

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2013. Bu çeviri, Avrupa Konseyi'nin insan haklarına destek Fonu'nun desteğiyle hazırlanmıştır (www.coe.int/humanrightstrustfund). Mahkeme'yi bağlamamaktadır. Daha fazla bilgi için, bu belgenin sonunda bulunan yazarın telif hakkı ile ilgili kısmı okuyabilirsiniz.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

BÜYÜK DAİRE

KURIĆ VE DİĞERLERİ/SLOVENYA DAVASI

(Başvuru no. 26828/06)

STRAZBURG

26 Haziran 2012

Nihai karardır. Şekli düzeltmeler yapılabilir.

Kurić ve diğerleri/Slovenya davasında,

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Büyük Daire’de yapılan ve aşağıdaki üyelerden oluşan oturumda:

Nicolas Bratza, *Mahkeme Başkanı,*

Jean-Paul Costa,

Françoise Tulkens,

Nina Vajić,

Dean Spielmann,

Boštjan M. Zupančič,

Anatoly Kovler,

Elisabeth Steiner,

Isabelle Berro-Lefèvre,

Päivi Hirvelä,

George Nicolaou,

Luis López Guerra

Zdravka Kalaydjieva,

Nebojša Vučinić,

Guido Raimondi,

Ganna Yudkivska,

Angelika Nußberger, *Yargıçlar*

ve Vincent Berger, *Hukukçu,*

6 Temmuz 2011 ve 11 Nisan 2012 tarihlerinde, kapalı oturumda yapılan müzakereler neticesinde, 11 Nisan 2012 tarihinde kabul edilen, aşağıdaki kararı vermiştir:

USUL

1. Bu dava, Slovenya Cumhuriyeti’ne karşı, bir Sloven vatandaşı olan Bay Milan Makuc ve diğer on başvuranın, 4 Temmuz 2006 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme’nin (“Sözleşme”), 34. maddesi uyarınca, Mahkeme’ye sunulan, 26828/06 numaralı başvuru sonucu görülmektedir. Bay Makuc’un ölümünden sonra, dava, *Kurić ve diğerleri/Slovenya* davası olarak adlandırılmıştır. Büyük Daire önünde sekiz başvuran kalmıştır (15. paragraf).

2. Başvuranlar, Mahkeme önünde, Roma’da avukat olanı Sayın A.G. Lana ve A. Saccucci ve Cenova’da (İtalya) avukat olan Sayın A. Ballerini ve M. Vano tarafından temsil edilmişlerdir.

3. Sloven Hükümeti (« Hükümet »), savcı olan Sayın Bay L. Bembič tarafından temsil edilmiştir.

4. Sözleşme’nin 8. maddesini öne süren başvuranlar, özellikle, Slovenya’nın 1991’de bağımsızlığını ilan etmesinden sonra, mukim statülerinden, keyfi olarak, mahrum bırakılmış olmalarından şikâyet

etmektedirler. Başvuranlar, aynı zamanda, Sözleşme'nin 13. maddesi ışığında, bu bağlamda, hiçbir etkili başvuru yolu bulunmadığını ve Sözleşme'nin 8. maddesi ile 14. maddesi bağlamında, ayrımcı bir muameleye maruz bırakıldıklarından şikâyet etmektedirler. Nihayet, başvuranlar, 1 no'lu Ek Protokol'ün 1. maddesine göre, keyfi olarak, emeklilik haklarından mahrum bırakıldıklarını öne sürmektedirler.

5. Başvuru, Mahkeme'nin, 10 Kasım 2006 tarihinde, bu başvuruyu, acilen İç tüzüğün 40. maddesi gereğince savunmacı hükümete iletmeye ve 41. madde uyarınca, öncelikli olarak incelenmesine karar vermiş olan Üçüncü Seksiyon'a tevdi edilmiştir (Mahkeme İç tüzüğü madde 52/1- « İç Tüzük »).

6. 31 Mayıs 2007'de, aynı seksiyonun, Yargıçlar, Corneliu Bîrsan, Boštjan M. Zupančič, Elisabet Fura, Alvina Gyulumyan, Egbert Myjer, David Thór Björgvinsson ve Ineta Ziemeļe'den ve Yazı İşleri Müdürü Santiago Quesada'dan oluşan bir dairesi, savunmacı hükümete, 8. maddeyi tek olarak ve 13. ve 14. maddeler ve 1 no'lu Ek Protokol'ün 1. maddesi ile birlikte iletmeye karar vermiştir. Daire, aynı zamanda, kabul edilebilirlik ve esas sorunlarının, birlikte incelenmesine karar vermiştir (Sözleşme, madde 29/1). Daire, kalan şikâyetler bakımından, başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

7. Bunun dışında, müdahale hakkını kullanan Sırp Hükümeti (Sözleşme, madde 36/1 ve İç tüzük, madde 44/1 b), görüşlerini sunmuştur. Mahkeme başkanının, yazılı usule müdahale etmesine izin vermiş olduğu (Sözleşme, madde 36/2, İç Tüzük, madde 44/3), sivil toplum kuruluşları olan, Equal Rights Trust, Open Society Justice Initiative, Barış Enstitüsü, Çağdaş Politik ve Sosyal Eğitim Enstitüsü ve Hukuki Bilgi Merkezi de, görüşlerini bildirmişlerdir. Hem savunmacı hükümet, hem de başvuranlar, Sırp Hükümeti'nin görüşlerine cevap vermişlerdir.

8. Hırvat Hükümeti ve Bosna Hersek Hükümeti, başvuru kendilerine iletdikten sonra (Sözleşme, madde 36/1), davaya müdahale etme haklarını kullanmamışlardır.

9. 13 Temmuz 2010'da, Üçüncü Seksiyon'un, Yargıçlar, Josep Casadevall, Elisabet Fura, Corneliu Bîrsan, Boštjan M. Zupančič, Alvina Gyulumyan, Egbert Myjer ve Ineta Ziemeļe ve Yazı İşleri Müdürü Santiago Quesada'dan oluşan bir dairesi, sekiz başvuranın, 8, 13 ve 14. maddelere dayanan şikâyetlerinin kabul edilebilir olduğuna ve oybirliğiyle, Sözleşme'nin 8 ve 13. maddelerinin ihlal edildiğine ve Sözleşme'nin 14. maddesine ilişkin şikâyetin incelenmesine yer olmadığına karar vermiştir. Daire, müteveffa Bay Makuc'un ebeveyninin, davaya, onun adına devam etme vasfı olmadığını belirtmiştir. Daire, uzun süreli oturma izni olan Bay Petreš ve Jovanović'in şikâyetlerini ve diğer başvuranların, kalan şikâyetlerinin kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Bunun dışında, daire, savunmacı hükümete, 46. madde bağlamında alınması gereken

bireysel ve genel tedbirleri belirtmiş ve Sözleşme'nin 41. maddesi bağlamında adil tazmin sorununu saklı tutmuştur.

10. 13 Ekim 2010 tarihinde, Hükümet, davanın, Büyük Daire önüne gönderilmesini, Sözleşme'nin 43. maddesi ve İç tüzüğün 73. maddesi gereğince, talep etmiştir. 21 Şubat 2011 tarihinde, Büyük Daire kurulu, bu talebin kabulüne karar vermiştir.

11. Büyük Daire, Sözleşme'nin 26/4, 26/5. maddeleri ve İç tüzüğün 24. maddesine göre oluşturulmaktadır. 3 Kasım 2011 tarihinde, Mahkeme Başkanı Jean Paul Costa'nın görev süresi sona ermiştir. Mahkeme Başkanı olarak, Jean Paul Costa'nın yerine Nicolas Bratza gelmiş ve bu tarih itibarıyla Büyük Daire'nin başkanlığını üstlenmiştir (İç Tüzük, madde 9/2). Jean Paul Costa, görev bitiminden sonra, Sözleşme'nin 23/3. maddesi ve İç Tüzük'ün 24/4. maddesi gereğince, oturuma katılmaya devam etmiştir.

12. Hem başvuranlar hem de savunmacı hükümet, yazılı görüş bildirmişlerdir. Bunun dışında, Mahkeme Başkanı'nın, Büyük Daire önündeki yazılı usule katılmasına izin verdiği (Sözleşme, madde 36/2 ve İç Tüzük, madde 44/3), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komisyonu (« HCR »), görüşlerini sunmuştur. Open Society Justice Initiative, güncel ve özetlenmiş görüşlerini sunmuştur.

13. Strazburg'da, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde, 6 Temmuz 2011 tarihinde, kamuya açık duruşma yapılmıştır (İç Tüzük, madde 59/3).

– *Hükümet'i temsilen duruşmada hazır bulunanlar :*

Bay L. BEMBIČ, savcı	<i>ajan,</i>
Bayan V. KLEMENC, savcı,	<i>ajan,</i>
Bayan N. GREGORI, İçişleri Bakanı,	
Bay J. KOSELJ, İçişleri Bakanlığı,	
Bayan I. JEGLIČ, İçişleri Bakanlığı,	
Bayan A. SNOJ, İçişleri Bakanlığı,	
Bay A. JERMAN, İçişleri Bakanlığı,	
Bay P. PAVLIN, İçişleri Bakanlığı,	
Bay S. BARDUTZKY, Adalet Bakanlığı,	<i>danışmanlar;</i>

– *Başvuranları temsilen hazır bulunanlar :*

Bay A. G. LANA,	
Bay A. SACCUCCI,	<i>danışmanlar,</i>
Bayan N. KOGOVŠEK ŠALAMO,	
Bayan A. SIRONI,	<i>danışmanlar.</i>

14. Mahkeme, Bay Lana, Saccucci ve Bembič'in, beyanlarını ve yargıçların sorularına verdikleri cevapları dinlemiştir. Başvuranlar ve savunmacı hükümet, ek yazılı görüş bildirmişlerdir.

OLAYLAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

15. İlk başvuran Bay Mustafa Kurić, 1935 yılında doğmuş ve Koper’de (Slovenya) yaşamaktadır. Vatansızdır. İkinci başvuran, Bay Velimir Dabetić, 1969’da doğmuş ve İtalya’da yaşamaktadır. O da vatansızdır. Üçüncü başvuran, Bayam Ana Mezga, Hırvat vatandaşıdır, 1965 yılında doğmuştur ve Portorož’da (Slovenya) yaşamaktadır. Dördüncü başvuran, Bayan Ljubenka Ristanović, Sırp vatandaşıdır, 1968 yılında doğmuş ve Sırbistan’da yaşamaktadır. Beşinci başvuran, Bay Tripun Ristanović, dördüncü başvuranın oğludur ve Bosna-Hersek vatandaşıdır, 1988’de doğmuş ve şu an, Slovenya’da yaşamaktadır. Altıncı başvuran, Bay Ali Berisha, Kosova’da doğmuştur. Mahkeme’ye iletilen son bilgilere göre, Bay Berisha, Sırp vatandaşıdır ve Almanya’da yaşamaktadır. Yedinci başvuran, Bay Ilfan Sadik Ademi, 1952’de doğmuştur. Almanya’da yaşamaktadır ve « Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti’nin » vatandaşıdır. Sekizinci başvuran, Bay Zoran Minić, 1972 yılında doğmuştur. Hükümete göre, Sırp vatandaşıdır.

A. Davanın çerçevesi

1. SFYC’de vatandaşlık

16. Sosyalist Federal Yugoslavya Cumhuriyeti (« SFYC »), altı cumhuriyetten oluşan bir federal devlet idi: Bosna-Hersek, Hırvatistan, Sırbistan, Slovenya, Karadağ ve Makedonya. Hem SFYC’nin hem de altı cumhuriyetten birinin vatandaşı olan, SFYC vatandaşlarının, ülke içinde, « çift vatandaşlığı » bulunmaktaydı. 1974 senesine kadar, federal vatandaşlık, cumhuriyet vatandaşlığının önündeydi: sadece bir Yugoslav vatandaşı, bir cumhuriyetin vatandaşlığını elinde bulundurabilirdi.

17. Vatandaşlıkla ilgili kurallar, SFYC’nin tüm cumhuriyetlerinde aynı idi, temel prensip, kan bağıdır (*jus sanguinis*). Kural olarak, bir çocuğun vatandaşlığı, ebeveynlerinininkiyle aynıdır; ebeveynle, aynı cumhuriyetin vatandaşı değillerse, çocuklarının vatandaşlığına birlikte karar vermektedirler. Başka bir cumhuriyetin vatandaşlığının kazanıldığı tarihte, söz konusu kişi, önceden vatandaşı olduğu cumhuriyetin vatandaşlığını kaybeder.

18. 1947’den itibaren, federal devlette değil, cumhuriyetlerde, farklı vatandaş kayıtları tutulmuştur. 1974’ten itibaren, yeni doğanların vatandaşlığına ilişkin bilgiler, doğum kayıtlarına yazılmış ve 1984’ten itibaren, bu bilgiler, vatandaşların kayıtlarına geçirilmemiştir, vatandaşlıkla ilgili tüm bilgiler, doğum kayıtlarına geçirilmiştir.

19. SFYC'nin vatandaşlarının, federal devlette serbest dolaşım hakkı bulunmaktadır ve sürekli ikametgâhlarını, SFYC'de, yerleşmek istedikleri yere kaydettirebilirler. Farklı medeni, ekonomik, sosyal hatta siyasi hakların kullanılması, sürekli ikametgâha bağlıdır.

20. Önceden Slovenya Sosyalist Cumhuriyeti olan ve başvuranlar gibi, başka cumhuriyetlerin de vatandaşlığı olan SFYC'nin vatandaşları, sürekli ikametgâhlarını, Sloven vatandaşlarıyla aynı şekilde, bu cumhuriyete kaydettirmektedirler. Yabancı vatandaşlar da, farklı bir prosedür yoluyla, SFYC'nin sürekli oturanı haline gelebilirlerdi.

2. Slovenya'nın bağımsızlığı ve « silinme »

21. SFYC'nin dağılma sürecinde, Slovenya, bağımsız olmak için tedbirler almıştır. 6 Aralık 1990'da, Slovenya Cumhuriyeti, Slovenya topraklarında sürekli yaşayan kişilerin, istemeleri halinde, Sloven vatandaşlığını elde edebileceklerini öngören, « İyi Niyet Beyannamesi» (*Izjava o dobrih namenih*) kabul etmiştir (bkz. 200. paragraf).

22. 25 Haziran 1991'de, Slovenya bağımsızlığını ilan etmiştir. « Bağımsızlık kanunları » adı altındaki bir dizi kanun kabul edilmiştir. Bunlar arasında, Slovenya Cumhuriyeti vatandaşlığı kanunu (*Zakon o državljanstvu Republike Slovenije* – « vatandaşlık kanunu »), yabancılar kanunu (*Zakon o tujcih*, 205-207. paragraflar), milli sınırların denetimi kanunu (*Zakon o nadzoru državne meje*) ve Sloven vatandaşlarının pasaportları hakkında kanun (*Zakon o potnih listinah državljanov Republike Slovenije*) bulunmaktadır.

23. O dönemde, eski-SFYC'nin diğer cumhuriyetlerinin halklarının aksine, Sloven halkı, neredeyse eşit dağılmıştır: iki milyon oturanın yaklaşık yüzde 90'ı, eski-SFYC cumhuriyetlerinin vatandaşları idi. Bu oran, neredeyse, o dönemki Sloven halkının etnik kökenini de yansıtmaktadır.

24. İyi Niyet Beyannamesi gereğince, 1991 anayasal kanununun 13. maddesi, Slovenya'nın bağımsızlık oylaması tarihi olan, 23 Aralık 1990 tarihinde, eski-SFYC'nin diğer cumhuriyetlerinin vatandaşlarının, Slovenya Cumhuriyeti'nin sürekli mukimleri olarak kayıtlı olduklarını ve orada sürekli oturduklarını, vatandaşlık kanununun 40. maddesi gereğince Slovenya Cumhuriyeti vatandaşlığını edinene veya yabancılar kanununun 81. maddesinde belirlenen sürenin bitimine kadar, mülk edinme hakkı dışında, Slovenya Cumhuriyeti'nin vatandaşlarıyla aynı hak ve ödevlere sahip olduklarını açıklamaktadır (25 Aralık 1991- 202,205 ve 207. paragraflar).

25. 25 Haziran 1991'de yürürlüğe giren, vatandaşlık kanununun 40. maddesine göre, eski- SFYC'nin diğer cumhuriyetlerinin, Sloven olmayan vatandaşları (« eski-SFYC'nin diğer cumhuriyetlerinin vatandaşları »), aşağıda sayılan üç koşulu yerine getirmeleri halinde Sloven vatandaşlığını edinebilirlerdi: 23 Aralık 1990 tarihinde (halkoylaması tarihi), Slovenya'da sürekli mukim statüsünü elde etmiş olmak, Slovenya'da etkili şekilde

ikamet etmek ve Sloven vatandaşlığını, vatandaşlık kanununun yürürlüğe girmesinden itibaren altı ay içinde talep etmek. Yukarıdaki 24. paragrafta belirtildiği gibi, bu süre, 25 Aralık 1991’de sona ermiştir. Bu tarihten sonra, eski-SFYC’nin diğer cumhuriyetlerinin vatandaşlarına, yabancılarla aynı şekilde, vatandaşlık kanununun 10. maddesinde bulunan ve vatandaşlığa geçmeye daha az elverişli olan koşullar uygulanmıştır. (bkz. 205. paragraf).

26. Resmi rakamlara göre, eski-SFYC cumhuriyetlerinin, Slovenya’da yaşayan 171.132 vatandaşı, vatandaşlık kanununun 40. maddesi gereğine, yeni devletin vatandaşlığını talep etmiş ve kazanmışlardır. Bunun dışında, 11.000 kişinin, Slovenya’yı terk ettiği sanılmaktadır.

27. Yabancılar kanununun 81. maddesinin ikinci bendi, eski-SFYC cumhuriyetlerinin, gereken sürede Sloven vatandaşlığını talep etmemiş veya talebi reddedilmiş olan vatandaşların, yabancı olduklarını belirtmektedir. Vatandaşlık kanununun hükümleri, eski-SFYC’nin vatandaşlarına, söz konusu sürenin bitiminden itibaren (yani, 26 Şubat 1992), iki aylık bir süre sonunda veya idari bir süreçte, nihai karar ya da vatandaşlık talebinin reddedilmesinden itibaren iki ay içinde uygulanmaktaydı (bkz. 207. paragraf).

28. Bağımsızlığın ilan edilmesinden sonra, İçişleri Bakanlığı (« bakanlık »), belediye makamlarına, bağımsızlık ilanının uygulanması ve özellikle de, yabancılar kanununun uygulanmasıyla ilgili olarak, yayınlanmamış olan (*okrožnice, navodila, depeše*) birçok iç talimat iletmıştır. 26 Haziran 1991 tarihli bir yönetmelikle, bakanlık idari makamları, eski-SFYC’nin diğer cumhuriyetlerinin, Slovenya’da yaşayan vatandaşlarının, bu tarih itibarıyla, tüm idari prosedürleri çerçevesinde, yabancı olarak görüldüklerinden ve 1991 anayasal kanununun 13. maddesine göre, uygulanan sürelerin sonuna kadar, Slovenya Cumhuriyeti’nde yaşayan vatandaşlarla aynı hak ve ödevlere sahip olduklarını belirtmiştir (bkz. 24. paragraf). Bakanlık, aynı zamanda, pasaportlar ve yabancılarla ilgili teknik talimatlar vermiştir. 30 Temmuz 1991’de, belediye makamlarını, Avrupa Topluluğu’nun **bakanlık** troykasında, Slovenya, Hırvatistan, Sırbistan ve Yugoslavya’nın temsilcileri tarafından imzalanmış olan Brinói Beyannamesi’ne göre, iç işlerinde, bağımsızlık kanunlarının uygulanmasının, üç aylığına durdurulduğundan haberdar etmiştir. Bu süreç boyunca, eski-SFYC’nin diğer cumhuriyetlerinin vatandaşları, yabancı olarak görülmeyecektir. 5 ve 18 Şubat 1992 tarihlerinde, iki farklı idari yönetmelik kabul edilmiştir: bunlar, dikkati, yabancılar kanununun uygulanmasına ilişkin genel sorunlara çekmişlerdir. İlki, yabancıların statüsüne ilişkin sorunları incelerken, Sloven idari makamlarının, SFYC’nin diğer cumhuriyetlerinin vatandaşlarının, bunlar tarafından verilmiş olan kimlik kâğıtlarını muhafaza etmeleri ve bu kişilerin pasaportlarını iptal ve imha etmeleri gerektiğine işaret etmiştir.

29. Vatandaşlık kanununun 81. maddesinin 2. bendinin yürürlüğe girdiği tarih olan 26 Şubat 1992’de, belediye makamları, sürekli mukimler

listesinden (*Register stalnega prebivalstva* – « kayıt defteri »), Slovenya vatandaşlığını talep etmemiş veya elde etmemiş olan kişilerin isimlerini silmiş ve Hükümet'e göre, isimlerini, oturma izni sahibi olmayan yabancıların kayıt listesine geçirmiştir.

30. 27 Şubat 1992'de, bakanlık, belediye makamlarına, bu kişilerin hukuki statülerine ilişkin kurallar kabul etmenin gerekli olduğuna ilişkin talimatlar göndermiştir. Burada, bu makamların dikkatini, birçok sorunla karşılaşılabilmesinin beklenmesine çekmiş ve ilgili kişilerin hukuki durumlarının düzenlenmesi ve buna paralel olarak, « kayıt defterlerinin temizlenmesine » başlanması gerektiğini belirtmiştir. Bunun dışında, bakanlık, bu kişilerin kimlik belgelerinin, Sloven makamlar tarafından verilmiş olsalar ve resmi olarak geçerli olsalar da, bu kişilerin *ex lege* statü değişimleri nedeniyle geçersiz kılınacaklarını vurgulamıştır. Bakanlık, aynı zamanda, yabancılar kanununun 23. ve 28. maddelerinin, mukim statüsünün iptali veya zorla sınır dışı edilme durumlarındaki yorumlanma şeklini de belirtmekteydi.

31. Başvuranlara göre, kayıt defterinden adı silinmiş olan kişilere, bu tedbir, resmi olarak tebliğ edilmemiştir. Bu bağlamda hiçbir özel prosedür öngörülmemiş ve hiçbir resmi belge verilmemiştir. İlgililer, örneğin, kimliklerinin (kimlik kâğıtları, pasaport, sürücü belgesi) yenilenmesi sırasında, yabancı olduklarını öğrenmişlerdir. Nihayet, Hükümet, Resmi Gazete'de, yeni yasal mevzuatın yayınlanmasının ötesinde, Sloven halkının, medya ve ilanlar yoluyla bilgilendirildiğini öne sürmektedir. Bazı belediyelerde, ilgili kişilerin şahsen bilgilendirilmiştir.

32. 2002'nin resmi rakamlarına göre, eski-SFYC'nin, 26 Şubat 1992'de, sürekli mukim statüsünü kaybetmiş olan vatandaş sayısı, 18.305'e ulaşmıştı ve bunun, 2.400'ünün vatandaşlık talebi reddedilmişti. Bu kişiler, daha sonra, mevcut olaydaki başvuranları da kapsayan, « silinen kişiler » (*izbrisani*) olarak anılmıştır. « Silinen kişilerle » ilgili yeni veriler, 2009'da bir araya getirilmiştir (bkz. 69. paragraf).

33. Sonuç olarak, « silinen kişiler » yabancı veya Slovenya'da yasadışı şekilde yaşayan vatansızlar haline gelmiştir. Bu kişiler, genel olarak, işlerini ve sürücü belgelerini muhafaza etmek ve emeklilik hakkı kazanmak konularında, sorun yaşamışlardır. Bunun dışında, bu kişiler, ülkeyi terk edemezlerdi çünkü geçerli kimlik belgesi olmadan geri dönmeleri yasaktı. Birçok aile ayrılmıştır, bazı aile üyeleri, Slovenya'da, bazıları da, eski-SFYC'nin halef devletlerinden birinde kalmıştır. « Silinen kişiler » arasında, çoğunluğu, kimlik kartları geri alınmış olan kişiler arasında, 5.360 küçük bulunmaktaydı. « Silinen kişilerden » bazıları, Slovenya'yı kendi istekleriyle terk etmişlerdir. Diğerlerine, sınır dışı emri tebliğ edilmiş ve gönderilmişlerdir.

34. 26 Şubat 1992'den sonra, eski-SFYC'nin diğer cumhuriyetlerinin vatandaşlarını, yeni bir oturma izni almamışlarsa, kendilerini sürekli mukim olarak kaydettirmeleri imkânsız hale gelmiştir. Bununla birlikte, yabancılar

kanununun 82. maddesi gereğince, eski-SFCY'nin cumhuriyetlerinden biri dışındaki bir devletin yabancı vatandaşlarına verilmiş olan sürekli oturma izinleri, yabancılar kanununun yürürlüğe girmesinden sonra geçerli olmuştur (bkz. 207. paragraf).

35. 4 Haziran 1992'de, İçişleri Bakanlığı, eski-SFYC'nin diğer cumhuriyetlerinin, Slovenya'da yaşayan ve durumları düzenlenmemiş olan vatandaşlarının fazla sayıda olması nedeniyle, Hükümet'i, yabancılar kanununun yürürlüğe girmesine ilişkin olarak askıda kalan sorunlardan haberdar eden, (0016/1-S-010/3-91 no''lu) mektubu göndermiştir. İçişleri Bakanlığı, ona göre, SFYC'nin diğer cumhuriyetlerinin, Slovenya'da yaşayan vatandaşlarının, uluslararası sözleşmeler veya çift taraflı anlaşmalardan kaynaklanan tüm haklarının, bağımsızlığa götüren süreçte dikkate alınmış olduğunu beyan etmiştir. Hükümet, bu mektuptan sonra, özellikle, yabancılar kanununun hükümlerini daha esnek şekilde yorumlayarak, « silinmenin » etkilerini hafifletmek için tedbirler aldığını öne sürmektedir (bkz. 36. paragraf). Bunun dışında, 15 Haziran 1992'de, yabancılar kanununun uygulanmasına ilişkin talimatları içeren başka bir idari yönerge, idari makamlara gönderilmiştir. Bu yönerge, ordu lojmanlarının verilmesi, Bosna-Hersek'teki geçici mültecilerin kaydedilmesi, kayıtların tutulması, halkın kayıtlarından gelen kişisel bilgilerin verilmesi ve yabancılarla ilgili prosedürlere ilişkin olarak henüz çözülmemiş bazı sorularla ilgiliydi. Yönerge, Slovenya makamları tarafından, yabancılar verilmiş olan kişisel kimlik kartlarının, imha edilmeleri gerektiğini belirtmekteydi. Daha özel olarak, eski- SFYC'nin, Slovenya'da yaşayan vatandaşlarıyla ilgili olarak, bu yönerge, kayıt defterinde belirtilmesi gereken tarihleri belirlemektedir: ya, ilgililerin, Sloven vatandaşı oldukları tarih ya da yabancılar kanununun 81. maddesine göre, yabancı oldukları tarih (26 Şubat 1992 veya Sloven vatandaşlığını vermeme kararının alınmasından itibaren iki ay sonra).

36. 3 Eylül 1992'de, Hükümet, Slovenya'da oturma süresinin hesaplanması amacıyla, yabancılar kanununun yürürlüğe girmesinden önceki süreci dikkate almaya karar vermiştir, sürekli oturma izni verilmesi içinse, üç yıllık bir süre gereklidir. Toplamda, 1992 ila 1997 yılları arasında, 4.893 sürekli oturma izni böylelikle verilmiştir.

37. 28 Haziran 1994 tarihinde, Sözleşme, Slovenya bakımından yürürlüğe girmiştir.

38. Slovenya Parlamentosu, eski-SFYC'nin Sloven vatandaşlığı olan vatandaşlarını, bu vatandaşlığın, kendilerine, vatandaşlık kanununun 40. maddesine göre verilmiş olması halinde, vatandaşlıktan çıkarılıp çıkarılmamaları konusunda bir referandum yapılmasını talep etmiştir. 20 Kasım 1995 tarihinde, Anayasa Mahkemesi, bu talebin anayasal olmadığına karar vermiştir.

39. Sonraki yıllarda, Amnesty International, Helsinki Monitor gibi sivil toplum kuruluşları ve Sloven insan hakları medyatörü, dikkati, « silinen kişilere » çeken raporlar yayınlamışlardır.

3. Anayasa Mahkemesi'nin 4 Şubat 1999 tarihinde verdiği karar ve sonraki olaylar

40. 24 Haziran 1998 tarihinde, Anayasa Mahkemesi, 1994 yılında, isimleri, kayıtlardan, 1992'de silinmiş olan iki kişi tarafından açılmış olan, yabancılar kanununun, 16. maddesinin birinci bendi ve 81. maddesinin 2. bendinin anayasaya aykırılık davasının, kısmen kabul edilebilir olduğuna karar vermiştir (27. paragraf ve 207. paragraf).

41. 4 Şubat 1999 tarihli bir kararla (dava no. U-I-284/94), mahkeme, yabancılar kanununun 81. maddesinin, bu maddenin, ikinci bentte kastedilen kişilerin hangi koşullarda sürekli oturma izni alabileceklerini belirtmemesi gerekçesiyle, anayasaya aykırı olduğuna karar vermiştir. Mahkeme, makamların, eski-SFYC cumhuriyetlerinin vatandaşlarından, Sloven vatandaşlığını talep etmemiş olanların isimlerinin, kayıtlardan sildiklerini ve onları, otomatik olarak, ilgilileri bilgilendirmeden, yabancılar kayıtlarına geçirdiklerini tespit etmiştir. Mahkeme, bunun dışında, bu tedbirin, yasal temelden yoksun olduğunu çünkü halk ve mukimlerin kayıtları kanununun, *ex lege* silinmeye ilişkin tedbir öngörmediği kanaatindedir.

42. Anayasa Mahkemesi, yabancılar kanunundaki hükümlerin, genel olarak, Slovenya'da yaşayan yabancıların değil, bağımsızlığın ilan edilmesinden sonra giren yabancıların statüsünü düzenlemeye ilişkin olduklarını tespit etmiştir. Mahkemeye göre, yabancılar kanununun 82. maddesi, eski-SFYC'nin cumhuriyetlerinden birinin vatandaşı olmayan yabancıların hukuki statüsünü düzenlese de, bağımsızlıktan önce, Slovenya'da yaşayan yabancılar göre daha az elverişli bir durumda bulunan eski-SFYC'nin vatandaşlarına ilişkin hiçbir muadil hüküm bulunmamaktaydı.

43. Anayasa Mahkemesi, 1991'de, yasal süreç boyunca, Slovenya'da oturan fakat Sloven vatandaşlığını talep etmemiş olan eski-SFYC vatandaşlarının geçici durumunu düzenlemek için özel bir hükmün kabul edilmesine ilişkin olarak bir tasarı sunulduğunu tespit etmiştir. Yasa koyucu, bu kişilerin durumunun, yabancılar kanunuyla değil, daha ziyade, eski-SFYC'nin halef devletleriyle yapılan anlaşmalarla düzenlenmesi gerektiği kanaatine ulaşmıştır. Oysa bu anlaşmalar, özellikle de, Hırvatistan ve Bosna-Hersek'teki savaş nedeniyle yapılmamıştır ve bu kişilerin durumu düzenlenmemiştir. Anayasa Mahkemesi'ne göre, insan hakları alanında, yakın geçmişteki gelişim dikkate alındığında, halef değil selef devletin vatandaşlığına sahip olan ve 1990'dan sonra bölünen devletlerin topraklarında oturan kişilerin durumu, bundan böyle, uluslararası sözleşmelerle düzenlenmekteydi.

44. Anayasa Mahkemesi, 81. maddenin, Sloven vatandaşlığını talep etmemiş olan veya alamamış olan kişilerin, hangi koşullarda, sürenin sona ermesinden sonra, mukim statüsünü talep edebileceklerini belirtmediği gerekçesiyle anayasaya aykırı olduğuna karar vermiştir. Böylelikle, hukuki bir boşluk ortaya çıkmış ve yasallık, hukuki güvenlik ve eşitlik ilkelerine aykırılık yapılmıştır.

45. Bunun dışında, Anayasa Mahkemesi, Slovenya’da sürekli mukim statüsünü muhafaza etmek için, yerine getirilmesi gereken yeni koşulların anayasal kanunun 13. maddesindeki (bkz. 202. paragraf) ve vatandaşlık kanununun 40. maddesindeki (bkz. 205. paragraf) koşullardan daha katı olmayacaklarını ve kendi statülerinin, uluslararası hukuka uygun şekilde belirleneceğini düşünebilecek olan eski-SFYC cumhuriyetleri vatandaşlarının statüsünü düzenlemek için, yabancılar kanununun, Slovenya’ya giren yabancıların, sürekli veya geçici oturma izni almalarına ilişkin hükümlere dayanmamak gerektiğini beyan etmiştir (yabancılar kanunu, madde 13. ve 16- bkz. 207. paragraf).

46. Anayasa Mahkemesi, bunun yanı sıra, sadece, Slovenya’ya bağımsızlıktan sonra giren yabancılar uygulanması nedeniyle, yabancılar kanununun 16. maddesinin, Anayasa’ya aykırı olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

47. Anayasa Mahkemesi, yasa koyucuya, tespit edilen anayasaya aykırılığa son verilmesi için, altı aylık süre vermiştir. Mahkeme, bu sürede, 23 Aralık 1990 tarihinde, sürekli mukim olarak kayıtlı bulunan ve Slovenya’da etkin şekilde ikamet eden eski-SFYC vatandaşları bakımından, yabancılar kanununun 28. maddesi anlamında, Slovenya’dan sınır dışı edilmeye yönelik hiçbir tedbirin alınamayacağını belirtmiştir.

48. Anayasa Mahkemesi, aynı zamanda, eski-SFYC’nin cumhuriyetlerinin, eğreti bir hukuki durumda bulunan vatandaşlarının statüsünün düzenlenmemesinin, özellikle de, 8. maddede korunan, aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı olmak üzere, Sözleşme’nin ihlaline neden olabileceğinin altını çizmiştir (bu kararın parçaları için, bkz. 214. paragraf).

49. Sonuç olarak, eski-SFYC’nin halef devletlerinin, Slovenya’da yaşayan vatandaşlarının hukuki statüsüne ilişkin kanun (*Zakon o urejanju statusa državljanov drugih držav naslednic nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji* – « hukuki statüye ilişkin kanun »), 8 Temmuz 1999 tarihinde kabul edilmiştir. Bu kanun, sürekli bir oturma izninin alınmasına ilişkin koşulları basitleştirerek, « silinen kişilerin » hukuki durumunu düzenlemekteydi.

50. Hukuki statüye ilişkin kanunun 1. maddesi gereğince, eski-SFYC’nin halef devletlerinin vatandaşları olan ve 23 Aralık 1990 tarihinde veya bağımsızlık tarihi olan 25 Haziran 1991 tarihinde, Sloven topraklarında sürekli mukim olarak kaydedilmiş olan ve orada etkin şekilde ikamet eden vatandaşların, yabancılar kanununun hükümleri dikkate alınmayarak, sürekli oturma izni alma hakları vardır. Bu kişilerin, talepte bulunmak için, üç aylık

süreleri vardır. Hukuki statüye ilişkin 3. madde, haklarında mahkûmiyet kararı verilebilecek kişiler için istisnalar öngörmekteydi. Yukarıda belirtilen koşulları yerine getirenlere, *ex nunc* oturma izinleri verilmiştir (bkz. 210. paragraf).

51. 18 Mayıs 2000’de, başka bir dava (dava no. U-I-295/99) hakkında karar veren Anayasa Mahkemesi, hukuki statüye ilişkin kanunun 3. maddesinin, sürekli oturma izni edinme koşullarının, yabancılar kanununda öngörülen, sürekli oturma izninin iptal edilme kriterlerinden daha katı oldukları gerekçesiyle, kısmen iptaline karar vermiştir.

4. Anayasa Mahkemesi tarafından, « silinen kişilerin » açtığı davalarda verilen kararlar

52. 4 Şubat 1999 tarihli prensip kararına dayanan Anayasa Mahkemesi (bkz. 41-48. paragraflar), « silinen kişiler » tarafından açılan davalarda birçok karar vermiştir.

53.1 Temmuz 1999 tarihinde, davacının, isminin, kayıtlardan « silinmiş » olması gerekçesiyle, sürücü belgesinin yenilenmesinin reddedilmiş olduğu bir davada (Up-333/96), Anayasa Mahkemesi, 4 Şubat 1999 tarihli kararı sonrasında, hukuki statü kanununun yazılmış fakat henüz kabul edilmemiş olduğunu tespit etmiştir. Mahkeme, bu kanun yürürlüğe girene kadar, davacının, yabancılar kanununun, 81. maddesinin 2. bendinde belirlenen sürenin bitmemiş olması halinde alması gereken statüden faydalanacağına karar vermiştir (bkz. 27. paragraf). Mahkeme, makamlara, ilgiliyi, isminin, kayıtlardan, yasadışı olarak silinmesinden önce yaşadığı adreste sürekli mukim olarak kaydetmelerini ve sürücü belgesini yenilemelerini emretmiştir.

54. Benzer bir karar, aynı aileden olan ve eski-SFYC’nin cumhuriyetlerinden birinin vatandaşlarından olan ve kendilerine, yabancılar kanununun 16. maddesine göre, babanın, işini kaybetmiş olduğu gerekçesiyle, sürekli oturum izni verilmemiş olan davacıların açtığı bir davada (Up-60/97), 15 Temmuz 1999 tarihinde kabul edilmiştir.

55. 18 Kasım 1999 ve 16 Aralık 1999 tarihlerinde, « silinen bir kişiye », askeri emeklilik maaşının ödenmesine ilişkin iki davada (Up-20/97 ve Up-152/97), Anayasa Mahkemesi, Yüksek Mahkeme’nin kararlarını iptal etmiş ve davaları, yeniden incelenmek üzere geri göndermiştir.

56. 20 Eylül 2001 tarihinde, bir kişinin, çocuk bakımı için yardım alma hakkına ilişkin bir davada (Up-336/98), Anayasa Mahkemesi, alt makamların kararlarını iptal etmiş ve davayı, yeniden incelenmek üzere geri göndermiştir.

57. Bunun dışında, Anayasa Mahkemesi, « silinen kişilerin », Sloven vatandaşlığının edinilmesine ilişkin olarak açtığı bazı davaları incelemiştir. 6 Temmuz 1995 tarihli bir kararda (dava no. Up-38/93), Mahkeme, vatandaşlık kanununun 40. maddesindeki, « Slovenya’da etkin şekilde ikamet etmek » koşulunun (bkz. 25. ve 205. paragraflar), Slovenya’daki

oturumunu, geçerli nedenlerle, yani, diğer koşulların, bu ülkede temel menfaatleri bulunduğunu göstermesi halinde, yerine getirilmiş olacağına karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi, Yüksek Mahkeme'nin kararını, bu kararın, benzer davaları, farklı şekillerde incelemiş olması gerekçesiyle iptal etmiş ve davayı, yeniden incelenmek üzere geri göndermiştir.

5. Anayasa Mahkemesi tarafından, 3 Nisan 2003 tarihinde verilmiş olan karar

58. 3 Nisan 2003 tarihinde, « Silinen Kişiler » Derneği ve « diğer silinen kişiler » tarafından, hukuki statü kanununun, 8 Temmuz 1999 versiyonunun, anayasaya aykırılığı hakkında açılan davada (dava no. U-I-246/02), Anayasa Mahkemesi, bir dizi gerekçeyle, hukuki statü kanununun, Anayasa'ya uygun olmadığına karar vermiştir: kanun, kayıtlardan, isimleri silinen kişilere, « silinme » tarihinden itibaren, geriye dönük olarak, sürekli oturma izni hakkı tanımamaktadır, kanun, 1. maddede bulunan, « etkin şekilde ikamet etmek » ifadesinin anlamını tanımlamamaktadır ve yabancılar kanununun 28. maddesi gereğince, Slovenya'dan zorla gönderilmiş olan eski-SFYC cumhuriyetlerinin vatandaşlarının sürekli oturma izni alınmasını düzenlememektedir.

59. Anayasa Mahkemesi, gönderilen kişilerin sayısı bilinmiyor olmasına rağmen, bu durumda bulunan az kişi olduğunu, çünkü « silinen kişilerin » düzenlenmemiş olan durumunun, genel anlamda tolere edilmiş olduğuna karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi, sürekli oturma izni talebi yapılması için belirlenmiş olan üç aylık sürenin de, makul olmayacak şekilde kısa olması nedeniyle, anayasaya aykırı olduğuna karar vermiş ve yasa koyucuya, söz konusu kanunun, anayasaya aykırı hükümleri düzeltmesi için, altı aylık süre tanımıştır. Anayasa Mahkemesi, bunun yanı sıra, özellikle de, askeri maaş hakkı, sosyal yardımlar ve sürücü belgesinin yenilenmesi gibi bazı hak ve edimlerin edinilmesi için, sürekli mukim statüsünün önemini vurgulamıştır.

60. Anayasa Mahkemesi (kararın hüküm kısmının 8. noktası), yabancılar kanunu veya hukuki statü kanunu gereğince, bakanlığa, daha önceden *ex nunc* (geriye dönük olmayan) oturma izni bulunan kişiler lehine, Slovenya'da *ex tunc*, « silinme » tarihi olan 26 Şubat 1992 tarihi itibarıyla, sürekli mukim statüsü veren kararlar verilmesini emretmiştir (bu kararın bazı kısımları için, bkz. 215. paragraf).

61. 25 Kasım 2003 tarihinde, Parlamento, U-I-246/02-28 no'lu davada, Anayasa Mahkemesi'nin kararının 8. noktasının uygulanmasına ilişkin olan ve "teknik kanun" adı altında bir kanun (*Zakon o izvršitvi 8. točke odločbe Ustavnega sodišča Republike Slovenije št. U-I-246/02-28*) kabul etmiştir. Bu kanun, eski-SFYC'nin cumhuriyetlerinin, 23 Aralık 1990 ve 25 Şubat 1992 tarihlerinde, Slovenya'da sürekli mukim olarak kayıtlı olan ve daha önceden, hukuki statü kanunu veya yabancılar kanunu gereğince, sürekli

oturma izni almış olan vatandaşlarına, *ex tunc* sürekli oturma izni verilmesine ilişkin prosedürü tanımlamaktaydı.

62. Bununla birlikte, 4 Nisan 2004 tarihinde, teknik kanunun uygulamaya konulup konulmamasına ilişkin bir referandum yapılmıştır. Katılım oranı, yüzde 31.54 olmuştur; oyların sayımı, geçerli olarak kullanılan oyların yüzde 94.59'unun, kanunun uygulanmasına karşı oldukları yönündedir ve bu kanun, hiç yürürlüğe girmemiştir.

63. Aradan geçen zamanda, 22 Aralık 2003 tarihinde verilen bir kararla (dava no. U-II-3/03), Anayasa Mahkemesi, bakanlık tarafından, ek oturma izinlerinin verilmesi için yasal temel oluşturan kararın, 3 Nisan 2003 tarihli karar (bkz. 58-60. paragraflar) olduğunu ve bakanlığın, bunu uygulamakla yükümlü olduğunu belirtmiştir.

64. Bunun dışında, « silinen kişilerden » biri olan ve Slovenya'da bulunmamasının, savaşa bağlı olduğunu öne süren bir kişi tarafından açılan bir davada (Up-211/04), Anayasa Mahkemesi, 2 Mart 2006 tarihinde, ilgilinin, hukuki statü kanunu gereğince, sürekli oturma izni alma talebini reddeden Yüksek Mahkeme kararlarını iptal etmiş ve davayı, idare mahkemesine geri göndermiştir. Anayasa Mahkemesi, idare mahkemesini, 23 Aralık 1990'dan beri, « Slovenya'da etkin şekilde ikamet etmek » yükümlülüğüne ilişkin koşulu ve kişinin yokluk gerekçelerini uygun şekilde değerlendirmeye davet etmiştir.

65. Özellikle, Anayasa Mahkemesi, yasa koyucunun, tutarsızlıkları kaldırmadaki gecikmesinin, mahkemelerin, önlerine getirilen davalarda, 3 Nisan 2003 tarihinde verilen karara uygun kararlar vermelerine engel olmadığını belirtmiştir (bkz. 58-60. paragraflar).

66. 2004 yılında, bakanlık, sadece, Anayasa Mahkemesi'nin belirtilen kararına dayanarak, « silinen kişilere » 4.034 geriye dönük oturma izni vermiştir. Makamlar, geçici olarak, bu izinlerin verilmesini durdurmuş ve 2009 yılında, hükümet değişimi üzerine, yeniden başlamışlardır (bkz. 70. paragraf).

67. Hükümet'e göre, 30 Haziran 2007 tarihinde, hukuki statü kanunu adına, 13.355 talep yapılmıştır. Bu talepler sonucunda, 12.236 sürekli oturma izni verilmiştir.

68. 2008 Kasım'da, 21 Eylül 2008 genel seçimlerinden sonra, yeni bir hükümet göreve başlamıştır. Bu hükümetin önceliklerinden biri, Anayasa Mahkemesi'nin kararlarına saygı göstererek, « silinen kişilerin » statüsünü düzenleyen kuralların kabul edilmesi olmuştur.

69. Bilişim sisteminin gelişimi sonrasında, bakanlık, « silinen kişilerle » ilgili yeni veriler toplamış ve 24 Ocak 2009 tarihinde, kayıttan silinen kişilerin sayısının 25.671'e ulaştığını ve bunların 7.899'unun, daha sonradan, Sloven vatandaşlığını almış olduklarını ve bunlardan, 7.313'ünün halen hayatta olduklarına ilişkin bir rapor yayınlamıştır. Bunun dışında, 3.630 kişi, oturma izni almıştır. 13.426 « silinen kişinin » statüsü, bu tarihte, halen düzenlenmemiştir ve nerede yaşadıkları bilinmemektedir.

70. 2009’da, Anayasa Mahkemesi’nin 3 Nisan 2003 tarihli kararının, 8. noktası gereğince (bkz. 60. paragraf), bakanlık, otomatik olarak, *ex nunc*, oturum izni sahibi olan kişiler lehine, *ex tunc*, 26 Şubat 1992 itibariyle, Slovenya’da, sürekli mukim statüsü tanıyan kararlar vermiştir. Bu tür 2.347 karar verilmiştir.

6. Hukuki statüye ilişkin değişik kanun

71. Daha sonra, bakanlık, Anayasa Mahkemesi’nin, 3 Nisan 2003 tarihli kararına uygun olarak, hukuki statü kanunu (« hukuki statüye ilişkin olarak değiştirilen kanun ») ve anayasa arasındaki uyumsuzlukları gidermek için, hukuki statüye ilişkin kanunda, özellikle de, sınır dışı edilmiş olan kişiler ve « silinmeye » bağlı diğer gerekçelerle, Slovenya’yı terk etmek durumunda kalmış olanlarla ilgili olarak değişiklikler ve eklemeler yapmıştır. Hukuki statüye ilişkin olarak değiştirilen kanun, 8 Mart 2010 tarihinde kabul edilmiştir.

72. 12 Mart 2010 tarihinde, otuz bir milletvekili, hukuki statüye ilişkin değişik kanun hakkında bir referandum yapılmasını, özellikle, bu kanunun, « silinen kişilerin » tazmin edilmesi sorununu düzenlemiyor olması nedeniyle talep etmişlerdir ve bu da, kanunun yürürlüğe girmesini geciktirmiştir. 18 Mart 2010 tarihinde, hukuki statüye ilişkin değişik kanunun yürürlüğe girmesinin ertelenmesi veya reddedilmesinin, anayasaya aykırı sonuçlar doğuracağı kanaatinde olan, Millet Meclisi, Anayasa Mahkemesi’ne başvuruda bulunmuştur.

73. 10 Haziran 2010 tarihinde, Anayasa Mahkemesi, U-II-1/10 sayılı davada, eski prensip kararlarına dayanarak, hukuki statüye ilişkin değişik kanunun hükümlerinin, anayasaya aykırı olduklarına karar vermiştir. Mahkeme, değiştirilen kanunun, kendi veya çocuklarının durumunu düzenleyememiş olan « silinen kişilerin » statüsüyle ilgili olarak, kalıcı bir çözüm getirdiği ve Sloven vatandaşlığını, sürekli ikamet izni ön koşulunu yerine getirmeden elde etmiş olan « silinen kişiler » lehine geriye dönük kararlar verilmesini öngördüğü kanaatindedir. Anayasa Mahkemesi, söz konusu kanunun reddedilmesinin, anayasaya aykırı sonuçlar doğurabileceği nedeniyle, referandum yapılmasını reddetmiştir. Mahkeme, bunun yanı sıra, 2003 yılında vermiş olduğu prensip kararının uygulanmasındaki gecikmenin, Anayasa’nın ihlaline neden olduğunu tespit etmiştir.

74. Kararın 43. paragrafı, sürekli mukim statüsünün geriye yürürlüğünü öngören kanunu kabul ederek, yasa koyucunun, « silinme » için bir tür tazminat olarak görülebilecek olan manevi bir tazmin öngörmüş olduğunu belirtmekteydi. Anayasa Mahkemesi’ne göre, « silinmeden » kaynaklanan bir zarar söz konusu olması halinde, devletin sorumluluğu sorunu, Anayasa’nın 26. maddesine göre, bu hükümde belirlenen diğer koşulların yerine getirilmiş olması halinde, ortaya çıkabilirdi. Her halükarda, hukuki statüye ilişkin değişik kanun, devlet için yeni bir sorumluluk türü veya tazminat talepleri için yeni bir yasal temel öngörmemekteydi. Anayasa

Mahkemesi'ne göre, yasa koyucu, örneğin, İkinci Dünya savaşı mağdurlarıyla ilgili olarak yapmış olduğu gibi, devletin sorumluluğunu kısıtlayan özel bir yasal mevzuat kabul edebilirdi. Anayasa Mahkemesi, söz konusu kanunun, maddi tazminat konusundaki sessizliğinin, anayasaya aykırı olmadığına karar vermiştir.

75. 15 Haziran 2010 tarihinde, Millet Meclisi başkanı, « silinen kişilerden » özür dilemiş ve 22 Haziran 2010'da, İçişleri Bakanı da aynı şeyi yapmıştır.

76. 24 Haziran 2010'da, hukuki statüye ilişkin değişik kanun, resmi gazetede yayınlanmıştır. Bu kanun, 24 Temmuz 2010 tarihinde, dairenin kararının verilmesinden birkaç gün sonra yürürlüğe girmiştir. Kabul edilmesinden önce, 13.600 oturma izni talebi yapılmış ve bunlardan 12.345 tanesi kabul edilmiştir.

77. Hukuki statüye ilişkin değişik kanunun 1. maddesi, 25 Haziran 1991 tarihinde, eski-SFYC'nin diğer cumhuriyetlerinden birinin vatandaşlığına sahip olan, 23 Aralık 1990 veya 25 Haziran 1991 tarihlerinde, Slovenya'da sürekli mukim olarak bulunan ve bu ülkede o tarihlerden beri, yabancılar kanununun hükümlerinden bağımsız olarak ikamet eden yabancılara uygulanmaktaydı. Bu madde, « silinen kişilerin » *ex nunc* ve *ex tunc* sürekli oturma izni almalarına öngörmekteydi. Bu madde, aynı zamanda, « silinen kişilerin » çocuklarının statüsünü de düzenlemekte ve önceden oturma izni sahibi olmadan Sloven vatandaşlığını almış olan « silinen kişiler » lehine geriye dönük kararların verileceğini de belirtmekteydi.

78. Özellikle, madde 1 ç), Slovenya'da « etkin olarak ikamet » (etkin ikamet, sürekli mukim statüsünün elde edilmesi için gerekli bir ön koşuldur) ifadesinin, ilgili kişi için, bu ülkede hayati çıkarlarının bulunması olarak tanımlanmaktadır ve bu kavram, kişinin, Slovenya Cumhuriyeti ile arasındaki etkin bağların varlığını kanıtlayabilecek olan, kişisel, ailevi, ekonomik, sosyal ve diğer ilişkilere gönderme yapmaktadır.

79. Bu hüküm, bunun yanı sıra, « etkin ikamet » koşulunun, bir yıldan fazla, gerekçeli bulunmama durumlarında da yerine getirilmiş olabileceğini belirtmektedir (Slovenya'dan zorla sınır dışı edilme, « silinme » sonrasında bulunmama veya SFYC'nin diğer halef devletlerinde savaş durumu nedeniyle geri dönememe). En uzun yokluk durumlarında, « etkin ikamet » koşulu, beş yıl artı beş yıllık bir süre için, sadece, ilgilinin, Slovenya'ya girmeyi denemiş olması halinde yerine getirilmiş olarak kabul edilebilir (bkz. 211. paragraf).

80. Hükümet'in istatistiklerine göre, idari hizmetlere, 24 Haziran 2010 ve 31 Mayıs 2011 tarihleri arasında, *ex nunc* 173 oturma izni talebi ile *ex tunc* 84 ek oturma izni talebi yapılmıştır. Bu talepler neticesinde, İçişleri Bakanlığı tarafından verilenler de dahil olmak üzere, *ex nunc* altmış dört sürekli oturma izni ve *ex tunc* 111 sürekli oturma izni verilmiştir ; bazı durumlarda, makamlar, bunları, otomatik olarak vermişlerdir. Başka prosedürler halen derdesttir. Hukuki statüye ilişkin değişik kanun

bağlamında yapılabilecek talepler için süre, 24 Temmuz 2013 tarihinde sona ermektedir.

81. 26 Nisan 2011’de, « Silinen Kişiler » Sivil İnisiyatifi Derneği ve elli iki özel kişi, Anayasa Mahkemesi’ne, hukuki statüye ilişkin değişik kanunun anayasaya aykırılığı davası açmışlardır (dava no. U-I-85/11). Bu dava, halen derdesttir.

82. Bunun dışında, « silinen kişilerden » biri, Yüksek Mahkeme tarafından, iş kaybı ve manevi tazminat olarak 50.492.40 Avro’luk tazminat talebinin reddedilmesine itiraz etmek için, anayasal başvuruda bulunmuştur. Maddi tazminata gelince, Yüksek Mahkeme, makamların, yasaya aykırı olarak hareket etmediklerini ve Anayasa’nın 26. maddesinin, uygulanmadığını tespit etmiştir. 5 Temmuz 2011 tarihinde (dava no. Up-1176/09), Anayasa Mahkemesi, davayı reddetmiş ve Yüksek Mahkeme’nin, Anayasa Mahkemesi’nin, vatandaşlık kanununun söz konusu hükmünü iptal eden kararına rağmen, makamlar veya idari mahkemelerin, olaylar zamanında, yasaya aykırı olarak hareket ettiklerinin söylenemeyeceğine ilişkin bakış açısını onaylamıştır. Mahkeme, iş kaybının, sürekli ikamet izni reddine değil, Sloven vatandaşlığının verilmesinin reddedilmesine bağlı olması nedeniyle, « silinen kişilerle » ilgili olan prensip kararlarının, dikkate alınamayacağını eklemiştir.

83. 21 Temmuz 2011’de, Hükümet, ilk derece, ikinci derece mahkemeleri ve Yüksek Mahkeme tarafından verilmiş olan otuz bir nihai kararı, « silinen kişilerce » açılmış olan tazminat davaları çerçevesinde iletmiştir. Çoğunluğu, sürelerin dikkate alınmamış olması nedeniyle olmak üzere, bazı durumlarda, mahkemelerin, taleplerin, başlangıçta yerinde olduklarına karar vermiş olmalarına rağmen, tüm tazminat davaları reddedilmiştir. O dönemde, Yüksek Mahkeme önünde, « silinen kişiler » tarafından açılmış olan on bir dava, halen derdesttir. Nihayet, 7 Kasım 2011 tarihinde, Hükümet, Anayasa Mahkemesi’nin, maddi ve manevi tazminat talep eden « silinen kişilerin » açtığı bir davada (Up-108/11), 26 Eylül 2011 tarihinde verdiği bir kararı iletmiştir. Bu davada, ilk derece mahkemesi, geçici bir kararda, devletin, tazminat ödemekle yükümlü olduğu yönünde gerekçeler olduğuna karar vermiştir. Bununla birlikte, Yüksek Mahkeme, ikinci derece mahkemesinin vermiş olduğu ve yasal sürenin sona ermesi nedeniyle talebi reddeden kararı onamıştır. Anayasa Mahkemesi, bu kararı onaylamıştır.

B. Başvuranların her birinin özel durumu

84. Slovenya’nın bağımsızlığını ilan etmiş olduğu tarih olan 25 Haziran 1991’den önce, başvuranlar, hem SFYC’nin hem de Slovenya dışında, onu oluşturan cumhuriyetlerden birinin vatandaşları idi. Başvuranlar, Slovenya’da, sürekli mukim statüsünü, SFYC’nin vatandaşları olarak

almışlar ve isimlerinin kayıtlardan silindiği tarih olan 26 Şubat 1992'ye kadar, bunu muhafaza etmişlerdir.

85. 24 Temmuz 2010 tarihinde, hukuki statüye ilişkin değişik kanunun yürürlüğe girmesinden sonra, Bay Kurić, Bayan Mezga, Bay Ristanović, Bay Berisha, Bay. Ademi ve Bay Minić, *ex nunc* ve *ex tunc* olarak, sürekli oturma izinleri almışlardır. Bay Dabetić ve Bayan Ristanović, oturma izni talebinde bulunmamışlardır. Sonraki paragraflar, başvuruların her birinin özel durumunu ele almaktadır.

1. Bay Mustafa Kurić

86. Bay Kurić, 8 Nisan 1935 yılında, Šipovo'da (Bosna-Hersek) doğmuştur. Hükümet'e göre, vatandaşlığı bilinmemektedir. İlköğretimin bitiminde, ayakkabıcılık eğitimi almıştır. Yirmi iki yaşında Slovenya'ya gelmiş ve 1965 yılında, Koper'e yerleşmiştir. 1976 yılında, Koper Belediyesi'nden, kendi hesabına çalıştığı küçük bir atölye kiralamıştır. 23 Temmuz 1970'ten, 26 Şubat 1992'ye kadar, Slovenya'da sürekli mukim olarak kaydedilmiştir.

87. 1991 yılında, ciddi bir hastalığa yakalanmış ve üç ay boyunca hastanede kalmıştır. Başvuran, bu nedenle, Sloven vatandaşlığı almak için talepte bulunmadığını öne sürmektedir. Başvuran, makamların, o dönemde, kendisine, Sloven vatandaşlığını talep etmekten başka imkânları olduğunu da söylediklerini eklemektedir. Hükümet, ilgilinin hastaneye kaldırıldığını, fakat 15 Haziran 1991'de, hastaneden çıkmış olduğunu belirtmektedir.

88. Başvuran, Slovenya'da, hiçbir hukuki statüsü olmadığından, hiçbir zaman resmi olarak haberdar edilmemiştir.

89. 1993'te, evi yanmış ve belgelerinin çoğunu kaybetmiştir. Koper Belediyesi'nden yeni belge talep ettiğinde, kendisine, isminin kayıtlardan silindiği söylenmiştir.

90. Başvuran, mesleki faaliyetini devam ettirmiş ve kirasını, 1990'ların sonunda, mali zorluklar çekene kadar ödemiştir. Kirasını ödeyemeyecek durumda olan başvuran, yeri boşaltmak zorunda kalmıştır. Kimlik kartı olmaksızın, polisin kalmasına göz yumduğu köyden ayrılması halinde, sınır dışı edilme riskiyle karşı karşıya kalacaktır.

91. Başvuran, farklı fırsatlarla, 1990'lı yıllarda, Koper idari hizmetleri nezdinde, durumunu düzeltmeye çalıştığını fakat cevap alamadığını belirtmiştir. 2005 yılında, bakanlığa, Sloven vatandaşlığını talep ettiği bir mektup yazmıştır. Cevap alamamıştır. Savunmacı hükümete göre, Bay Kurić, hiçbir zaman, Slovenya'da oturma izni talebinde bulunmamıştır.

92. Başvuran, 2006 yılında, Yaşlılık ve İş görmezlik Sigortası nezdinde, emeklilik haklarına ilişkin bir dava açmış ve 14 Mayıs 2006 tarihinde, sigorta, kendisine, çalışma yıllarını belirten ve ondan vatandaşlık belgesi vermesini isteyen bir mektup göndermiştir. Hükümet ajanının bir sorusuna cevaben, Yaşlılık ve İş görmezlik Sigortası, 29 Ekim 2007 tarihinde, başvuranın, kendisine, resmi başvuruda bulunmadığını beyan etmiştir.

93. 7 Mayıs 2007 tarihinde, başvuran, Sloven vatandaşlığını, vatansız olarak talep etmiştir. Talebi, 27 Temmuz 2007 tarihinde reddedilmiştir.

94. 29 Ocak 2008 tarihinde, başvuran talebini, vatandaşlık kanununun 10. maddesine göre yinelemiştir. 10 Haziran 2009 tarihinde, Koper idari hizmetleri, talebini reddetmiştir. Bay Kurić, bu talebe, idare mahkemesi önünde itiraz etmemiştir.

95. 24 Şubat 2009 tarihinde, başvuran, sürekli oturma izni talebinde bulunmuştur. 2 Kasım 2010 tarihinde, kendisine, *ex nunc* ve *ex tunc* oturma izinleri verilmiş ve bunlar, 26 Kasım 2010 tarihinde verilmiştir.

96. Başvuran, sürekli oturma iznini aldığı halde, özellikle de, emeklilik hakları olmak üzere, birçok zorlukla karşılaşmaya devam ettiğini belirtmektedir. Başvuran, ciddi sağlık sorunları olduğunu eklemektedir.

2. Bay Velimir Dabetić

97. Bay Dabetić, 22 Eylül 1969'da, Koper'de (Slovenya) doğmuştur. Vatansızdır. Başvuran, Slovenya'da, 29 Eylül 1971 ila 26 Şubat 1992 tarihleri arasında, sürekli mukim olarak kaydedilmiştir. Ebeveynleri ve iki erkek kardeşi, Karadağ'da doğmuştur ve isimleri, onunki gibi, 1992'de, kayıtlardan silinmiştir. Annesi, Sloven vatandaşlığını, 1997'de, babası da, 2004'te almıştır. İlköğretimin sonunda, başvuran, iki yıl boyunca, özel bir ortaokulda, demircilik eğitimi almıştır. Şu an, hiçbir hukuki statüsünün bulunmadığı, İtalya'da yaşamaktadır.

98. Başvuran, 1991'de, İtalya'ya yerleşmeye gittiğini fakat Koper'de (Slovenya), 1992 olaylarına kadar, sürekli mukim olarak kayıtlı kaldığını belirtmektedir. Başvuran, o dönemde, Koper idari hizmetlerinden yanlış bilgiler almıştır. Hükümete göre, başvuran, 1991 değil 1989'dan beri İtalya'da yaşamaktadır. İlgili, ülkenin bağımsızlığını ilan etmesi sırasında, Slovenya'da değildir.

99. Başvuran, Koper idari hizmetlerinden, Sloven vatandaşlığını talep ettiğinde, işveren, kendisinden, Slovenya'daki mesleki geçmişini gösteren bir belge vermesini talep etmiştir. Başvuran, yasal bir çalışma izniyle İtalya'da çalıştığını ve böyle bir belgeyi veremeyeceğini beyan etmiştir. İşveren, ona, Slovenya değil İtalya'nın, kendisine vatandaşlık vermesi gerektiğini söylemiştir.

100. Bunun dışında, başvuran, « silinmeden » diğer başvuranlara göre daha geç haberi olduğunu belirtmektedir. 2002'de, eski SFYC pasaportunun tarihinin bitmesi neticesinde, İtalyan makamları, çalışmasını sağlayan, oturma izni (*permesso di soggiorno*) vermeyi reddetmişler ve Slovenya'ya dönmesini emretmişlerdir. Bununla birlikte, yasal şekilde dönmeyi denemiş olmasına rağmen, bu ülkedeki durumunu düzeltmemiştir. Hükümet, başvuranın, Slovenya'da oturma iznini uygun şekilde talep etmemiş olduğunu öne sürmektedir.

101. 26 Kasım 2003 tarihinde, Anayasa Mahkemesi'nin, 3 Nisan 2003 tarihli kararından sonra, başvuran, bakanlıktan, statüsünü düzeltmek için, *ex*

tunc bir ek karar vermesini, önceden, *ex nunc* bir oturum izni istemeden talep etmiştir.

102. 29 Kasım 2003'te, başvuran, vatandaşlık kanununun 2002'de değiştirilmiş olan, 19. maddesi gereğince, Sloven vatandaşlığını talep etmiştir.

103. 9 Şubat 2004 tarihinde, başvuran, idare mahkemesinin Nova Gorica Birimi'ne, talep etmiş olduğu *ex tunc* ek kararı vermemiş olan idari makamların hareketsizliğinden (*tožba zaradi molka upravnega organa*) şikâyet ederek başvuruda bulunmuştur.

104. 20 Mayıs 2005 tarihinde, idare mahkemesi, başvuranın talebini reddetmiştir.

105. 14 Kasım 2005 tarihinde, bakanlık, başvuranın Sloven vatandaşlığı talebinin, başvuranın, Slovenya'da, on yıl boyunca oturduğunu ve son beş yıl boyunca, sürekli olarak orada yaşamış olduğunu kanıtlamamış olması nedeniyle, reddetmiştir.

106. Buna paralel olarak, başvuran, aynı zamanda, İtalyan İçişleri Bakanlığı nezdinde, vatansız statüsünü de talep etmiştir.

107. Bu son yıllarda, başvuran, İtalyan polisi tarafından sıkça yakalanmış ve gözaltına alınmıştır. Ayrıca, 20 Nisan 2006'da, başvurana, ülkeyi, beş gün içinde terk etme emri gelmiştir. Nihayet, başvuranın, vatansız olarak tanınma talebinde bulunmuş olduğu ve bu bağlamdaki prosedürün derdest olduğu dikkate alınarak, İtalya'da kalmasına izin verilmiştir.

108. Başvuran, İtalya'da, yasadışı göçle de suçlanmıştır. 19 Haziran 2006'da, Mantoue bölge mahkemesi, başvuranın, vatandaşlığı olmadığı ve kendisinden, İtalya'yı isteyerek terk etmesinin beklenemeyeceği nedeniyle, tahliyesine karar vermiştir. O dönemde, vatansız statüsünün kabul edilmesine ilişkin talebi derdest idi. Bu talep, İtalyan topraklarında, yasa dışı olarak yaşayan birinin, bu statüyü kazanma hakkı olmadığı sebebiyle reddedilmiştir.

109. Başvuran, son derece zor koşullarda yaşadığını beyan etmektedir. Hukuki statü hakkında değişik kanun bağlamında dava açmamıştır.

3. Bayan Ana Mezga

110. Bayan Mezga, 4 Haziran 1965 tarihinde Čakovec'de (Hırvatistan) doğmuştur. 1979'da, Ljubljana'ya (Slovenya) yerleşmiş ve orada daha sonra bir iş bulmuştur. Başvuran, sekiz yıl boyunca ilköğretim görmüş ve 28 Temmuz 1980 ve 26 Şubat 1992 tarihleri arasında, Slovenya'da, sürekli mukim olarak kaydedilmiştir.

111. Başvuran, 1992'de, ikinci çocuğunun doğumundan sonra, isminin, kayıtlardan silindiğini beyan etmektedir. İşvereni, annelik iznini kısaltmış ve onu işten çıkarmıştır. Bunun dışında, Mart 1993'te, başvuran, rutin kontrol esnasında, polis tarafından yakalanmıştır. Kimlik belgeleri olmadığı için, karakolda tutulmuş ve daha sonra yabancılar için geçiş merkezine gönderilmiştir (*prehodni dom za tujce*), fakat, para cezası ödedikten sonra

serbest bırakılmıştır. Başvuran, bu yakalamanın, hukuki statüsünü kaybettiğini teyit ettiği kanaatindedir.

112. Başvuran, daha sonra, Sloven vatandaşı olan, H.Š. ile tanıştığı Piran'a yerleşmiş, ondan da, Sloven vatandaşı olan iki çocuğu olmuştur. Başvuran, yürürlükteki yasal mevzuatın gerektirdiği koşulları yerine getirmediğinin bilincinde olduğu için, durumunu düzeltmek için hiçbir dava açmamıştır.

113. 13 Aralık 1999'da, hukuki statüye ilişkin kanunun yürürlüğe girmesinden sonra, Bayan Mezga, sürekli oturma izni talebinde bulunmuştur. Bakanlık, kendisinden, beş kere, dosyasını tamamlamasını talep etmiş ve aile birleşmesi çerçevesinde sürekli oturma izni talep edebileceğinden haberdar etmiştir.

114. 14 Nisan 2004'te, başvuran, bakanlığı, Anayasa Mahkemesi'nin, 3 Nisan 2003 tarihli kararının 8. noktası gereğince, ek bir karar vermeye davet etmiştir (bkz. yukarıdaki 60. paragraf).

115. 29 Nisan 2004 tarihinde, başvuran, vatandaşlık kanununun değiştirilmiş 19. maddesine dayanarak, Sloven vatandaşlığı talebinde bulunmuştur.

116. 15 Ekim 2004'te, başvuran, Piran idari hizmetlerinde, sürekli oturma izni talebine ilişkin prosedür çerçevesinde, bir toplantıya katılmıştır. 25 Ekim 2004'te, başvuran, dosyasını tamamlamaya davet edilmiştir.

117. 5 Kasım 2004'te, Yaşlılık ve İş görmezlik Sigortası, başvuranın, Slovenya'da yaptığı işlerin, kayıtlarda belirttiklerini beyan etmiştir.

118. 6 Aralık 2004'te, bakanlık, başvuranın, sürekli oturma izni talep etmiş olduğu prosedüre, başvuranın ilgisizliği ve Slovenya'da 23 Aralık 1990 tarihinden beri etkin şekilde oturduğunu kanıtlamaya ehil olmaması nedeniyle, son vermiştir.

119. 18 Kasım 2005 tarihinde, vatandaşlıkla ilgili prosedür çerçevesinde, bakanlık, başvurana, dosyasını tamamlaması için, iki aylık süre vermiştir. İlginin, Slovenya'da, 23 Aralık 1990'dan beri, etkin şekilde oturduğunu kanıtlaması gerekmektedir.

120. 13 Haziran 2006'da, bakanlık, başvuranın yapmış olduğu Sloven vatandaşlığı talebini reddetmiştir.

121. 10 Ağustos 2007'de, başvuran bir Sloven vatandaşı aile üyesi olarak, geçici oturma izni talebinde bulunmuştur.

122. 13 Eylül 2007'de, başvuran, 13 Eylül 2012'ye kadar geçerli bir geçici oturma izni almıştır.

123. 22 Temmuz 2010'da, başvuran, hukuki statüye ilişkin değişik kanun gereğince, bir oturma izni talep etmiştir. 1 Mart 2011'de, başvurana, *ex nunc* ve *ex tunc* oturma izinleri verilmiş ve 2 Mart 2011'de, bunları almıştır.

124. Başvuran, sürekli bir oturum izni almasına rağmen, sağlık sigortasına ve sosyal maddi yardıma ilişkin zorluklar yaşadığını beyan

etmektedir. Başvuran, bunun yanı sıra, ciddi sağlık sorunları olduğunu da belirtmektedir.

4. Bayan Ljubenka Ristanović

125. Bayan Ristanović, 19 Kasım 1968’de Zavidovići’de (Bosna-Hersek) doğmuştur. 1986’da, başvuran, Ljubljana’ya (Slovenya) giderek, orada iş aramıştır. Başvuran, orada evlenmiş ve 20 Ağustos 1988 tarihinde, beşinci başvuran olan oğlu Tripun Ristanović doğmuştur. Başvuran, Ljubljana’da, 6 Ağustos 1986 ila 20 Kasım 1991 tarihlerinde, sürekli mukim olarak kaydedilmiştir.

126. Bayan Ristanović, sürekli mukim olarak, Sloven vatandaşlığını aldığını düşündüğünü beyan etmiştir. Bununla birlikte, 1994’te, kendisi ve oğlu, Slovenya’dan sınır dışı edilmişlerdir. Başvuran, o tarihte, « silinmeden » haberinin olduğunu söylemiştir. Bayan Ristanović’in, olaylar zamanında, çalışma izni ve geçici oturma izni olan eşine gelince, o, Slovenya’da kalmış ve daha sonra, sürekli bir oturma izni almıştır.

127. Savunmacı hükümete göre, Bayan Ristanović, yaşadığı köyü, sürekli mukimler listesinden isminin silinmesini talep etmeden terk etmiş ve kendisiyle ilgili veriler, sürekli mukimler kayıtlarından, “kendisini sildirmeden göç eden” kişiler listesine geçirilmiştir.

128. Başvuran, Sırbistan’da göçmen olarak yaşadığını ve yıllarca, kimlik kartı olmadan yaşadığını beyan etmektedir. 2004’te, başvuran, Sırp kimli kartı ve 2005’te, Sırp pasaportu almıştır. Başvuran ve oğlu, yürürlükteki yasal mevzuatta bulunan, yıllarca, Slovenya’da etkin ikamet koşulunu yerine getirmediklerinin bilincinde olduklarından, ne Slovenya’da sürekli ikamet izni ne de Sloven vatandaşlığı talebinde bulunmuşlardır.

129. Bayan Ristanović, hukuki statüye ilişkin değişik kanun gereğince, dava açmamışlardır. Başvuran, ciddi sağlık sorunları olduğunu belirtmektedir.

5. Bay Tripun Ristanović

130. Dördüncü başvuran Bayan Ljubenka Ristanović’in oğlu olan Tripun Ristanović, 20 Ağustos 1988’de, Ljubljana’da (Slovenya) doğmuştur. Bosna-Hersek vatandaşıdır. Başvuran, Ljubljana’da, 20 Ağustos 1988’den 26 Şubat 1992’ye kadar, sürekli mukim olarak kaydedilmiştir.

131. 1994’te, o dönem reşit olmayan, Bay Ristanović, annesiyle birlikte, Slovenya’dan sınır dışı edilmiştir.

132. Başvuran, Sırbistan’da, göçmen olarak, yıllarca annesiyle birlikte yaşamıştır. 2004’te, Bosna-Hersek makamları, ona, bir kimlik kartı ve bir pasaport vermişlerdir. Sırp kimlik kartı olmadığı için, Sırbistan’da, sürekli sınır dışı edilme korkusuyla yaşamıştır.

133. 9 Kasım 2010’da, başvuran, hukuki statüye ilişkin olarak değişik kanun gereğince, Slovenya’da sürekli oturma izni talebinde bulunmuştur.

10 Mart 2011’de, *ex nunc* ve *ex tunc* oturum izni aldıktan ve bunlar, kendisine, 11 Mart 2011 tarihinde verildikten sonra, Slovenya’ya dönmüştür.

134. Hükümete göre, başvuran, Anayasa Mahkemesi’ne, hukuki statüye ilişkin değişik kanunun, anayasaya aykırılığına ilişkin bir dava açmış ve bu dava, “Silinen Kişiler” Sivil İnsiyatif Derneği ve diğer özel kişiler tarafından açılmış olan davalarla birleştirilmiştir. Dava, halen derdesttir (bkz. 81. paragraf).

6. Bay Ali Berisha

135. Bay Berisha, 23 Mayıs 1969’da, Peć’de (Kosova), bir roman topluluğunda doğmuştur. Hükümete göre, başvuranın, Sırp vatandaşlığı vardır. Bay Berisha, 1985’te, Slovenya’ya yerleşmiştir. Başvuran, 31 Mayıs 1991’e kadar, Maribor’da bir fabrikada çalışmıştır. Başvuran, Slovenya’da, 6 Ekim 1987 ila 26 Şubat 1992 tarihleri arasında, sürekli mukim olarak kaydedilmiştir.

136. 1991’de, başvuran, bir süre, Kosova’da, hasta annesiyle kalmış ve bu nedenle, o dönemde, Sloven vatandaşlığını talep etmemiştir.

137. 1993’te, yakınlarını ziyarete gittiği Almanya’dan dönüşünde, başvuran, Sloven sınırlarında, polis tarafından yakalanmıştır. SFYC pasaportu elinden alınmış ve on gün boyunca, yabancılar için geçiş merkezine yerleştirilmiştir. Başvuran, o zaman, « silinmeden » haberdar olduğunu belirtmektedir. Başvuran, bunun dışında, 3 Temmuz 1993’te, Tiran’a (Arnavutluk) gönderilmek üzere, bu yönde alınan hiçbir karar olmamasına rağmen gönderildiğini belirtmektedir. Arnavut polisi, geçerli pasaportu bulunmaması nedeniyle onu Slovenya’ya göndermiştir. Başvuran, yeniden, aynı geçiş merkezine yerleştirilmiş ve oradan, gece kaçmıştır.

138. 1993’te, ilgili, Almanya’ya kaçmış ve orada, o dönemde, Kosova’daki istikrarsızlık dikkate alınarak, insani gerekçelerle geçici bir oturma izni talep almıştır.

139. 9 Ağustos 1996’da, başvuran, Kosova’da doğmuş olan ve roman bir gruptan olan M. ile evlenmiştir. 1997 ve 2003 yılları arasında, aile, Almanya’da yaşarken dört çocukları olmuştur.

140. 2005’te, Alman makamları, Kosova’daki durumun, yeterince istikrarlı olduğuna ve ilgilinin geri dönebileceğine karar vererek, başvuranın oturma iznini yenilemeyi reddetmişlerdir. Başvurana, 30 Eylül 2005’twn önce, ailesiyle Almanya’yı terk etmesi için emir gelmiştir.

141. Bilinmeyen bir tarihte, başvuran ve ailesi, Almanya’da oturma izni talep etmişlerdir.

142. Daha sonra, Slovenya’ya dönmüşlerdir.

143. 13 Temmuz 2005’te, başvuran ve ailesi, geçici oturma izni talebinde bulunmuşlardır. 25 Temmuz 2005’te, hukuki statüye ilişkin değişik kanun gereğince sürekli oturma izni talebinde bulunmuşlardır.

144. Sınır dışı edilme korkusuyla, 26 Eylül 2005'te, başvuran ve ailesi, sığınma talebinde bulunmuşlardır. Başvuran da, mülteci statüsünü talep etmiştir.

145. 19 Ekim 2005'te, ilgililerin, iltica taleplerini geri çekmelerinden sonra, bakanlık, prosedüre son vermiştir. Bakanlık, başvuranın ve ailesinin, Almanya'ya gönderilmesini emretmiştir. 28 Ekim 2005'te, bir sınır dışı edilme kararı çıkmış fakat icra edilmemiştir. 10 Kasım 2005'te, yeni bir sınır dışı kararı verilmiş ve sınır dışı tarihini, 18 Kasım 2005 olarak belirlemiştir. Başvuran, idare mahkemesine dava açmıştır. 15 Kasım 2005'te, talebi kabul edilmiştir.

146. O dönemde, Amnesty International'ın çabalarıyla, davanın, ulusal ve uluslararası boyutta ciddi etkileri olmuştur.

147. 27 Şubat 2006'da, aile, yeniden, Slovenya'da, sığınma talebinde bulunmuştur. Aile, o dönemde, sığınma talebinde bulunanların kaldığı bir merkezde kalmaktaydı.

148. 28 Nisan 2006'da, başvuran, kendisi, karısı ve dört çocuğuna ilişkin olarak, sürekli oturma izni talebine ilişkin prosedür çerçevesinde, idari makamların hareketsizliğinden şikayet etmek için, idare mahkemesinde bir dava açmışlardır.

149. 19 Temmuz 2006'da, Alman makamları, Sloven makamlarını, Dublin Yönetmeliği gereğince, Berisha ailesinin sığınma taleplerinin incelenmesinden Almanya'nın sorumlu olduğundan haberdar etmişlerdir.

150. 28 Temmuz 2006'da, başvuranın beşinci çocuğu, Slovenya'da dünyaya gelmiştir.

151. 30 Ekim 2006'da, Alman makamlarının yukarıda belirtilen kararı sonrasında, bakanlık, başvuran ve ailesinin sığınma taleplerini incelemek için yetkili olmadığını ve onların, Almanya'ya gönderileceğini beyan etmiştir. Bakanlık, aynı zamanda, Bay Berisha'nın ve ailesinin, Almanya'da sığınma talebinde bulunduklarını ve bu anlamda, orada da, maddi bir yardımdan yararlandıklarına ilişkin yeni unsurlar elde ettiğini belirtmiştir.

152. 5 Kasım 2006'da, başvuran ve ailesi, bakanlığın kararına, idare mahkemesinde itiraz etmişlerdir. Aynı gün, söz konusu kararın icra edilmemesini talep etmişler ve sığınma taleplerini geri çekmişlerdir (bkz. 147. paragraf).

153. Başvuran, 7 Kasım 2006 tarihinde, bakanlığın, yeniden, kendisini ve ailesini, Almanya'ya göndermeyi denediğini belirtmektedir. 15 Kasım 2006'da, idare mahkemesi, sınır dışı kararını iptal etmiştir. Bakanlık, istinaf başvurusunda bulunmuştur.

154. 28 Aralık 2006'da, Yüksek Mahkeme, bakanlığın, 30 Ekim 2006 tarihli olan ve Dublin Yönetmeliği gereğince, başvuranın, sığınma talebine bakmak için yetkili olanın Almanya olduğuna ilişkin kararını onaylamıştır.

155. 1 Şubat 2007'de, başvuran ve ailesi, Almanya'ya gönderilmişler ve orada, « hoşgörü » (*Duldung*) kapsamında yaşamaktadırlar.

156. Ne başvuran ne de ailesi, Sloven vatandaşlığı talebinde bulunmuşlardır.

157. Sığınma talebine ilişkin prosedür çerçevesinde, Anayasa Mahkemesi, 18 Nisan 2008’de, başvuranın, anayasal başvurusunu reddetmiştir.

158. 19 Ekim 2010’da, 25 Temmuz 2005’te yapmış olduğu talep sonrasında (bkz. 143. paragraf), Bay Berisha, *ex nunc* ve *ex tunc* oturma izinleri almış ve 24 Kasım 2010’da, bunlar, Münih’teki Slovenya Konsoloslugu tarafından verilmiştir.

159. Halen Almanya’da yaşayan başvuran, çocukları ve eşinin, bu ülkede hiçbir hukuki statüleri olmaması ve yabancılar kanunu gereğince, aile birleşmesine ilişkin koşulları yerine getirmediikleri için, Slovenya’ya dönemediğini belirtmektedir.

160. Belirsiz bir tarihte, başvuran, savcılığa, tazminat talebinde bulunmuş ve bu talep reddedilmiştir. Savunmacı hükümete göre, ilgili, dava açmamıştır.

7. Bay Ilfan Sadik Ademi

161. Bay Ademi, 28 Temmuz 1952 tarihinde, Üsküp’te (Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti), bir roman topluluğunda doğmuştur. Başvuran, bugün, « Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti’nin » vatandaşdır. 1977’de, başvuran, 1992’ye kadar çalıştığı, Slovenya’ya yerleşmiştir. Başvuran, orada, 27 Eylül 1977 ila 26 Şubat 1992 tarihleri arasında, sürekli mukim olarak kaydedilmiştir.

162. Başvuran, 1991’de, Sloven vatandaşlığını talep etmek için süreyi geçirdiğini beyan etmektedir. 1993’te, başvuran, rutin bir polis kontrolü esnasında yakalanmıştır. Geçerli kimliği olmaması nedeniyle, ailesiyle birlikte, Macaristan’a gönderilmek üzere sınır dışı edilmiştir. Başvuran, o zaman, « silinmeden » haberinin olduğunu belirtmektedir. Kısa zaman sonra, ilgili ve ailesi, Hırvatistan’a gitmiş oradan da, yeniden, yasa dışı olarak, Slovenya’ya dönmüşlerdir.

163. Aradan geçen zamanda, avukat yardımı alan başvuran, 23 Kasım 1992’de, Sloven vatandaşlığını talep etmiştir.

164. Daha sonra, başvuran, vatansız olduğunu beyan ettiği Almanya’ya gitmiş ve geçici oturma izni ve yabancılar için pasaport almıştır.

165. 9 Şubat 1999’da, başvuran, « Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti » Konsoloslugu nezdinde, pasaport talebinde bulunmuş fakat bu Cumhuriyet’in vatandaşı olmaması nedeniyle, olumsuz cevap almıştır.

166. 16 Şubat 2005’te, başvuran, hukuki statüye ilişkin değişik kanun gereğince, Slovenya’da geçici bir oturma izni talep etmiştir. 20 Nisan 2005’te, bakanlık, onu, vatandaşlığını kanıtlayarak, dosyasını tamamlamaya davet etmiştir.

167. 26 Mayıs 2005'te, başvuranın talebi, vatansız olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. Bakanlık, hukuki statüye ilişkin kanunun, sadece, eski-SFYC'nin halef devletlerinin vatandaşlarına uygulandığını beyan etmiştir.

168. 11 Temmuz 2005'te, bakanlık, başvuranın, 1992'de yapmış olduğu Sloven vatandaşlığı talebinin yeniden incelenmesini talep ettiği mektuba cevap vermiştir. Bakanlık, dosyasının, başvuranın, Slovenya'da, geçen o yıl boyunca yaşamadığını göstermesi nedeniyle, vatandaşlık kanununun değişik hali gereğince, Sloven vatandaşlığının verilmesi koşullarını yerine getirmediğini gösterdiğinden haberdar etmiştir.

169. 9 Eylül 2005'te, başvuranın vatandaşlık talebi reddedilmiştir.

170. 31 Temmuz 2007'de, başvuran, hukuki statüye ilişkin kanun gereğince, sürekli oturma izni talebinde bulunmuştur. 31 Mart 2008'de, bakanlık, talebi, başvuranın, eski-SFYC'nin halef devletlerinin hiçbirinin vatandaşı olmadığı gerekçesiyle reddetmiştir. Başvuran, idare mahkemesinde yeni bir dava açmıştır.

171. 18 Şubat 2009'da, bu mahkeme, bakanlığın, ilgilinin, sürekli oturma izni almaya ilişkin talebini reddettiği kararı onamıştır. Başvuran, istinaf başvurusunda bulunmuştur.

172. 6 Ekim 2010'da, Yüksek Mahkeme, istinaf başvurusunu kabul etmiş ve davayı, yeniden incelenmesi için geri göndermiştir. Yüksek Mahkeme, hukuki statüye ilişkin olarak değişik kanunun, aradan geçen zamanda kabul edilmiş olduğunu ve ilgilinin talebinin, yeni mevzuata göre incelenmesi gerektiğini tespit etmiştir. Bu dava süresince, başvuran, 19 Ağustos 2010 tarihinde verilmiş olan, «Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti» pasaportunu ibraz etmiştir.

173. 20 Nisan 2011'de, Bay Ademi'ye, *ex nunc* ve *ex tunc* oturma izinleri verilmiş ve 23 Mayıs 2011'de, teslim edilmiştir.

174. Ciddi sağlık sorunları olan başvuran, şu an, Slovenya ve Almanya arasında yaşamaktadır ve aradan geçen zamanda, oturum hakkı kalmamıştır.

8. Bay Zoran Minić

175. Bay Minić, 4 Nisan 1972 tarihinde, Podujevo'da (Kosova) doğmuştur. Hükümet'e göre, Sırp vatandaşlığı vardır. İlgili, 1977'de ailesiyle, Slovenya'ya yerleşmiştir. İlkokulun sonunda, üç yıl boyunca, bir ortaöğretim kurumunda, aşçılık eğitimi almıştır. Başvuran, Slovenya'da, 1 Ağustos 1984 ila 26 Şubat 1992 tarihleri arasında, mukim olarak kaydedilmiştir.

176. Başvuran, 1991'de, Kosova'daki aile büyüklerini ziyarete gittiğini belirtmektedir. Kendisi ve ailesi, bu nedenle, Sloven vatandaşlığını talep etme süresini geçirmişlerdir, Kosova'daki savaş, gereken belgelerin toplanmasını zorlaştırmıştır. Hükümete göre, hiçbir şey Bay Minić'in, 1991'de, Sloven vatandaşlığını talep ettiğini göstermemektedir. Bunun dışında, ilgilinin çalışma belgelerinden, 1992'den 1999'a kadar,

Podujevo’da çalıştığı çıkmaktadır. Başvuran, kendisinden dört çocuğunun olduğu bir Sırp vatandaşıyla evlenmiştir.

177. Başvuran, kendi adı ve ailesinin diğer üyelerinin adlarının, Slovenya’daki durumu düzeltmeye çalıştığı sırada « silindiklerini » belirtmektedir. Hukuki statü olmaksızın, Slovenya’daki yaşam koşulları çekilmez olduğu için, başvuran, geçici olarak, Kosova’ya taşınmak zorunda kalmıştır.

178. Başvuran, birçok kez Slovenya’ya gelmiştir. 2002’de, başvuran, izinsiz çalıştığı gerekçesiyle, polis tarafından yakalanmıştır. Başvuran hakkında takip başlatılmış, para cezası verilmiş ve 5 Haziran 2002’de, bu bağlamda resmi karar olmaksızın ve Anayasa Mahkemesi’nin 4 Şubat 1999 tarihli kararına rağmen (bkz. 41-48. paragraflar), Macaristan’a gönderilmek üzer sınır dışı edilmiştir.

179. Başvuran, yıllar boyunca, o dönem yürürlükte olan yasal mevzuat gereğince, Sloven vatandaşlığının verilmesi veya sürekli bir oturma izni verilmesi için gerekli olan koşulları yerine getirmediğinin bilincinde olduğundan, Slovenya’da hukuki bir statü sahibi olmayı gerekli görmediğini belirtmektedir. Ailesine gelince, annesi, 2000 yılında ve ağabey ve kız kardeşleri, 2003 yılında, Sloven vatandaşlığını almışlardır.

180. Anayasa Mahkemesi tarafından, 3 Nisan 2003 tarihinde (bkz. 58-60. paragraflar) verilen karardan sonra, başvuran, 15 Eylül 2003 tarihinde, vatandaşlık kanununun 19. değişik maddesi gereğince, Sloven vatandaşlığı talebinde bulunmuştur.

181. 26 Nisan ve 9 Ekim 2004 tarihleri arasında, bakanlık, ilgiliyi, beş kere, özellikle de, 23 Aralık 1990’dan beri, Slovenya’da sürekli olarak yaşadığını kanıtlayan unsurları vererek, dosyasını tamamlamaya davet etmişlerdir. Bunları yerine getirmeyen başvuran, bakanlığa davet edilmiştir.

182. 17 Aralık 2004’te dinlenen başvuran, 8 Temmuz 1992 ila 6 Nisan 1999 tarihleri arasında Podujevo’da çalıştığına ilişkin mesleki sicil bilgilerini ve 23 Aralık 1990’dan beri, aralıksız olarak Slovenya’da yaşamamış olduğunu onaylamıştır.

183. 21 Şubat 2006’da, başvuranın vatandaşlık talebi reddedilmiştir. Başvurana, bu karar, 28 Haziran ve 2 Temmuz 2006 tarihleri arasında, Slovenya’ya yaptığı bir seyahat esnasında tebliğ edilmiştir.

184. 17 Temmuz 2006’da, başvuran, idare mahkemesi önünde dava açmıştır.

185. 30 Haziran 2006’da, başvuran, hukuki statü kanunu gereğince, sürekli oturma izni talep etmiştir.

186. 29 Mart 2007’de, başvuran, bakanlığa davet edilmiştir. 14 Temmuz 2007’de, başvuran, talebin destekleyici ek belgeler sunmuştur.

187. 18 Temmuz 2007’de, bakanlık, ilgilinin, Slovenya’da etkin ikamet koşulunu yerine getirdiğini kanıtlamadığı kanaatiyle, talebi reddetmiştir.

188. 19 Eylül 2007’de, başvuran, idare mahkemesinde bir dava açmıştır.

189. 10 Eylül 2008 tarihinde, başvuranın yapmış olduğu, Sloven vatandaşlığı talebine ilişkin idari prosedür çerçevesinde, Anaysa Mahkemesi, anayasal başvurunun reddine karar vermiştir.

190. 26 Kasım 2008’de, idare mahkemesi, bakanlığın, 18 Temmuz 2007’de (bkz. 187. paragraf) vermiş olduğu kararı iptal etmiş ve davayı, yeniden inceleme için geri göndermiştir.

191. 24 Temmuz 2009’da, bakanlık, yeniden, başvuranın, Slovenya’da etkin ikamet kriterini yerine getirmemesi gerekçesiyle, talebini reddetmiştir.

192. Başvuran, idare mahkemesine dava açmıştır. Başvuran, 1992’de, Kosova’da kaldığını ve daha sonra, olabildiğince sıklıkla, Slovenya’ya geldiğini fakat savaş ve diğer koşulların, sıkça gelmesine engel olduğunu beyan etmiştir. Bunun dışında, Kosova Sırp’ı olarak, Kosova’da evinin yanmasından sonra, yerinden edilen kişi statüsünü kazanmıştır. Başvuran, birçok kez, Sırbistan’daki statüsünü düzeltmeye çalışmış fakat 2002 yılında, ülkeden sınır dışı edilmiştir. Ebeveynleri, erkek kardeşi ve iki kız kardeşi, Sloven vatandaşlığını almışlardır.

193. 19 Ocak 2011’de, idare mahkemesi, bakanlığın kararını iptal etmiş ve ilgilinin talebinin, hukuki statüye ilişkin değişik kanuna göre incelenmesi için davayı geri göndermiştir.

194. 4 Mayıs 2011’de, başvurana, *ex nunc* ve *ex tunc* oturma izinleri verilmiştir ve bunlar, 9 Haziran 2011 tarihinde teslim edilmiştir.

195. Aradan geçen zamanda, 1 Haziran 2011’de, başvuran, savcılık nezdinde tazminat talebinde bulunmuştur. Savcılık, ilgilinin, « silinmeden » kaynaklanan zararı, Sloven vatandaşlığını ve sürekli oturma izni talep etmesiyle öğrendiğine kanaat getirerek, yasal sürenin geçmiş olması nedeniyle bunu reddetmiştir.

II. İLGİLİ ULUSAL VE ULUSLARARASI HUKUK VE UYGULAMA

A. Ulusal Hukuk ve Uygulama

2. Eski Sosyalist Slovenya Cumhuriyeti’nin Yasal Mevzuatı

a) Sosyalist Slovenya Cumhuriyeti’nin Vatandaşlık Kanunu (*Zakon o državljanstvu Socialistične republike Slovenije* –SSC Resmi Gazete, no. 23/76, 1976)

196. Bu kanunun 1. maddesine göre, Sosyalist Slovenya Cumhuriyeti’nin her vatandaşı, aynı zamanda, SFYC’nin de vatandaşı idi, bu da, cumhuriyetin vatandaşlığının üstünlüğünü göstermekteydi.

- b) **Yabancıların dolaşımı ve ikametine ilişkin kanunun değiştirilmiş hali** (*Zakon o gibanju in prebivanju tujcev* – SFYC Resmi Gazete, no. 56/80, 1980)

197. Bu kanun, devletin topraklarında bir yabancıya verilen, geçici veya sürekli oturma izni ve SFYC'nin bir vatandaşının geçici veya sürekli ikamet yeri yani, gerçekten oturduğu yer arasında ayırım yapmaktaydı.

- c) **Halk ve mukimlerin kayıt defterine ilişkin kanun** (*Zakon o evidenci nastanitve občanov in o registru prebivalstva* – SFYC Resmi Gazete, no. 6/8, 1983 ve 11/91, 1991)

198. Bu kanun, sürekli ikamet ve geçici ikamet kaydını ve kayıttan silinmesi ile Sloven topraklarında halk kayıtlarının tutulmasını düzenlemekteydi.

199. Bu kanunun 5. maddesi, 1991'de yapılan değişik haliyle, aşağıdaki şekildedir:

« Sürekli ikamet ve her türlü adres değişikliğinin kaydedilmesi, her oturan için, bir yere sürekli olarak yerleştiğinde veya adres değiştirdiğinde zorunludur. Sürekli ikametgâhın kayıttan silinmesi, Slovenya Cumhuriyeti'ni terk eden herkes için zorunludur. »

2. Slovenya Cumhuriyeti Yasal Mevzuatı

- a) **İyi niyet beyannamesi** (*Izjava o dobrih namenih* – Slovenya Resmi Gazetesi (« RG »), no. 44/90-I, 1990)

200. İyi Niyet Beyannamesi, Slovenya'nın bağımsızlık ilan etmesine ilişkin halk oylamasının hazırlanması sırasında, 6 Aralık 1990 tarihinde kabul edilmiştir ve devletin, bağımsızlığının kazanılmasında, bazı değerlere saygı gösterme taahhüdünü göstermektedir. Bu belgenin ilgili hükmü, aşağıdaki şekilde kaleme alınmıştır:

« (...) Sloven Devleti, diğer milletlerin üyelerine ve vatandaşlarına, kültürlerini ve dillerini geliştirme hakkı ve Slovenya'da tüm sürekli yaşayanlara, istemeleri halinde, Sloven vatandaşlığını edinme hakkını güvence altına almaktadır (...). »

- b) **Slovenya Cumhuriyeti'nin bağımsızlık ve egemenliği hakkında temel anayasal kanun** (*Temeljna ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije* – SC Resmi Gazete no. 1/91-I, 1991)

201. 25 Haziran 1991'de yayınlanan, Slovenya Cumhuriyeti'nin bağımsızlık ve egemenliği hakkında temel anayasal kanunun ilgili maddeleri, aşağıdaki gibidir:

Madde III

« Slovenya Cumhuriyeti, milli aidiyet ayrımı ve hiçbir ayrımcılık yapmaksızın, Slovenya Cumhuriyeti Anayasası'na ve yürürlükteki uluslararası sözleşmelere uygun olarak, Slovenya Cumhuriyeti topraklarına bulunan herkes için, insan hakları ve temel özgürlüklerin korunmasını güvence altına alır (...). »

- c) Slovenya Cumhuriyeti'nin bağımsızlık ve egemenliği hakkında temel anayasal kanuna ilişkin 1991 tarihli anayasal kanun (*Ustavni zakon za izvedbo Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti RS – SC Resmi Gazete no 1/91-I, 1991*)

202. 1991 anayasal kanununun ilgili hükümleri, aşağıdaki şekildedir:

Madde 13

« Eski-SFYC'nin diğer cumhuriyetlerinin, Slovenya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığına ilişkin halk oylaması tarihi olan, 23 Aralık 1990'da, Slovenya Cumhuriyeti'nin sürekli mukimleri olarak kayıtlı olan ve orada sürekli olarak oturan vatandaşları, Slovenya Cumhuriyeti'nin vatandaşlığı hakkında kanunun 40. maddesi gereğince, Sloven vatandaşlığını alana kadar veya yabancılar kanununun 81. maddesinde belirlenen sürenin sona ermesine kadar, Slovenya Cumhuriyeti'nin vatandaşlarıyla aynı hak ve ödevlere sahip olacaklardır (...). »

- d) Slovenya Cumhuriyeti Anayasası (*Ustava Republike Slovenije – Resmi Gazete no. 33/91-I de 1991*)

203. Slovenya Cumhuriyeti Anayasası'nın ilgili hükümleri, aşağıdaki gibidir:

Madde 8

« Kanun ve yönetmeliklerin, uluslararası hukukun genel ilkelerine ve Slovenya'yı bağlayan uluslararası sözleşmelere uygun olmaları gerekmektedir. Onaylanan ve yayınlanan sözleşmeler, doğrudan uygulanmaktadır. »

Madde 14

« Slovenya'da insan hakları ve temel özgürlükler, eşit şekilde, milli orijin, ırk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya diğer düşüncelere, maddi durum, doğum, eğitim, sosyal durum veya her türlü diğer kişisel duruma dayanan bir ayrım yapılmaksızın, herkes için güvence altına alınmıştır. »

Tüm vatandaşlar, kanun önünde eşittir. »

Madde 26

« Herkesin, bir birey veya devlet veya yerel bir yönetim adına görevini icra eden bir organ veya kamu gücünü elinde bulunduran bir kişi tarafından yasaya aykırı olarak yapılmış olan her türlü zararı tazmin ettirme hakkı vardır. »

Mağdur edilen kişinin, bunun dışında, kanuna uygun olarak, doğrudan, zarara neden olan kişi veya organdan tazminat talep etme hakkı da vardır. »

- e) Anayasal kanun hakkında kanunun değişik hali (*Zakon o Ustavnem sodišču – SC Resmi Gazete, no. 15/94, 1994*)

204. Anayasa Mahkemesi kanununun ilgili hükümleri, aşağıdaki şekilde kaleme alınmıştır:

Madde 59

« 1. Anayasa Mahkemesi, bir başvurunun yerinde olmadığını beyan eden veya başvuruyu kabul eden bir karar verir ve işlemi iptal eder ya da işlemin tamamı veya bir kısmını iptal ederek, davayı, yetkili organ önüne gönderir. (...). »

Madde 60

« 1. Anayasa Mahkemesi, bireysel bir işlemi iptal ederse, aynı zamanda, söz konusu hak veya özgürlük hakkında, bunun, bu işlemden kaynaklanan sonuçları ortadan kaldırmak için veya bu hakkın veya anayasal özgürlüğün türünün gerektirmesi halinde ve dosyada bulunan bilgilerin, kararın verilmesini imkânlı hale getirmesi koşuluyla, karar verebilir.

2. Bir önceki bentte kastedilen karar, yetkili makam tarafından, Anayasa Mahkemesi'nin ortadan kaldırdığı veya iptal ettiği ve yerine kendi kararını koyduğu bireysel işlemin uygulanması için icra edilmektedir. Yürürlükteki metinlerin, yetkili makamı belirlememesi halinde, Anayasa Mahkemesi bunu yapar. »

f) Slovenya Cumhuriyeti vatandaşlık kanunu (*Zakon o državljanstvu Republike Slovenije* – Resmi Gazete no. 1/91-I ve 30/91, 1991 ve 96/2002, 2002)

205. Vatandaşlık kanununun ilgili hükümleri, aşağıdaki gibidir:

Madde 10

« Yetkili makam, takdir yetkisi çerçevesinde, isteyen bir kişiyi, bu tedbirin, milli menfaate uygun olması koşuluyla, vatandaşlığa kabul edebilir. Talep sahibinin aşağıdaki koşulları yerine getirmesi gerekmektedir:

1. 18 yaşından büyük olmak;
 2. talep zamanında kendi vatandaşlığından çıkmış olmak, veya Slovenya Cumhuriyeti vatandaşlığını aldığı anda, vatandaşlıktan çıkacağını kanıtlamak;
 3. Slovenya'da, talebin hemen öncesindeki beş yıllık süre için sürekli bir süreci kapsamak üzere, on yıllık bir oturma süresini belgelemek;
 4. en azından, maddi ve sosyal sigortalı olmayı sağlayacak miktarda, sürekli ve güvenceli bir gelir kaynağına sahip olmak;
 5. günlük hayatta iletişim kurmayı sağlayacak şekilde Sloven dilini bilmek;
 6. vatandaşı olduğu ülkede veya Slovenya'da, hem kendi ülkesinin ceza hukuku hem de Slovenya Cumhuriyeti ceza hukuku tarafından cezalandırılan bir suç nedeniyle, bir yıldan fazla hapis cezası almamış olmak;
 7. Slovenya Cumhuriyeti'nde oturma yasağı bulunmaması;
 8. vatandaşlığa kabul edildiyse, devletin kamu düzeni, kamu güvenliği veya savunması için bir tehdit oluşturmamak;
- (...). »

Madde 39

« İşbu kanun kapsamında, Slovenya Cumhuriyeti vatandaşlığını ve Sosyalist Federal Yugoslavya Cumhuriyeti vatandaşlığını, geçerli kanunlar gereğince almış olan herkes, Slovenya Cumhuriyeti vatandaşı olarak görülmektedir. »

Madde 40

« Slovenya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı hakkında halk oylaması tarihi olan 23 Aralık 1990'ta, eski-SFYC'nin diğer cumhuriyetlerinden birinin vatandaşı olan ve Slovenya Cumhuriyeti'nde sürekli mukim olarak kaydedilmiş olan ve orada etkin şekilde oturan herkes, işbu kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren altı ay içinde, oturduğu beldenin işişlerinden sorumlu idari hizmetleri nezdinde talepte bulunmuş olması halinde, Slovenya Cumhuriyeti vatandaşlığını alabilir (...). »

206. 14 Kasım 2002 tarihinde, Slovenya Cumhuriyeti vatandaşlığı hakkında kanun değiştirilmiştir. Bu kanun, aşağıdaki şekildedir:

Madde 19

« 23 Aralık 1990 tarihinde, Slovenya Cumhuriyeti'nde sürekli mukim olarak kaydedilmiş olan ve bu tarihten itibaren, aralıksız şekilde orada oturan bir yetişkin, burada açıklanan koşulları yerine getirmesi halinde, işbu kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren bir yıl içinde Slovenya Cumhuriyeti vatandaşlığı talebinde bulunabilir (...).

Bir önceki bent gereğince, talep sahibinin, işbu kanundaki koşulları yerine getirip getirmediğini değerlendiren yetkili makam, ilgilinin, devletteki, kişisel, ailevi, mesleki, sosyal ve Slovenya Cumhuriyeti ile olan diğer bağlarını ve talep sahibi için, ret kararının sonuçlarını dikkate alabilir.

(...). »

g) Yabancılar kanunu (*Zakon o tujcih* – Resmi Gazete no. 1/91-I, 1991)

207. Yabancılar kanununun ilgili hükümleri, aşağıdaki şekilde kaleme alınmıştır:

Madde 13

« Geçerli bir pasaportla Slovenya Cumhuriyeti topraklarına giren her yabancı, uluslararası bir sözleşmenin aksi yönde bir hükmü bulunmadığı sürece, orada üç ay boyunca veya kendisine verilmiş olan vizenin geçerlilik süresi boyunca kalabilir (...).

Eğitime devam etme, ihtisaslaşma, iş bulma, tıbbi tedavi, mesleki eğitim alma veya bir Sloven vatandaşıyla evli olma, Slovenya Cumhuriyeti topraklarında gayrimenkulü bulunması veya bir işe ilişkin hakları olması gibi gerekçelerle ya da devlet topraklarında kalmasını gerektiren başka her tür geçerli gerekçeyle bir önceki bentte öngörülen sürelerin ötesinde, Slovenya Cumhuriyeti'nde kalmak isteyen her yabancının, geçici bir oturma izni talep etmesi gerekmektedir.

(...). »

Madde 16

« Sürekli bir oturma izni, aralıksız olarak, Slovenya Cumhuriyeti'nde, en az üç yıldır oturan ve işbu kanunun 13. maddesinde bulunan, Slovenya Cumhuriyeti'nde sürekli oturma izni verilmesi koşullarını yerine getiren bir kişiye, geçici oturma izni olarak verilebilir (...). »

Madde 23

« Slovenya Cumhuriyeti topraklarında, yabancı pasaport, vize, giriş izni veya uluslararası bir sözleşmeyle bulunan bir yabancı (...) veya kendisine geçici oturma izni verilmiş olan bir yabancının, ülkede ikamet etmesi aşağıdaki hallerde reddedilebilir:

- i. kamu düzeni, kamu güvenliği veya devletin savunmasına ilişkin gerekçeler bulunması halinde;
- ii. devlet makamlarının bir kararına uymayı reddetmesi halinde;
- iii. sürekli olarak, kamu düzeni veya milli sınırların güvenliğine ilişkin hükümleri veya işbu kanunun hükümlerini ihlal etmesi halinde;
- iv. yabancı veya milli bir mahkeme tarafından, en azından üç aylık bir hapis cezası verilebilecek bir suç için mahkum edilmiş olması halinde;
- v. yeterli bakım imkanı yoksa ve bakımı, başka bir şekilde güvence altına alınmamışsa;
- vi. kamu sağlığının gerektirmesi halinde. »

Madde 28

« Bir yabancının, kendi isteğiyle, yetkili makam veya işlerinden sorumlu idari makamlardan gelen, Slovenya Cumhuriyeti topraklarını terke etme emrini yerine getirmemesi halinde veya Slovenya Cumhuriyeti topraklarında, işbu kanunun 13. maddesinde öngörülen süreden veya kendisine verilen geçici oturma izninde belirlenen süreden fazla kalması halinde, işlerinin bir yetkilisi, kendisini, sınıra veya vatandaşı olduğu devletin diplomatik veya konsolosluk temsilcilerine götürerek, kendisine, sınırı aşmasını emredebilir veya kendisini, yabancı bir devletin temsilciliğine teslim edebilir.

Bir yabancının, Slovenya Cumhuriyeti topraklarını, yukarıdaki bende göre terk etmemesi halinde ve herhangi bir sebeple, derhal gönderilememesi halinde, işlerinden sorumlu makam, kendisini, otuz günlük süreyi aşmayacak bir süre için ve ilgilinin, kendisini hedef alan tedbirden kaçtığına ilişkin işaretler olması halinde, yabancılar için geçiş merkezine yerleştirebilir.

Bir yabancının, Slovenya Cumhuriyeti topraklarını derhal terk etme imkânı olmaması fakat yeterince geçim olanağı olması halinde, işlerinden sorumlu bir makam, kendisine, başka bir ikamet yeri tahsis edebilir. »

Madde 81

« İşbu kanunun hükümleri, SFYC'nin diğer cumhuriyetlerinin vatandaşları olan ve Slovenya Cumhuriyeti vatandaşlık kanununun 40. maddesine göre, Sloven vatandaşlığını, bu kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren altı ay içinde talep edenlere, vatandaşlık taleplerine ilişkin olarak idari prosedür çerçevesinde verilen karar kesinleşmediği sürece uygulanmaz.

SFYC'nin, diğer cumhuriyetlerin de vatandaşı olan fakat bir önceki bentte belirlenen sürede, Slovenya Cumhuriyeti vatandaşlığını talep etmemiş veya vatandaşlık talebi reddedilmiş olan vatandaşlarına gelince, işbu kanunun hükümleri, vatandaşlık talep etmek için ayrılan iki aylık sürenin bitiminde veya taleplerine ilişkin olarak verilen kararın kesinleşmesinden sonra uygulanır. »

Madde 82

« (...) Yabancıların dolaşımı ve ikametine ilişkin olarak verilen bir sürekli oturma izni (...) bu izne sahip olan yabancıların, Slovenya Cumhuriyeti topraklarında, işbu kanunun yürürlüğe giriş tarihinde, sürekli olarak oturuyor olması halinde geçerliliğini korur. »

208. Eski-SFYC'nin diğer cumhuriyetlerinin, Sloven vatandaşlığını talep etmemiş veya yabancılar kanunu gereğince oturma izni almamış olan vatandaşlarının sürekli oturma izni almalarını kolaylaştırmak için, hükümet, 3 Eylül 1992 tarihinde, aşağıdaki kararı kabul etmiştir:

« (...) Yabancılar kanununun 16. maddesindeki yabancıların yapmış olduğu sürekli oturma izni taleplerinin incelenmesi sırasında (...), İçişleri Bakanlığı, Slovenya Cumhuriyeti topraklarında sürekli oturma koşulunun, yabancıların, en az üç yıldır sürekli mukim olarak kayıtlı olması ve Slovenya Cumhuriyeti topraklarında, etkin şekilde, yabancılar kanununun hükümlerinin, kendisine uygulanmasından önce oturuyor olmasını gerektirdiği kanaatindedir. »

h) 1999 yabancılar kanunu (*Zakon o tujcih* – Resmi gazete no. 61/99, 108/2002, 112/2005, 107/2006, 71/2008 ve 64/2009)

209. 1999 yabancılar kanunu, 1991 kanununun yerini almıştır. Daha sonra, bir takım değişiklikler yapılmıştır. 2011'de, bu kanun, yabancılar kanununa ilişkin yeni bir kanunla değiştirilmiştir (Resmi gazete no. 50/2011).

i) Eski-SFYC'nin halef devletlerinin, Slovenya Cumhuriyeti'nde oturan vatandaşlarının hukuki statüsünü düzenleyen kanun (« hukuki statü kanunu »- *Zakon o urejanju statusa državljanov drugih držav naslednic nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji* – Resmi gazete no. 61/99, 1999 ve 54/2000, 2000)

210. Anayasa Mahkemesi'nin, 4 Şubat 1999 tarihli kararından sonra kabul edilen bu kanunun ilgili hükümleri, aşağıdaki ifadeleri kullanmaktadır (bkz. 41-48. maddeler) :

Madde 1

« Eski-SFYC'nin halef devletlerinin, 23 Aralık 1990 tarihinde, Slovenya Cumhuriyeti'nde, sürekli mukim olarak kayıtlı olan ve bugün, etkin şekilde, Slovenya Cumhuriyeti'nde oturan vatandaşları ile eski-SFYC'nin halef devletlerinin, 25 Haziran 1991 tarihinde, Slovenya Cumhuriyeti'nde oturan ve o zamandan beri aralıksız olarak ikamet eden vatandaşlarına, yabancılar kanununun hükümleri dikkate alınmaksızın (...), işbu kanunda bulunan koşulları yerine getirmeleri halinde, sürekli oturma izni verilir. »

Madde 2

« Sürekli oturma izni taleplerinin, işbu kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren üç aylık bir süre içinde yapılması gerekmektedir (...).

Eski-SFYC'nin halef devletlerinin, Slovenya Cumhuriyeti'nin vatandaşlık kanununun 40. maddesi gereğince sürekli oturma izni talebinde bulunmuş olan fakat

ret cevabı almış olan her vatandaşı, bir önceki bende dayanarak, işbu kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren üç aylık bir süre içinde veya kararın, bu kanunun yürürlüğe girmesinden sonra verilmiş olması halinde, nihai olmasından itibaren üç ay içinde, talepte bulunabilir (...). »

211. 24 Temmuz 2011’de, hukuki statüye ilişkin değişik kanun yürürlüğe girmiştir (*Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o urejanju statusa državljanov drugih držav naslednic nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji*, Resmi gazete no. 50/2010). Bu kanunun 1 ç) maddesi, aşağıdaki gibidir:

« İşbu kanun anlamında, Slovenya Cumhuriyeti’nde etkin şekilde ikamet etmek, ilgili kişinin, bu ülkede, menfaatlerinin merkezinin bulunması anlamına gelmektedir, bu kavram, kişisel, ailevi, ekonomik, sosyal ve kişi ve Slovenya Cumhuriyeti arasında etkili bağların bulunduğunu kanıtlayan diğer bağları kastetmektedir. Bu maddenin üçüncü bendindeki gerekçelerden biriyle gerekçelendirilen, Slovenya Cumhuriyeti’nin yokluğu, Slovenya’da etkin ikamet durdurulması anlamına gelmemektedir.

Slovenya’da etkin ikamet koşulu, kişinin, Slovenya’yı terk etmiş olması fakat yokluğunun, bir yıldan uzun sürmemiş olması halinde yerine getirilmiş olur.

Slovenya’da etkin ikamet koşulu, yokluğun, bir yıldan uzun sürmesinin, aşağıdaki gerekçelerle ilgili olması halinde de yerine getirilmiş olur:

- kişinin, Slovenya’yı, sürekli mukimler listesinden silinmesinden sonra terk etmiş olması;
- kişinin, Slovenya’yı, bir Sloven adli kurumu tarafından, yurtdışında çalışmaya gitmeye, eğitim için veya tedavi için davet etmiş olması veya bir küçük söz konusu ise, ailesi veya vasisi tarafından ya da Slovenya’da limanı olan bir gemide çalışması halinde, tayin süresi, dersleri, tedavisi veya gemideki çalışma süresi dikkate alınmaktadır;
- kişinin, Slovenya’yı, bu ülkede, oturma iznini, istenen koşulları yerine getirmemesi ve izin talebinin, usul veya esas gerekçeleriyle reddedilmiş olması veya bu bağlamda, prosedüre son verilmiş olması nedeniyle terk etmiş olması;
- kişinin, Slovenya’ya, eski-Sosyalist Federal Yugoslavya Cumhuriyeti’nin halef devletlerindeki savaş durumu veya tıbbi gerekçeler nedeniyle gelmesinin imkansız olması;
- bir yabancının suç işlediği için ülkeden sınır dışı edilmesinin söz konusu olması istisna olmak üzere, kişinin, Slovenya’dan, yabancılar kanununun 28. maddesi veya 50. maddesi gereğince sınır dışı edilmiş olması;

– ret kararının, bir suçu cezalandıran sınır dışına ek bir cezadan kaynaklanması ihtimali dışında, kişinin, Sloven topraklarına girişine izin verilmemesi (...).

İkinci tiredeki durum istisna olmak üzere, önceki bentte açıklanan gerekçelerden biri nedeniyle yokluğun, beş yıldan uzun sürmesi halinde, etkin ikamet koşulu, beş yıl artı beş yıl için, sadece, ilgili kişinin davranışının, bu yokluk süresince, Slovenya’ya girmeyi ve orada etkin şekilde ikamet etmeyi denemiş olduğunu kanıtlaması halinde yerine getirilmiş sayılır.

İşbu kanun anlamında, Anayasa Mahkemesi’nin U-1-246/02-28 no’lu ve 3 Nisan 2003 tarihli kararının 8. noktası uyarınca alınan sürekli bir oturma izni veya geriye dönük olarak, sürekli bir oturma izni verilmesine ilişkin bir karar ve sürekli ikametgâhın kaydedilmesi veya ek bir karar, Slovenya’da etkin ikamet koşulunun,

Slovenya Cumhuriyeti vatandaşlık kanunu gereğince açılan bir dava çerçevesinde, yerine getirilmiş olarak görülür (...)

- j) **Sürekli ikametgâh için kayıt ve kayıttan silme fişleri, kişisel ve ailevi fişler ve sürekli mukimlerin kayıtlarının tutulması ve işletilmesine ilişkin yönetmelik** (*Pravilnik o obrazcu za prijavo oziroma odjavo stalnega prebivališča, o obrazcu osebnega kartona in kartona gospodinjstev ter o načinu vodenja in vzdrževanja registra stalnega prebivalstva* – Resmi gazete no. 27/92, 1992)

212. Bu yönetmeliğin ilgili maddesi aşağıdaki şekilde kaleme alınmıştır:

Madde 5

« Sürekli mukimlerin kayıtları, ilgili beldenin toprakları üzerinde sürekli ikametgâhlarını kaydettirmiş olan Slovenya Cumhuriyeti vatandaşlarının bilgilerini taşımaktadır.

Sürekli mukimlerin kayıtlarında, yetkili makam, yurtdışına geçici olarak, üç aydan uzun bir sür için giden Slovenya Cumhuriyeti vatandaşlarının ve sürekli mukim olarak kaydetmeyi reddettiği kişilerin kimliklerin belirler (...). »

- k) **Savcılık kanunu** (*Zakon o državnem pravobrailstvu* – Resmi gazete no. 94/07)

213. Bu kanunun ilgili hükmü aşağıdaki gibidir:

Madde 14

« Bir kişinin, savcılıkça korunan bir kuruma karşı, bir hukuk davası veya başka bir dava açmayı düşünmesi halinde, önceden, bu savcılığa, davanın çözümüne ilişkin olarak bir öneri sunması gerekmektedir. Savcılığın, olabildiğince erken ve en geç otuz gün içinde, gereken tedbirleri alması ve ilgili kişiyi, durumdan haberdar etmesi gerekir. »

3. Slovenya Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin içtihadı

a) 4 Şubat 1999 tarihli karar (dava U-I-284/94)

214. Anayasa Mahkemesi'nin bu kararının ilgili kısımları aşağıdaki şekildedir (bkz. 41-48. paragraflar) :

« 4 Şubat 1999 tarihli ve B.M. ve V.T. tarafından açılmış olan anayasaya aykırılık hakkındaki davanın incelenmesi sırasında (...), Anayasa Mahkemesi, aşağıdaki kararı vermiştir:

1. Yabancılar kanunu (SC Resmi gazete, no. 1/91-I, 44/97 ve 50/98), 81. maddenin 2. bendinde öngörülen kişilerle ilgili olarak, Sloven vatandaşlığını talep etme imkânları olan sürenin bitiminde veya bu anlamdaki taleplerinin, nihai olarak, reddedilmiş olmasından sonra, sürekli ikamet izni alma koşullarını öngörmemesi nedeniyle, Anayasa ile uyumsuzdur.

(...)

3. Yasa koyucunun, hüküm kısmının 1. kısmında belirlenen anayasaya aykırılığa, işbu kararın, Slovenya Cumhuriyeti resmi gazetesinde yayınlanmasından itibaren altı ay içinde son vermesi gerekmektedir.

4. Aradan geçen zamanda, yabancılar kanununun 28. maddesi anlamında, eski-Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin vatandaşları hakkında, halk oylaması tarihi olan 23 Aralık 1990 tarihinde, Slovenya Cumhuriyeti'nde sürekli mukim olarak kayıtlı olmaları ve bu ülkede, etkin şekilde ikamet etmeleri halinde, sınır dışı etme kararı çıkarılamaz.

Gerekçeler

(...)

14. Anayasa Mahkemesi için, yabancılar kanununun 13. maddesinin 2. bendinin ve 16. maddesinin 1. bendinin hükümlerinin, Sloven vatandaşlığını almamış olan diğer cumhuriyetlerin vatandaşlarına uygulanmaması gerekirdi. Yetkili makamların, bu kişilerin adını, sürekli mukimler listesinden, yabancılar listesine, ilgililere, hiçbir karar veya bilgi tebliğ etmeksizin, geçirmemesi gerekirdi. Böyle bir inisiyatifin hiçbir hukuki dayanağı bulunmamaktadır. Hükümetin, görüşlerinde ileri sürdüğü, halkın ve mukimlerin kaydı hakkındaki kanunda, bu kanun gereğince sürekli mukimlerin kayıttan silinmesine ilişkin olarak hiçbir hüküm bulunmamaktadır.

Hükümet, kanun tarafından, bireysel kararlarla, yasal hükümlerin uygulanmasına ilişkin şekilleri belirlemek için yetkili değildir. Anayasa'nın 120. maddesi, kamu yönetimine ilişkin ödev ve görevlerin, bağımsız olarak ve Anayasa ve kanuna uyularak yerine getirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Hükümet, yabancılar kanununun, uygulamada, diğer cumhuriyetlerin vatandaşlarına uygulanamayacağı kanaatindeyse de, kararlar alarak, yasa koyucunun yetki alanına girmek yerine yasa koyucudan, onların hukuki statülerini düzenlemesini talep etmeliydi.

15. Bu gerekçelerle, geçiş hükümleri, diğer cumhuriyetlerin, Slovenya'da sürekli mukim olan ve bu ülkede, etkin şekilde yaşayan vatandaşlarının hukuki statüsünü tanımlamayan yabancılar kanunu, Anayasa'nın 2. maddesindeki hukuk devleti ilkelerini ihlal etmektedir. Bu nedenle, diğer cumhuriyetlerin vatandaşları, 81. maddenin 2. bendinde öngörülen nedenlerle, hukuki güvensizlik durumunda bulunmaktadır. Vatandaşlar, yabancılar kanununun, başka bir cumhuriyetin vatandaşı olarak hukuki statülerinin ne olacağını ve de hangi yasal hükümlerin uygulanabilir olacağını tespit edemiyorlardı. Böylelikle, Anayasa Mahkemesi, Slovenya Cumhuriyeti'nde, diğer cumhuriyetlerin vatandaşlarının özel hukuki statüsünün düzenlenmemiş olmasının, hukuk devletinin prensiplerinden biri olan hukuki güvenlik prensibini ihlal ettiği sonucuna ulaşmaktadır.

16. Hukuki güvenlik ilkesi, bireye, devletin, hukuki durumunu, meşru neden olmaksızın ağırlaştırmayacağını güvence altına almaktadır. Oysa Sloven vatandaşlığını almamış olan diğer cumhuriyetlerin vatandaşları, Slovenya'dan gelen yabancılarla bir tutulamayacaklarını ve haber verilmeksizin, sürekli mukim statülerinden mahrum edilemeyeceklerini, düşünebilirlerdi. (...) »

b) 3 Nisan 2003 tarihli karar (dava no.U-I-246/02)

215. Anayasa Mahkemesi'nin bu kararının ilgili kısımları şu şekildedir (58-60. paragraflar) :

« 3 Nisan 2003 tarihli olan ve M.K. (...) VE N.M.P. tarafından temsil edilen, Slovenya Silinen Kişiler Derneği ve diğerlerinin açtığı anayasaya aykırılık davasının incelendiği seansta, Anayasa Mahkemesi, aşağıdaki kararı vermiştir:

1. Eski-SFYC'nin halef devletlerinin, Slovenya Cumhuriyeti'nde yaşayan vatandaşlarının hukuki statüsünü düzenleyen kanun (SC Resmi Gazete, no. 61/99 ve 64/01), eski-SFYC'nin diğer cumhuriyetlerinin, isimleri, sürekli mukimler kayıtlarından, 26 Şubat 1992'de silinen vatandaşlarına, bu tarih itibariyle sürekli mukim statüsü tanımamaktadır.

2. Eski-SFYC'nin Slovenya Cumhuriyeti'nde yaşayan halef devletlerinin vatandaşlarının hukuki statüsü hakkında kanun, eski-SFYC'nin diğer cumhuriyetlerinin, bir önceki bentte belirtilen ve yabancılar kanununun 28. maddesi gereğince zorla sınır dışı edilmeleri öngörülmüş olan vatandaşları için, sürekli oturma izni alınmasını düzenlememektedir (SC Resmi Gazete, no. 1/91-1 ve 44/97).

3. Eski-SFYC'nin halef devletlerinin, Slovenya'da oturan vatandaşlarının hukuki statüsünü düzenleyen kanunun 1. maddesi, bu kararda açıklanan gerekçelerle, Anayasa'ya aykırıdır.

4. Eski-SFYC'nin halef devletlerinin Slovenya Cumhuriyeti'nde oturan vatandaşlarının hukuki statüsünü düzenleyen kanunun 2. maddesinin, birinci ve ikinci bentleri, sürekli oturma izni talebinde bulunulması için üç aylık süre veren hükümleri iptal edilmiştir.

(...)

7. Yasa koyucunun, hüküm kısmının 1, 2 ve 3. noktalarında tespit edilen anayasaya aykırılıkları, işbu kararın, Slovenya Cumhuriyeti'nin resmi gazetesinde yayınlanmasından itibaren altı ay içinde düzeltme zorunluluğu vardır.

8. Eski-SFYC'nin diğer cumhuriyetlerinin vatandaşlarının sürekli mukim statüsü, isimlerinin, sürekli mukim kayıtlarından, 26 Şubat 1992 tarihinde silinmiş olması halinde, Slovenya Cumhuriyeti'nde yaşayan eski-SFYC'nin halef devletlerinin vatandaşlarının hukuki statüsünü düzenleyen kanun gereğince (SC resmi gazete, no. 1/91-1 ve 44/97) veya yabancılar kanunu (SC resmi gazete, no. 61/99) gereğince, geri verilmiş olmaktadır. İçişleri Bakanlığı'nın, resmi yükümlülükleri çerçevesinde, ilgililere, Slovenya Cumhuriyeti'nde, 26 Şubat 1992 itibariyle, sürekli ikametgâhlarına ilişkin ek kararlar vermesi gerekmektedir.

Gerekçeler

(...)

15. İtiraz konusu kanun, diğer cumhuriyetlerin vatandaşlarına, kendilerine resmi olarak tanınmadığı günden itibaren (yani, düşürüldüğü tarihten itibaren), sürekli mukim statüsünü elde etmelerine izin vermediği gerekçesiyle, Anayasa'ya aykırıdır ve tespit edilen anayasaya aykırılığı, kısmen düzeltilmektedir. Anayasa'nın 2. maddesinde öngörülen ve hukuk devletinin ilkelerinden biri olan hukuki güvenlik ilkesi, ne kadar süre için olursa olsun, bu kişilerin durumlarının düzeltilmesinde bir devamlılık çözümü olmamasını gerektirmektedir. Sürekli mukim statüsü, bazı avantaj ve hakların kullanılması için, ilgili kişilerin, statülerinin düzenlenmemesi gerekçesiyle önemlidir. Slovenya Cumhuriyeti'ndeki bu kişilerin durumu, yabancı statüsünün edinilmesinin, kendilerine, Slovenya Cumhuriyeti toprakları üzerinde sürekli mukim statüsünü kaybettirmesi ve düzenlenmemiş bir durumda bulunmaları ve bazı kişiler için olumsuz neticeleri on yıldan uzun sürmüş olan, hukuki durumlarının daha kötüye gittiğini görmeleri (örneğin, sadece, geçici mukim statüleri olması) nedeniyle belirsizdir. Milli Meclis tarafından, insan hakları medyatörünün, 2001 yılı için, 7. yıllık raporunun incelenmesinden sonra verilen tavsiye kararından (SC resmi gazete, no. 2/03), diğer cumhuriyetlerin vatandaşlarının hukuki durumu sorununun, hukuki bir düzenleme gerektirdiği çıkmaktadır.

(...)

22. Sürekli mukim statülerinin, Slovenya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığından sonra, tanınmadığı günden itibaren, hukuki statülerinin, eski-SFYC'nin başka bir halef devletinin vatandaşıninki olduğunda, diğer cumhuriyetlerin vatandaşları, eski-SFYC'nin, Slovenya Cumhuriyeti'nde sürekli olarak oturan vatandaşlarının ileri sürebilecekleri bazı hakları ileri süremezler. Davacılar, bu hakları, açıkça tanımlamamışlardır; bununla birlikte, Anaysa Mahkemesi'nin kararlarından, özellikle, askeri maaş, sosyal sigorta hakkı ve sürücü belgesi yenileme imkanının söz konusu olduğu çıkmaktadır (...). »

B. Uluslararası enstrümanlar ve belgeler

1. Yugoslavya Barış Konferansı Tahkim Komisyonu

216. Yugoslavya Barış Konferansı Tahkim Komisyonu (ismini, başkanının adı olan Bay Robert Badinter'den alan Badinter Tahkim Komisyonu), 27 Ağustos 1991'de, Avrupa Ekonomik Topluluğu Bakanlar Kurulu tarafından, Yugoslavya'da barış konferansına hukuki mütalaa vermekle görevlendirilmiştir. Komisyon, SFYC'nin dağılmasından kaynaklanan « büyük hukuki sorunlarla » ilgili olarak on beş mütalaa vermiştir.

217. 9 no.lu mütalaasında, komisyon, SFYC'nin dağılmasından kaynaklanan devletlerin halefiyetine ilişkin sorunların, nasıl çözümleri gerektiğini incelemiştir. Komisyon, bu sorunların, halef devletler arasında, ortak uzlaşmayla çözümleri gerektiği kanaatine varmıştır.

2. Avrupa Konseyi

a) Vatandaşlıkla ilgili sözleşmeler

218. 6 Kasım 1997 tarihinde kabul edilen ve 1 Mart 2000'de yürürlüğe giren Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi, Avrupa Konseyi'nin, vatandaşlıkla ilgili temel metnidir. Bu sözleşme, Slovenya tarafından imzalanmamıştır. Mevcut olayla ilgili kısımları, aşağıdaki şekildedir:

Madde 18

« 1. Devlet halefiyeti olaylarındaki vatandaşlık sorunlarında ilgili her Taraf Devlet, hukukun üstünlüğü ilkesine, insan haklarıyla ilgili olan kurallara ve bu Sözleşmenin 4. ve 5. maddeleri ile bu maddenin 2. paragrafı içerisinde kapsanan ilkelere – özellikle de vatansızlıktan kaçınma amacıyla - saygı gösterir.

2. Devlet halefiyeti olaylarında vatandaşlığın tanıma ve elde tutma hakkında karar verirken, ilgili Taraf Devlet özellikle şu hususları hesaba katar:

- a) ilgili kişinin Devletle arasındaki gerçek ve etkili bağı;
- b) ilgili kişinin Devlet halefiyeti esnasındaki mutad ikameti;
- c) ilgili kişinin iradesini;

d) ilgili kişinin ülkesel kökenini.

(...). »

219. 19 Mayıs 2006’da, Avrupa Konseyi, Devletlerin Halefîyetiyle ilgili olarak Vatansızlığın Önlenmesi Sözleşmesi’ni kabul etmiş ve bu sözleşme, 1 Mayıs 2009’da yürürlüğe girmiştir. Slovenya, bu sözleşmeyi imzalamamıştır. Bu enstrümanın ilgili kısımları, aşağıdaki şekildedir :

Madde 5

« 1. Halef devlet, vatandaşlığını, devletlerin halefîyeti sırasında, selef devlerin vatandaşlığı olan kişilere ve devletlerin halefîyeti öncesinde veya sonrasında vatansız olan kişilere, aşağıdaki durumlarda verir:

a) kişilerin, mutad olarak, halef devletin topraklarına dönüşen topraklarda ikamet etmesi halinde; veya

b) kişilerin, ilgili devletlerin hiçbirinde ikamet etmeyip, halef devletle, bir bağı olması halinde.

2. 1. paragrafın b bendi anlamında, « bağ », özellikle, aşağıdakileri kapsamaktadır:

a) halef bir devletin toprağı haline gelmiş olan selef devletin bir toprak birimi ile hukuki bir bağ;

b) halef devletin topraklarına dönüşmüş olan topraklarda doğmuş olmak;

c) halef devletin topraklarına dönüşmüş olan selef devletin topraklarında mutad ikametinin olması. »

Madde 11

« İlgili devletler, ilgili kişilerin, vatandaşlıklarının kazanılmasına ilişkin tüm kural ve prosedürleri konusunda, yeteri kadar bilgilendirildiklerini güvence altına almak için gereken tüm tedbirleri alırlar. »

b) Ulusal azınlıkların korunması için çerçeve sözleşme

220. 26 Mayıs 2005 tarihinde, ulusal azınlıkların korunması için çerçeve sözleşme danışma komitesi, Slovenya hakkında ikinci mütalaasını kabul etmiştir. Bu mütalaada, “silinen kişilerle” ilgili kaygılarını ifade etmektedir. 1 Aralık 2005 tarihinde, hükümet, yazılı görüş sunmuştur (bkz. *Kurić ve diğerleri/Slovenya*, no. 26828/06, paragraf 262, 13 Temmuz 2010 – « daire kararı »).

221. 14 Haziran 2006 tarihinde, Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu, Ulusal Azınlıkların Korunması İçin Çerçeve Sözleşme’nin uygulanması hakkında, özellikle, « silinen kişilerin » durumuyla ilgilendiğı, ResCMN (2006)6 sayılı kararı kabul etmiştir.

c) Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri

222. Avrupa Konseyi İnsan Hakları komiseri, birçok fırsatta, « silinen kişiler » sorununu ele almış ve Sloven Hükümeti’ne, durumu düzeltmek için

birçok tavsiyelerde bulunmuştur (bkz. dairenin kararının, 264-265. paragraflarındaki, komiserin raporlarının ilgili kısımları).

223. Sloven makamlarıyla, « silinen kişiler » sorununu incelediği ziyaretlerin akabinde, komiser, başbakana, birçok mektup göndermiştir. 10 Mayıs 2011 tarihli mektupta, komiser, hükümetin, « silinen kişilerle » ilgili soruna bir çözüm bulmaktaki kararlılığını tebrik ederek, hukuki statüye ilişkin değişik kanunun kabul edilmesini saygıyla karşıladığını belirtmiştir. Bununla birlikte, komiser, kanunun, « silinmenin », olumsuz sonuçlarını, tam olarak telafi etmediğini, kaygıyla tespit etmiştir. Komiser, sadece silinen 127 kişinin, o dönemde, yeni kanun gereğince taleplerde bulunduklarını ve bunların üçte ikisinin reddedildiğini tespit etmiştir. Komiser, Slovenya'yı, on yıldan uzun süreliğine terk etmiş olan kişiler için, etkin ikamet koşulunu yerine getirmenin zor olduğu kanaatindedir. Komiser, aynı zamanda, ulusal düzeyde, « silinen kişilere » uygun bir telafi sağlama mekanizmasının bulunmaması nedeniyle de kaygılı olduğunu belirtmiştir. Nihayet, komiser, bazı « silinen kişilerin », vatansız olduklarını ve hükümetin dikkatini, Avrupa Konseyi'nin, vatansızlığın önlenmesi ve azaltılması ve Slovenya'nın bunları onaylamasına ilişkin gereklilik hakkındaki uluslararası hukuk enstrümanlarına çekmiştir.

d) Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe karşı Avrupa Komisyonu

224. 13 Şubat 2007'de, Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe karşı Avrupa Komisyonu (« ECRI »), 30 Haziran 2006'da kabul edilen, Slovenya hakkındaki üçüncü raporunu yayınlamıştır. Bu rapor, « silinen kişilerin » durumunu betimlemekte ve hükümet için tavsiyeler içermektedir (bkz. dairenin kararının 266. paragrafının ilgili kısımları).

3. Birleşmiş Milletler

225. 1961'de, Birleşmiş Milletler, Vatansızlığın Azaltılması Sözleşmesi'ni kabul etmişlerdir. Slovenya, bu sözleşmeyi onaylamamıştır.

226. 1999'da, Birleşmiş Milletler Uluslararası Hukuk Komisyonu, devletlerin halefiyetiyle ilgili olarak gerçek kişilerin vatandaşlıklarına ilişkin maddeler tasarısı kabul etmiştir ve bu tasarının 6. maddesi, aşağıdaki şekildedir:

« Her ilgili devletin, gerekçesiz gecikme yapmaksızın, vatandaşlıkla ve devletlerin halefiyetiyle ilgili sorunlarla ilgili olan ve bu maddelerin hükümlerine karşılık gelen bir mevzuat kabul etmesi gerekmektedir. Her devletin, ilgili kişilerin, makul bir sürede bu mevzuatın, vatandaşlık üzerindeki etkisi hakkında, onlara sunabileceği seçenekleri ve bu seçenekleri kullanmalarının, onların statüsünde neden olacağı sonuçlar konusunda bilgilendirilmeleri için gereken tedbirleri alması gerekmektedir. »

227. 24 Ağustos 2010'da, Birleşmiş Milletler Irk Ayrımcılığının Kaldırılması Komitesi, özellikle, aşağıdaki kısımları kapsayan nihai görüşlerini kabul etmiştir:

« Komite, Mart 2010'da, « silinen » kişilerin hukuki statüsüne ilişkin kanunun kabul edildiğini tespit etmekte, fakat Slovenya vatandaşı olmayan eski-Yugoslavya vatandaşlarının, özellikle de, hukuki statüsü askıda kalan ve özellikle de, sağlık hizmetlerine, sosyal güvenliğe, eğitim ve iş erişim konularında, sosyal ve ekonomik haklarını kullanmakta sıkıntıları olan, Bosnalılar, Kosova Arnavutları, Makedonyalılar ve Sırların durumundan dolayı kaygılıdır. Komite, aynı zamanda, yeni kanunun, yurtdışında yaşayan « silinen » kişileri, bu metnin varlığından haberdar etmeye yönelik hassaslaştırma kampanyası öngörmemesi nedeniyle de endişelidir (...).

Komite, taraf devlete, aşağıdaki tavsiyelerde bulunmaktadır:

a) Şu an Slovenya'da yaşayan ve eski-Sosyal Federal Yugoslavya Cumhuriyeti'nin devletlerinin ilgili tüm vatandaşlarının hukuki durumunun kesin şekilde düzenlenmesi;

b) Onların, özellikle de, sağlık hizmetleri, sosyal güvenlik, eğitim ve işe erişim alanındaki ekonomik ve sosyal haklarının tam olarak kullanılmasını güvence altına almak;

c) Şu anda Slovenya dışında yaşayan « silinen » kişileri, yeni yasal tedbirlerin varlığından ve bunlardan faydalanma imkânı konusunda bilgilendirmeye yönelik bir hassaslaştırma kampanyası yapmak ve

d) Tüm « silinen » kişilere, özellikle de, iade, tatmin, tazmin, yeniden uyarılma ve yeniden tekrarlamama güvencesi » şeklinde tam bir tazminat vermek.

228. 20 Haziran 2011'de, Birleşmiş Milletler İşkence Karşıtı Komitesi, aşağıdaki kısımları kapsayan, nihai görüşlerini kabul etmiştir:

« Komite, eski-Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin, Slovenya Cumhuriyeti'nde yaşayan vatandaşlarının hukuki statüsünü değiştirmek için, anayasaya aykırı bulunmuş olan hükümleri düzeltmek amacıyla alınan yasal tedbirleri tespit etmekte fakat taraf devletin, bu kanunu etkin hale getirmemiş olması ve 1992'de, Slovenya'da sürekli mukimler listesinden yasaya aykırı olarak silinmiş olan ve eski- Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin diğer cumhuriyetlerine gönderilerek, « silinen kişiler » adıyla bilinen, diğer Yugoslav cumhuriyetlerin vatandaşlarının oturum haklarını iade etmemesinden dolayı endişelidir. Komite, roman topluluğuna ait olanlar da dahil olmak üzere, bu kişiler aleyhine ayrımcılığın sürdürülmesinden dolayı kaygılıdır (madde 3. ve 16).

Taraf devletlerin, 2. maddeyi uygulamasına ilişkin 2 no.lu Genel görüş (2008) ışığında, Komite, bazı azınlıkların veya risk altında bulunan bazı marjinal gruplar veya bireylerin özel olarak korunmasının, Sözleşme gereğince taraf devlete düşen yükümlülüklerin bir parçası olduğunu hatırlatmaktadır. Bu konuda, Komite, taraf devlete, « silinen » yani eski- Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin diğer devletlerine gönderilen kişilerin sürekli mukim statüsünü iade etmek için tedbir alınmasını tavsiye etmektedir. Komite, aynı zamanda, taraf devletin, roman topluluklarına ait olanlar da dahil olmak üzere, « silinen » kişilerin tam olarak entegre olmalarını kolaylaştıracak ve onların, vatandaşlık talepleri için adil prosedürlerin güvence altına alınmasını cesaretlendirmektedir. »

HUKUK

I. ÖN SORUNLAR

A. Davanın konusu

1. Daire'nin ulaştığı sonuçlar

229. 3 Mart 2009'da, Daire önündeki davada, her ikisi de, 2006'da *ex nunc* verilen izinlerin sahibi olan Bay Petreš ve Jovanović'e, 26 Şubat 1992 itibariyle *ex tunc* sürekli oturma izni verilmiştir.

230. *Chevanova/Letonya* ((kayıttan düşme kararı) [BD], no. 58822/00, 48-50. paragraflar, 7 Aralık 2007) ve *Kaftailova/Letonya* ((kayıttan düşme kararı) [BD], no. 59643/00, 52-54. paragraflar, 7 Aralık 2007) davalarına dayanan Daire, geriye dönük olarak oturma izni verilmesinin, Bay Petreš ve Jovanović'in, Sözleşme'nin 8, 13, ve 14. maddeleri bağlamında ileri sürdükleri şikayetler için « yerinde » ve « yeterli » bir tazmin olduğunu ve ilgililerin, kendilerini, ileri sürdükleri ihlallerin « mağduru » olduklarını iddia edemeyeceklerine karar vermiştir (Daire'nin kararının 309-311. paragrafları).

231. Daire, başvuruların, 1991'de Sloven vatandaşlığını elde etmelerinin imkânsız olmasına ilişkin şikayetlerinin, Sözleşme'nin hükümleriyle *ratione temporis* uyumsuz olduğunu kabul etmiş ve Sözleşme'nin 35/3. ve 35/4. maddesi uyarınca, kabul edilmez olduklarına karar vermiştir (*Makuc ve diğerleri/Slovenya* (karar), no. 26828/06, 162-165. paragraflar, 31 Mayıs 2007; bkz. ayrıca Daire'nin kararının 355. paragrafı).

2. Tarafların Büyük Daire önündeki iddiaları

a) Başvurular

232. Başvurular, esasen, Büyük Daire'nin, dairenin, Bay Petreš ve Jovanović hakkında vermiş olduğu kabul edilmezlik kararını bozmasını talep etmektedirler. Onlara göre, yıllarca, bu kişilerin özel ve aile hayatlarına saygı gösterilmesi hakkının kullanılmasına yapılan müdahalelerden sonra, hukuki statülerinin düzeltilmesi, Sözleşme'nin 8, 13 ve 14. maddeleri bağlamında (*Aristimuño Mendizabal/Fransa* kararına atıfta bulunmaktadır, no.51431/99, paragraf 79, 17 Ocak 2006), « yerinde » ve « yeterli » bir tazmin sağlamamaktadır. Bunun dışında, Bay Petreš ve Jovanović'in, ulusal mahkemelerde veya savcılıkta, uzun bir süre boyunca maruz kaldığı zararların tazminini talep etme imkânı olmamıştır.

b) Hükümet

233. Hükümet, Büyük Daire’yi, iki başvuranın da, « mağdur » sıfatlarını kaybettiklerine ilişkin kararı onamaya davet etmektedir. Bu iki başvuran, daire önündeki dava sürerken, *ex nunc* ve *ex tunc* sürekli oturma izni almışlar ve Sözleşme’nin 8. maddesinden kaynaklanan ihlal için, kendilerine adil tazmin ödenmiştir. Her halükarda, Büyük Daire, başvurunun, daire tarafından kabul edilmez bulunan kısımlarını inceleyemez (*Syssoyeva ve diğerleri/Letonya* (kayıttan düşme kararı) [BD], no. 60654/00, paragraf 61, AİHM 2007-I).

3. Büyük Daire’nin değerlendirmesi

234. Mahkeme’nin sabit içtihadına göre, Büyük Daire önüne gönderilen « dava », dairenin, kararında önceden incelemiş olduğu, başvurunun tüm unsurlarını kapsar. Büyük Daire önüne gönderilen « davanın » içeriği ve konusu, dairenin kabul edilmezlik kararıyla sınırlıdır (*K. et T./Finlandiya* [BD], no. 25702/94, 140-141. paragraflar, AİHM 2001-VII; *Azinas/Kıbrıs* [BD], no. 56679/00, paragraf 32, AİHM 2004-III ve *Kovačić ve diğerleri/Slovenya* [BD], no. 44574/98, 45133/98 ve 48316/99, paragraf 194, 3 Ekim 2008).

235. Bu da, Büyük Daire’nin, davaya, kabul edilebilirliği ölçüsünde eğilebileceği anlamına gelmektedir; nihayet, Büyük Daire, başvurunun, daire tarafından kabul edilemez bulunan kısımlarını inceleyemez. Mahkeme, mevcut olayda, bu prensipten sapmak için bir neden görmemektedir (adı geçen *Syssoyeva et autres*, paragraflar 59-62).

236. Özet olarak, Mahkeme, işbu dava çerçevesinde, Bay Petreš ve Jovanović’in şikâyetlerini incelemek için yetkili olmadığına karar vermektedir. Aynı şekilde, Büyük Daire, ilgililerin, 1991’de, Sloven vatandaşlığını alamamakla ilgili şikâyetlerini de inceleyemez, çünkü bunlar, Sözleşme’nin hükümleriyle *ratione temporis* uyumsuz olmaları nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur (bkz. 231. paragraf).

237. Sonuç olarak, Büyük Daire, sadece, kalan başvuranlar olan Bay Mustafa Kurić, Bay Velimir Dabetić, Bayan Ana Mezga, Bayan Ljubenka Ristanović, Bay Tripun Ristanović, Bay Ali Berisha, Bay Ilfan Sadik Ademi ve Bay Zoran Minić, Slovenya’da mukim statülerinin « silinmesine » ilişkin şikâyetlerini inceleyecektir.

B. Hükümet’in öne sürdüğü, Sözleşme ile *ratione materiae* ve *ratione temporis* ve gecikmeye ilişkin itirazlar

1. Hükümet’in itirazları

238. Daire önünde, Hükümet, başvuranların, « silinmenin », mukim statülerinin üzerindeki sonuçlarına ilişkin şikâyetlerinin, Sözleşme’nin ne vatandaşlık ne de ikameti düzenlemediği ve bağımsızlıkla ilgili kanunların

yürürlüğe girmesinin ve « silinmenin », 1992 yılında yapıldığı yani, Sözleşme'nin, Slovenya bakımından yürürlüğe girdiği tarih olan 28 Haziran 1994'ten önce olduğunu öne sürerek, *ratione materiae* ve *ratione temporis* uyumsuzluğu öne sürmektedir. Daha sonraki prosedüre ilişkin olarak, Hükümet, bunun, ilk olaydan ayrılamayacağını ileri sürmüştür (dairenin kararının, 278-281. paragrafları).

239. Hükümet, bunun dışında, başvuranların, Sözleşme'nin 35/1. maddesindeki altı ay kuralına uymadıklarını, söz konusu durumun, ona göre, « sürekli bir durum » olarak nitelendirilemeyeceğini öne sürmüştür (dairenin kararının, 282. paragrafı).

2. Daire'nin kararı

240. Daire, bu itirazların hepsini, özellikle, onaylanma öncesindeki olayların, bu tarihin ötesinde bir durum olarak veya bu tarihten sonraki olayların anlaşılması için önemli olarak görülebileceklerinin yanı sıra, bunlara bakamayacağını tespit ederek reddetmiştir (bkz. özellikle, *Hutten-Czapska/Polonya* [BD], no. 35014/97, 147-153. paragraflar, AİHM 2006-VIII). Daire, 3 Nisan 2003'te anayasaya aykırı olduğuna karar verilen « silinmenin » etkilerinin, 28 Haziran 1994'e kadar sürdüklerini ve başvuranlara, Sözleşme'nin, Slovenya bakımından yürürlüğe girmesinden on beş yıl sonra, zarar vermeye devam ettiğini tespit etmiştir (bkz. dairenin kararının, 303-306. paragrafları).

3. Büyük Daire'nin değerlendirmesi

241. Büyük Daire, Hükümet'in, yukarıdaki itirazları, görüşlerinde yeniden belirttiğini tespit etmektedir. Büyük Daire, Hükümet'in iddialarında, dairenin verdiği karardan sapmak için herhangi bir neden bulunmadığı kanaatindedir.

242. Böylece, Büyük Daire, Hükümet'in ileri sürdüğü, Sözleşme'nin hükümleriyle, *ratione materiae* ve *ratione temporis* uyumsuzluk itirazlarını ve gecikme itirazını reddetmektedir.

C. Hükümet'in mağdur sıfatına ilişkin itirazı

243. Hükümet, 2010'da dairenin karar vermesinden sonra, *ex nunc* ve *ex tunc* sürekli oturma izni alan altı başvuranın (Bay Kurić, Bayan Mezga, Bay Ristanović, Bay Berisha, Bay Ademi ve Bay Minić) (bkz. 95, 123, 133, 158, 173 ve 194. paragraflar), öne sürülen olaylar nedeniyle, Sözleşme'nin 34. maddesinin « mağduru » olduklarını ileri süremeyeceklerini iddia etmektedir.

244. Başvuranlar bu iddiayı reddetmektedirler.

1. Tarafların iddiaları

a) Hükümet

245. Hükümet, « silinmenin » yasaya aykırı olduğunu ve anayasaya aykırı bir duruma neden olduğunun inkâr edilemeyeceğini kabul etmektedir. Slovenya Cumhuriyeti, bunu hem sembolik hem de hukuki olarak tanımıştır. 15 Haziran 2010'da, Milli Meclis'in başkanı, « silinen kişilerden », kamuya açık şekilde özür dilemiş ve 22 Haziran 2010'da, İçişleri Bakanı, aynı şeyi yapmıştır (bkz. 75. paragraf). Hukuki düzlemde, 1999'dan beri, Anayasa Mahkemesi, birçok defa, « silinmenin » anayasaya aykırı olduğuna karar vermiştir (bkz. 41-48, 52-56 ve 214-215). Başvuranların, Slovenya Cumhuriyeti'nin, « silinmenin » yasaya aykırı olduğunu inkâr etmeye devam etmesi yerinde değildir. Makamlar, Anayasa Mahkemesi'nin kararlarına tam olarak uymak ve « silinmenin » yasaya ve anayasaya aykırılığını düzeltmek için önemli tedbirler almışlardır.

246. Hükümet, 8 Mart 2010'da kabul edilen ve 24 Temmuz 2010'da yürürlüğe girmiş olan (bkz. 71, 76-79 ve 211. paragraflar), hukuki statüye ilişkin değişik kanunun, başvuranlardan, hukuki durumunu henüz düzeltmemiş olanlara, *ex nunc* ve *ex tunc* oturma izinleri talep etme imkânı vererek, yasal mevzuattaki anayasaya aykırılıkları ortadan kaldırmıştır. Bu özel yolla, yasa koyucu, « silinmeden » kaynaklanan ihlallerin sonuçlarını tazmin etmenin özel bir yolu olan manevi bir tazmin sağlamıştır.

247. Daire'nin kararının ilan edilmesinden sonra *ex nunc* ve *ex tunc* sürekli oturma izinleri alan altı başvurana gelince (Bay Kurić, Bayan Mezga, Bay Ristanović, Bay Berisha, Bay Ademi ve Bay Minić), onların statüsü, Daire'nin, « mağdur » sıfatlarının olmadığını söylediği Bay Petreš ve Jovanović ile aynıdır. Başvurunun, bu altı başvurana ilgili olarak kabul edilmez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

248. Durum, Slovenya'da, sürekli oturma izni talep etmek için hiçbir prosedür başlatmamış olan iki diğer başvuran için de (Bay Dabetić ve Bayan Ristanović) aynıdır.

249. Başvuranların iddialarının aksine, sürekli bir oturma izni, « değersiz bir kâğıt parçası » değildir. Bu belge, sahibine, özellikle de, emeklilik hakları, eğitim, sağlık ve iş pazarına erişim gibi sosyal koruma alanlarında, yirmi yedi farklı hak vermektedir. Sürekli mukimler, bu haklar alanında, Sloven vatandaşlarla eşittir. Sürekli mukimler, aynı siyasi haklardan yararlanmamakta fakat yerel seçimlerde oy kullanabilmektedirler.

250. Tazminat taleplerine gelince, Anayasa'nın 26. maddesi (bkz. 203. paragraf), sivil bir makam tarafından verilen zararın tazmin edilmesi hakkını güvence altına almaktadır. Başvuranlar ve diğer « silinen kişilerin », 2001 borçlar kanunu uyarınca, maddi-manevi tazminat talep etmek için hukuk davası açma ve son olarak da, anayasal başvuru yolunu kullanma imkânları vardır. 10 Haziran 2010 tarihli kararının 43. paragrafında, Anayasa Mahkemesi : « hukuki statü kanunu ve hukuki statüye ilişkin değişik kanuna

dayanan kararların verilmesi, devlet için yeni bir sorumluluk veya tazminat taleplerini öne sürmek için yeni bir hukuki dayanak oluşturmamaktadır » (bkz. 74. paragraf). Aynı zamanda, savcılık kanununun 14. maddesi uyarınca da, tazminat talep etme imkânı bulunmaktadır (bkz. 213. paragraf).

251. Duruşmadan sonra, Hükümet, Anayasa Mahkemesi tarafından, « silinen kişilerin » açmış olduğu bir davada ve yüksek mahkemenin, devletin « silinmeden » kaynaklanan zararlardan dolayı olan sorumluluğuna ilişkin olarak henüz karar vermediğinin anlaşıldığı, 5 Temmuz 2011 tarihli kararı öne sürmüştür (bkz. 82. paragraf). Bunun dışında, 26 Eylül 2011’de, Anayasa Mahkemesi, « silinen kişilerden » biri tarafından yapılan bir anayasal başvuruyu incelemeksizin reddetmiştir (bkz. 83. paragraf).

252. Hükümet, hiçbir başvuranın, milli mahkemelerden tazminat talebinde bulunmadığını tespit etmektedir. Sadece, Bay Berisha ve Bay Minić, savcılığa, bir tazminat talebi sunmuşlar ve bu talep reddedilmiştir. Bay Berisha, dava açmamıştır (bkz. 160. paragraf).

b) Başvuranlar

253. Büyük Daire önündeki dava süresince *ex nunc* ve *ex tunc* sürekli oturma izni almış olan altı başvuran, « silinmeden » doğan zararlarının tam olarak tazmin edilmediği kanaatinde oldukları için, insan hakları ihlallerinin « mağduru » olmaya devam ettiklerini ileri sürmektedirler.

254. Onlara göre, eski bir içtihat ve yakın geçmişte verilen bazı kararlardan, bir başvuranın, dava esnasında bir telafi sağlanması halinde, « mağdur » olmayacağı çıkmaktaysa da (bkz. diğerlerinin yanı sıra, *Maaouia/Fransa* (karar), no. 39652/98, AIHM 1999-II ; *Pančenko/Letonya* (karar), no. 40772/98, 28 Ekim 1999, ve *Mikheyeva/Letonya* (karar), no. 50029/99, 12 Eylül 2002), Sözleşme’nin 8. maddesine ilişkin içtihat, açıkça, bir ihlalin tanınmasının, bu bakımdan yeterli olmadığını belirtmektedir ; özellikle de, başvuruların zararının, kayda değer bir sürede tazmin edilmesi, yani, « uygun » bir telafi de gereklidir (adı geçen, *Aristimuño Mendizabal*, paragraf 79 ; *Mengesha Kimfe/İsviçre*, no. 24404/05, 41-49. paragraflar, 29 Temmuz 2010, ve *Agraw/İsviçre*, no. 3295/06, 27-34. paragraflar, 29 Temmuz 2010). Mahkeme, aynı zamanda, vatandaş olmayanların sınır dışı edilmesi ve bir başvuranın hukuki durumunun uzun süreli olarak düzenlenmemesine ilişkin davalar arasında bir ayırım yapmaktadır. İlk kategori davalarda, sınır dışı tedbirinin infaz edilmez olması halinde veya başvurana, bir oturma izni verilmiş olması halinde (başvuranlar, adı geçen *Syssoyeva ve diğerleri* ve adı geçen *Kaftailova*, paragraflar 52-54 kararlarına atıfta bulunmaktadır, paragraf 100,) bir başvuran, « mağdur » olduğunu ileri süremez. İkinci kategoride (adı geçen kararlar, *Aristimuño Mendizabal*, *Mengesha Kimfe*, ve *Agraw*), Mahkeme, bir oturma izni verilmesinin, özellikle de, verilmesi için gereken zaman nedeniyle, yeterli olmadığını beyan etmiştir. Mevcut dava, ikinci kategorinin davalarına daha fazla yaklaşmaktadır.

255. İhlalin devamını önlemek için bir tedbir olan, altı başvurana oturma izni verilmesi, Sloven makamlarının, en azından, esasen, ileri sürülen ihlali tanıdıkları anlamına gelmez. Makamlar, aldıkları tedbirlerin yasaya aykırılığını inkâr etmeye devam etmektedirler. Mevcut davada, Leton davalarının aksine, başvuranlar, sürekli mukim statüsünden mahrum edilmişler ve iç hukuk ihlal edilmiştir. Nihayet, sürekli oturma izinlerinin geriye dönük olma özelliği, ilgililerin, iç hukuk uyarınca uygun bir tazminat elde edememeleri nedeniyle, sadece tespit edici niteliklidir. Aynı şekilde, izinler, sadece, « basit kâğıt parçaları » olmaktadır.

256. Bay Dabetić ve Bayan Ristanović'e gelince, başvuranlar, devletin, Anayasa Mahkemesi'nin kararlarına uygun olarak, hukuki statülerini, kendilerine, geriye dönük sürekli oturma izni vererek düzeltmesi gerektiği kanaatindedirler.

257. Nihayet, hukuki statüye ilişkin değişik kanun, maddi ve manevi tazminat sorununa ilişkin olarak hiçbir özel hüküm içermemektedir. Bunun dışında, ulusal mahkemeler önünde, haksız fiilden doğan sorumluluğu düzenleyen hükümlere dayanarak tazminat talep etmek, neredeye imkânsızdır. 2011'de yapılan son istatistiklere göre, bakanlık, 157 tazminat talebini incelemiştir. Ulusal mahkemeler, bunlardan kırk birini, nihai kararlarla reddetmiştir. Sadece, on beş ret kararına, Yüksek Mahkeme önünde itiraz edilmiş ve aralarından beş tanesi reddedilmiştir. Bunun dışında, « silinen kişilerden » sekizi, doğrudan, mahkemelere başvuruda bulunmuştur. Bunlardan hiçbirinin davası kabul edilmemiştir (bkz. 83. paragraf). Davalar, özellikle, borçlar kanununu zamanaşımı kuralları uyarınca reddedilmiştir: zararın öğrenilmesinden itibaren üç yıl ve zararın meydana gelmesinden itibaren beş yıl. Ulusal mahkemeler, bu zamana kadar, son tarihin, resmi gazetede, Anayasa Mahkemesi'nin ilk prensip kararının yayın tarihi olan 12 Mart 1999 olduğu kanaatindedirler.

2. Daire'nin kararı

258. Daire'nin, kararının açıklanmasından sonra gerçekleşen olaylarla ilgili olan bu itiraz hakkında karar verme imkânı olmamıştır (bkz. 243. paragraf).

3. Büyük Daire'nin değerlendirmesi

259. Mahkeme, Sözleşme'nin ileri sürülen bir ihlalini telafi etmenin, ilk olarak ulusal makamların görevi olduğunu hatırlatmaktadır. Bu bağlamda, bir başvuranın, ileri sürülen bir ihlalin, « mağduru » olup olmadığı sorunu, Sözleşme bakımından, davanın tüm aşamalarında ortaya çıkmaktadır (bkz. diğerlerinin yanı sıra, *Bourdov/Rusya*, no. 59498/00, paragraf 30, AİHM 2002-III).

Başvuran lehinde bir karar veya bir tedbir, ulusal makamların, açıkça veya zımnen tanınmaları ve Sözleşme'nin ihlalini telafi etmeleri istisna

olmak üzere, kural olarak, onu, Sözleşme'nin 34. maddesi bağlamında, « mağdur » sıfatından mahrum etmez (bkz. örneğin, *Eckle/Almanya*, 15 Temmuz 1982, 69 ve devamındaki paragraflar., seri A no. 51 ; *Dalban/Romanya* [BD], no. 28114/95, paragraf 44, AİHM 1999-VI ; *Scordino/İtalya (no. 1)* [BD], no. 36813/97, 179-180. paragraflar, AİHM 2006-V, ve *Gäfgen/Almanya* [BD], no. 22978/05, paragraf 115, AİHM 2010).

260. Ulusal seviyede, Sözleşme'nin güvence altına aldığı bir hak ihlalini telafi etmek için, « uygun » ve « yeterli » tazminat verilmesine gelince, Mahkeme, genel olarak, bunun, özellikle de, Sözleşme'nin, söz konusu olan ihlali dikkate alındığında, davanın tüm koşullarına bağlı olduğu kanaatindedir (bkz. örneğin, adı geçen, *Gäfgen*, paragraf 116).

261. Vatandaş olmayanların sınır dışı edilme veya ülkeden kovulma durumlarında, Mahkeme, Sözleşme'nin 8. maddesine göre, bazı sorunları ortaya çıkaran davalarda, başvuranın oturumunun düzenlenmesinin veya ilgilinin, sınır dışı edilme veya kovulmayla tehdit edilmiyor olmasının, dava, Mahkeme önünde derdest olsa bile, kural olarak, 8. maddeden kaynaklanan şikayeti telafi etmek için « yeterli » olduğunu söylemiştir (adı geçen karar *Pančenko; Yang Chun Jin alias Yang Xiaolin/Macaristan* (kayıttan düşme kararı), no. 58073/00, 20-23. paragraflar, 8 Mart 2001 ; adı geçen karar *Mikheyeva; Fjodorova ve diğerleri/Letonya* (karar), no. 69405/01, 6 Nisan 2006 ; aı geçen *Syssoyeva ve diğerleri*, paragraflar 102-104 ; adı geçen *Chevanova*, 48-50. paragraflar, ve adı geçen *Kaftailova*, 52-54. paragraflar).

262. Bunun dışında, Mahkeme, Sözleşme'nin diğer maddeleri hakkında, bir başvuranın, « mağdur » sıfatının, kendisine, ulusal seviyede verilmiş olan tazminatın miktarına veya görülen zarar için, Mahkeme'de ileri sürülen durum dikkate alınarak, tazminat talep etme ve elde etme imkanına bağlı olabileceğini belirtmiştir (bkz. örneğin, adı geçen *Gäfgen*, paragraf 118, 3. maddeyle ilgili bir şikayet içim ; *Normann c. Danemark* (déc.), n° 44704/98, 14 Haziran 2001, ve adı geçen *Scordino (no. 1)*, paragraf 202, 6. maddeye ilişkin bir şikayetle ilgili olarak; *Jensen et Rasmussen/Danimaka* (karar), no. 52620/99, 20 Mart 2003, 11. maddeye ilişkin bir şikayetle ilgili olarak). Bu tespit, *mutadis mutandis*, 8. maddenin ihlaline ilişkin şikâyetlere uygulanmaktadır.

263. Mevcut olayda, Büyük Daire, Daire tarafından, ilgililere *ex tunc* oturma izni verilmesinden sonra, şikâyetlerinin kabul edilemez olduğuna karar verilen, Bay Petreš ve Jovanović'in şikâyetlerini incelemek için yetkili olmadığını hatırlatmaktadır (bkz. 236. paragraf).

264. Nihayet, Bay Kurić, Bayan Mezga, Bay Ristanović, Bay Berisha, Bay Ademi ve Bay Minić'e ilişkin olarak, hiçbir usuli engel bulunmamaktadır. Büyük Daire, bu altı başvurana *ex nunc* ve *ex tunc* oturma izni verilmesini hiçe sayarak, bu kişilerin, öne sürülen ihlaller konusunda, mağdur sıfatını öne sürüp süremeyeceklerini araştırmak için

yetkilidir. Bu incelemenin, davanın olaylarının benzerliğine rağmen, Daire'nin Bay Petreš ve Bay Jovanović için ulaştığı sonuçlardan farklı sonuçlara ulaşması olanaklıdır. Benzer bir durum, Büyük Daire'nin yetkisinin kısıtlanmasının önlenemez bir sonucudur (bkz. 235. paragraf).

265. Büyük Daire, mağdur sıfatının kaybolduğu kanaatine varılabilmesi için ilk koşul olan, ulusal makamların, ihlali tanımları koşulunun yerine getirildiği kanaatindedir. Sonuç olarak, idari makamlar, Anayasa Mahkemesi'nin, mevcut yasal mevzuatın, anayasaya aykırı olduğunu beyan eden kararları ve hukuki statüye ilişkin değişik kanunun kabul edilmesi sonrasında, altı başvurana, sürekli oturma izinleri vermişlerdir. Ayrıca, Haziran 2010'da, hükümet ve Parlamento, resmi olarak, başvuruların haklarının ihlal edildiğini kabul etmişlerdir. Bir ihlal tespiti, esasen, ulusal makamlar tarafından yapılmıştır (bkz, *mutatis mutandis*, adı geçen *Scordino* (no. 1), paragraf 194).

266. Büyük Daire, bunun dışında, özellikle de, selef bir devletin dağılmasına ilişkin benzer bir durumla ilgili olan davalar olmak üzere, yabancıların durumlarının düzeltilmesine ilişkin diğer birçok davada, Mahkeme'nin, ya başvuruların, izinleri aldıktan sonra, Sözleşme'nin öne sürülen ihlallerinin mağduru olmadıklarına karar vererek, ilgililerin başvurularını kabul edilmez bulduğunu ya da, başvurulara sağlanan düzeltme biçimlerinin, Sözleşme'nin 8. maddesine ilişkin şikâyetleri anlamında, « uygun » ve « yeterli » bir telafi oluşturduğunu ve sonuç olarak, davaları, kayıttan düşmeye karar verdiğini tespit etmektedir. Bu davalarda, Mahkeme, aynı zamanda, başvuruların, sınır dışı edilmeye tehdit edilmediklerini de dikkate almıştır (adı geçen karar *Pančenko* ; adı geçen karar *Mikheyeva*; adı geçen karar *Fjodorova ve diğerleri*; adı geçen *Syssoyeva ve diğerleri*, paragraflar 102-104 ; adı geçen *Chevanova*, paragraflar 48-50, ve adı geçen *Kaftailova*, paragraf 54). Bununla birlikte, bazı durumlarda, Mahkeme, başvuruların, en azından, statülerinin düzeltilmesine ilişkin zorluklardan, kısmen sorumlu olduklarını tespit etmiştir (adı geçen *Chevanova*, paragraf 47 ve 49; adı geçen *Kaftailova*, paragraf 50, ve adı geçen *Syssoyeva ve diğerleri*, paragraf 94).

267. Bununla birlikte, bu davaların, özel sorunlarla ilgili olmalarına rağmen, Büyük Daire, mevcut olayın, özellikle, « silinmeden » kaynaklanan insan haklarına saygı gösterilmesine ilişkin genel kaygıyla kendini gösterdiği kanaatindedir. Ayrıca, söz konusu durum, başvuruların çoğu için, Anayasa Mahkemesi tarafından verilen ve on yıldan uzun zaman boyunca icra edilmemiş olan prensip kararlarına rağmen, yirmi yıldan uzun sürmüştür (adı geçen karar *Makuc ve diğerleri*, paragraf 168). Başvuruların maruz kaldıkları, bu uzun süreli güvensizlik ve hukuki belirsizlik süreci ve « silinmenin » kendileri için olan ağır sonuçları dikkate alındığında, Büyük Daire, Daire'nin aksine, insan hakları ihlallerinin tanınmasının ve Bay Kurić, Bayan Mezga, Bay Ristanović, Bay Berisha, Bay Ademi ve Bay Minić'e sürekli oturma izni verilmesinin, ulusal düzeyde, « yerinde » ve

« yeterli » bir telafi oluşturmadığı kanaatindedir (bkz, *mutatis mutandis*, adı geçen *Aristimuño Mendizabal*, paragraflar 67-69 ve 70-72; adı geçen *Mengesha Kimfe*, paragraflar 41-47 ve 67-72, ve adı geçen *Agraw*, paragraflar 30-32 ve 50-55).

268. Ulusal düzeyde, tazminat talep etme ve elde etme imkânına gelince (250-252. paragraflar ve 257. paragraf), Mahkeme, birçok davanın halen derdest olmasına rağmen, « silinen kişilerin » hiçbirine, nihai ve icra edilebilir bir karar gereğince, şimdiye kadar tazminat ödenmediğini tespit etmektedir (bkz. 83. paragraf). Bunun dışında, başvuranların, savcılığa başvuruda bulunduğu tazminat taleplerinden hiçbirine olumlu cevap alınmamıştır. Böylece, ilgililerin, Slovenya’da tazmin edilme şansları, şu an için, mevcut davada, çok zayıf görünmektedir (bkz. *mutadis mutandis*, adı geçen *Dalban*, paragraf 44).

269. Sonuç olarak, Mahkeme, Büyük Daire önündeki dava sürerken, *ex nunc* ve *ex tunc* oturma izinleri alan altı başvuranın, halen, ileri sürülen ihlallerin, « mağduru » olduklarını iddia edebileceklerine karar vermiştir. Sonuç olarak, Hükümet’in, bu husustaki ön itirazının reddi gerekmektedir.

270. Nihayet, Hükümet’in, kalan başvurular olan ve Slovenya’da, sürekli oturma izni almak için dava açmamış olan Bay Dabetić ve Bayan Ristanović’in “mağdur” sıfatına ilişkin itirazına gelince, Mahkeme, bu başvuranların şikâyetlerinin, iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olmaları sebebiyle incelenmelerine yer olmadığı kanaatindedir (bkz. 293-294. paragraflar).

D. Hükümet’in ileri sürdüğü iç hukuk yollarının tüketilmemiş olmasına ilişkin itiraz

271. Hükümet, başvuranların, iç hukuk yollarını tüketmediklerini ileri sürmektedir.

1. Tarafların iddiaları

a) Hükümet

272. Büyük Daire önünde, Hükümet, başvuranlardan üçünün (Bay Dabetić, Bay Ristanović ve Bayan Ristanović), hiçbir zaman, oturma izni talep etmediklerini ileri sürmektedir. *Kaftailova* ve *Chevanova* (sırasıyla, 52-54. ve 48-50. paragraflar) kararlarını öne süren Hükümet, başvuranların, yasal mevzuata uyma ve Slovenya’daki durumlarını düzeltme yükümlülükleri olduğu kanaatindedir. Hükümet’e göre, idari usul kanunu, devletin, resen, ön talep olmaksızın, oturma izni vermesine izin veren bir prosedür öngörmemektedir. Hükümet, aradan geçen zamanda, hukuki statüye ilişkin değişik kanun bağlamında bir talepte bulunmuş olan Bay Ristanović’e, *ex nunc* ve *ex tunc* izinler verilmiş olduğunu belirtmektedir (bkz. 133. paragraf).

273. Bunun dışında, başvuranlardan hiçbiri, yabancılar kanunu veya hukuki statüye ilişkin kanun uyarınca, sürekli bir oturma izni almak için var olan hukuk yollarını kullanmamışlardır. Hükümet'e göre, idari prosedür çerçevesinde, mevcut olan başvuru yollarını tükettikten sonra (oturma izni talebi, idari usul, makamların hareketsizliğini şikayet etme), başvuranların her biri, anayasal başvuru yolunu kullanmalıydı. Birçok Sloven davasında, Mahkeme, bir anayasal başvurunun, etkili bir yol olduğuna karar vermiştir.

274. Hükümet, Anayasa Mahkemesi tarafından verilen ve kendisine göre emsal oluşturan, 4 Şubat 1999 ve 3 Nisan 2003 tarihli olan « silinmeye » ilişkin kararların ardından (bkz. 41-48, 58-60 ve 214-215. paragraflar), başvuranların, etkin şekilde, Anayasa Mahkemesi kanununun 60. maddesi uyarınca, tam yetkili olan Anayasa Mahkemesi önünde, oturma izni elde etme haklarını öne sürebilecekleri kanaatindedir (bkz. 204. paragraf). « Silinen kişilerin » açtığı bazı davalarda, Anayasa Mahkemesi, ilgililerin isimlerinin, yasa koyucu tarafından, kararlarının icra edilmemesinden doğan hukuki boşluğu dolduracak olan yeni kanunun kabul edilmesi beklenirken, yeniden kaydedilmesini emretmiştir. Anayasa Mahkemesi, bazı davaları, Yüksek Mahkeme'ye göndermiş veya alt mahkemelerin kararlarını bozmuştur (bkz. 52-56. paragraflar). Başvuranlardan hiçbiri, Hükümet'e göre, hem teoride hem de pratikte, « erişilebilir », « uygun » ve « etkili » olan benzer bir bireysel başvuru yoluna başvurmamıştır.

275. Hükümet, bireylerin de, mevcut yasal mevzuatın anayasallık denetimi hakkında başvuruda bulunabileceklerini eklemektedir. Bu tür başvurulara ilişkin kararların, *erga omnes* etkileri vardır. Yasa koyucu tarafından, süresinde, kararların icra edilmemesi, kararların, bireysel idari usuller çerçevesinde icra edilebilir olmadıklarını göstermemektedir. Hükümet, Bosna Anayasa Mahkemesi'nin aksine (bu bağlamda, *Tokić ve diğerleri/Bosna-Hersek* kararına atıf yapmaktadır, no. 12455/04, 14140/05, 12906/06 ve 26028/06, 57-59. paragraflar, 8 Temmuz 2008), Sloven Anayasa Mahkemesi'nin, ileri sürülen ihlalleri etkili şekilde telafi edebileceğini belirtmektedir.

276. Hükümet, aynı zamanda, 8 Mart 2010'da, Daire kararını vermeden, Millet Meclisi'nin, « silinen kişilerin » durumunu *ex nunc* ve *ex tunc* olarak, Anayasa Mahkemesi tarafından 2003'te verilen karara (bkz. 71., 76-79. ve 211. paragraflar) uygun olarak düzenleyen, sistemik bir kanun kabul etmiş olduğunu tespit etmektedir (hukuki statüye ilişkin değişik kanun). 10 Haziran 2010 tarihli, referandum yapılmasına ilişkin kararında, Anayasa Mahkemesi, hukuki statüye ilişkin değişik kanunun, durumlarını düzeltme imkânı olmayan kişilerin statüsüne ilişkin olarak kalıcı bir çözüm üretmesi gerektiğine karar vermiş ve referandum yapılmasına izin vermemiştir (bkz. 73. paragraf). Hukuki statüye ilişkin değişik kanun, 24 Haziran 2010 tarihinde resmi gazetede yayınlanmış ve Daire'nin kararını ilan etmesinden neredeyse hemen sonra, 24 Temmuz 2010'da yürürlüğe girmiştir (bkz. 76. paragraf). Başvuranların, nihayet, anayasal bir başvuru yapmak için yeni bir

hukuk yolları olmuştur. Hukuki statüye ilişkin değişik kanun uyarınca, sürekli oturma izni talebinde bulunmak için süre, 24 Temmuz 2013 tarihinde sona ermektedir (bkz. 80. paragraf).

277. Kanunun uygulanması, makamlar tarafından düzenli olarak denetlenecektir. 31 Mayıs 2011’de, altmış dört *ex nunc* sürekli oturma izni ve 111 *ex tunc* oturma izni, hukuki statüye ilişkin kanun gereğince verilmiştir. Hukuki statüye ilişkin kanun ve hukuki statüye ilişkin değişik kanun, « silinen » 12.500 kişinin, durumlarını düzeltmelerine izin vermiştir (bkz. 67, 76 ve 80. paragraflar). Hükümet, sürekli oturma izni almamış olan başvuranların, hukuki statüye ilişkin değişik kanuna dayanarak, talep etmeleri gerektiği kanaatindedir.

278. Her halükarda, başvuranlar, kendilerini, iç hukuk yollarını tüketme yükümlülüğünden muaf tutacak olan özel koşulların varlığını kanıtlamamışlardır (Hükümet, *Akdivar ve diğerleri/Türkiye* kararını öne sürmektedir, 16 Eylül 1996, paragraf 69, Davalar ve Kararlar, 1996-IV).

b) Başvuranlar

279. Başvuranlar, genel anlamda ve Sözleşme’nin 35/1. maddesindeki gerekliliklerin aksine, mevcut iç başvuru yollarının, « erişilebilir » ve « etkili » olmadıklarını öne sürmektedirler. Sonuç olarak, hiçbir başvuru yolu, özellikle, idari makamların, uzun süreli ve sistematik şekilde, Anayasa Mahkemesi’nin kararlarına uymayı reddetmeleri ve yasa koyucunun, yeni bir kanun kabul etmek için ihtiyacı olan ciddi ve gerekçesiz süre dikkate alındığında, Sözleşme’nin esasına ilişkin şikâyetlerin incelenmesine ve uygun telafinin sağlanmasına izin vermemiştir. Başvuranlara göre, Hükümet’in iddialarını kabul etmek, Anayasa Mahkemesi’ne, her bireysel davada, mevcut yasal hükümleri etkileyen genel nitelikli kusurlarla ilgili olarak, önceki tespitlerini tekrar ileri sürme yükünü yüklemek olacaktır.

280. Bunun dışında, hukuki statüye ilişkin kanunun önceki halinde bile, 1.250 oturma izni talebi reddedilmiştir (bkz. 67. ve 76. paragraflar) ve bu da, yasal çerçevenin, o dönemde, ciddi eksiklikleri olduğunu kanıtlamaktadır. Sadece başvuranlar değil, birçok « silinen kişi » için, objektif olarak, Anayasa Mahkemesi’nin, anayasaya aykırı olduğuna karar verdiği kanunun gerekliliklerine uymak imkânsızdır. Söz konusu başvuru yollarının etkisiz olduğu, kendi lehine olan iki mahkeme kararına rağmen, uzun süre beklemek durumunda kalan Bay Minić’in durumunda kanıtlanmıştır (bkz. 190 ve 193-194. paragraflar).

281. Başvuranlara göre, Hükümet’in öne sürdüğü başvuru yollarının, « yerinde » ve « etkili » oldukları varsayılsa bile, yine de, Bay Dabetić, Bay Ristanović ve Bayan Ristanović’in, davalarının koşullarının istisnai olması ve kişisel durumları dikkate alınarak ve Slovenya’daki siyasi ve sosyal durum ve idari hizmetlerin tamamen hareketsiz olmaları dikkate alındığında, bu yollara başvurmadan muaf olduklarını kabul edilmelidir.

Bunun dışında, bu başvuranların, olaylar zamanında, gereken kriterleri yerine getirmeleri, açıkça imkânsızdır.

282. Özellikle, Bay Dabetić'in, ne Slovenya'da ne de İtalya'da, hiçbir hukuki statüsü yoktur ve *de jure* ve *de facto* vatansızdır. Şüphesiz, oturma izni talep etmemiştir fakat İçişleri Bakanlığı'ndan, Anayasa Mahkemesi'nin 2003 kararının ilan edilmesinden sonra, durumunu düzelten bir karar verilmesini talep etmiş ve idari makamların hareketsizliğinden yakınmıştır. Başvuran, aynı zamanda, Sloven vatandaşlığı almak için talepte bulunmuştur (bkz. 101-105. paragraflar) ve durumunu düzeltmek için, kendisinden beklenebilecek her şeyi yapmıştır.

283. Bayan ve Bay Ristanović'e gelince, başvuranlar, Slovenya'dan gönderildiklerini ve bu ülkedeki başvuru yollarını kullanmanın çok zor olduğunun gözden kaçırılmaması gerektiği kanaatindedirler. Özet olarak, üç başvuranın sahip olduğu başvuru yolları, onlara, başarı şansı vermemiştir. Nihayet, «silinen kişilerin» karşılaştıkları siyasi ve sosyal düşmanlık ortamının da dikkate alınması gerekmektedir. «Silinmeden» itibaren, başvuranlar, çok ağır bir mağduriyet ve güvensizlik durumunda bulunmaya devam etmişlerdir.

c) Müdahiller

284. Sırp Hükümeti ve diğer müdahillerin çoğunluğu, Hükümet'in öne sürdüğü başvuru yollarının, mevcut olayın koşullarında, hem etkisiz hem de yerinde olmadıklarını öne sürmektedirler.

2. Daire'nin kararı

285. Daire, Anayasa Mahkemesi'nin, birçok kez, «silinmenin» anayasaya aykırı olduğuna karar verdiğini ve başvuranların, esasen, bu kararların dikkate alınmamasından yakındıklarını tespit etmiştir. *Tokić ve diğerleri* (adı geçen, 57-59. paragraf) kararına atıfta bulunan Daire, Hükümet'in ileri sürdüğü, iç hukuk yollarının tüketilmemesine ilişkin ön itirazı reddetmiştir (Daire'nin kararının, 308. paragrafı).

3. Büyük Daire'nin değerlendirmesi

286. İç hukuk yollarının tüketilmesine ilişkin genel ilkeler, *Sejdovic/İtalya* ([BD], no. 56581/00, 43-46. paragraflar, AİHM 2006-II) kararında açıklanmıştır. Mahkeme, bu ilkeleri, Hükümet'in ileri sürdüğü farklı hukuk yollarına uygulayacaktır. Mahkeme, bu kuralın, otomatik bir uygulaması olmadığı ve mutlak nitelikli olmadığına altını çizmektedir; bu kuralın uygulanmasını gözeterek, davanın koşulları incelenmelidir. Bu, özellikle, Mahkeme'nin, gerçekçi olarak, sadece, ilgili sözleşmecî tarafın hukuk sistemindeki, teorik başvuru yollarını değil, aynı zamanda, bunların, hangi hukuki ve siyasi çerçevede bulundukları ve başvuranların kişisel durumlarını da dikkate alması gerektiğini göstermektedir (bkz. diğerlerinin

yanı sıra, adı geçen *Akdivar ve diğerleri*, 66. ve 68-69. paragraflar; *Orchowski/Polonya*, no. 17885/04, 105-106. paragraflar, 22 Ekim 2009, ve *Demopoulos ve diğerleri/Türkiye* (karar) [BD], no. 46113/99, 3843/02, 13751/02, 13466/03, 10200/04, 14163/04, 19993/04 ve 21819/04, paragraf 70, AİHM 2010).

287. Hükümet, iç hukuk yollarının tüketilmediğine karar verilmesi için, beş farklı gerekçe sunmaktadır. Öncelikle, iki başvuran (Bay Dabetić ve Bayan Ristanović), hiçbir zaman, gerektiği şekilde bir oturma izni talep etmemişlerdir (bu istisna, başlangıçta, aynı zamanda, Bay Ristanović'i de kapsıyordu, fakat, o, daha sonra bir oturma izni talebinde bulunarak, oturma izni almıştır- bkz. 272. paragraf). Daha sonra, tüm başvuranlar, bireysel bir başvuruyla, Anayasa Mahkemesi'ne başvurmamışlar, mevcut yasal mevzuatın anayasallığına itiraz etmemişler ve hukuki statüye ilişkin değişik kanunun daha avantajlı hükümlerini ileri sürmemişlerdir.

288. Büyük Daire, kendi önündeki dava esnasında, altı başvurana-Bay Kurić, Bayan Mezga, Bay Berisha, Bay Ademi, Bay Minić ve Bay Ristanović, *ex nunc* ve *ex tunc* sürekli oturma izinleri verildiğini tespit etmektedir (bkz. 243. paragraf). Başvuranlar, diğer iki başvuran olan ve hiçbir zaman, bu izinleri almamış olan Bay Dabetić ve Bayan Ristanović'ten farklı bir durumda bulunmaktadır Bu nedenle, Mahkeme, her iki başvuran grubu için, Hükümet'in ileri sürdüğü iç hukuk yollarının tüketilmesine ilişkin itirazı, ayrı ayrı inceleyecektir.

a) Hiç oturma izni almamış olan iki başvuran (Bay Dabetić ve Bayan Ristanović)

289. Hükümet, Bay Dabetić ve Bayan Ristanović'in, hiçbir zaman, ne yabancılar kanunu ne de hukuki statüye ilişkin kanun bağlamında oturma izni talebinde bulunmadıklarını ileri sürmektedir (bkz. 272. paragraf). Başvuranlar için, kişisel durumlarına bakıldığında (bkz. 281. paragraf), bu iki kişinin, iç hukuk yollarını tüketme zorunluluğu olmadığına karar verilmesi gerekmektedir.

290. Mahkeme, Slovenya'yı belirsiz bir tarihte, 1990 veya 1991 yılında terk ederek İtalya'ya giden ve o zamandan beri orada yaşayan Bay Dabetić'in, gerektiği şekilde, Slovenya'da *ex nunc* oturma izni talep etmediğini tespit etmektedir. Başvuran, İçişleri Bakanlığı'ndan, durumunu düzelterek ek bir *ex tunc* karar vermesini talep etmiştir (bkz. 101. paragraf). Bu hukuk yolunun uygun olmadığı ortaya çıkmış ve hiçbir karar verilmemiştir (bkz. 103-104. paragraflar).

291. Artık Sırbistan'da yaşayan Bayan Ristanović'e gelince, o, Anayasa Mahkemesi'nin 3 Nisan 2003 tarihli kararının, sınır dışı edilmiş olan "silinen kişilerle" ilgili olmasına rağmen, sınır dışı edildikten sonra, hiçbir zaman, Slovenya'da oturma izni almaya çalışmamıştır (bkz. 58-59, 128 ve 215. paragraflar).

292. Mahkeme'ye göre, Bay Dabetić ve Bayan Ristanović'in, ne şekilde olursa olsun, Slovenya'da oturma isteklerini göstermemiş olmaları, yani, mukim statülerini düzenlemek için hiçbir tedbir almamış olmaları, bu anlamda bir ilgi eksikliği olduğunu göstermektedir (bkz. *mutatis mutandis*, *Nezirović/Slovenya* (karar), no.16400/06, 39-41. paragraflar, 25 Kasım 2008). Mahkeme'nin burada ortaya çıkaracağı gibi, oturma izni verilmesinin reddine karşı diğer iç hukuk yolları, etkisiz olsalar da (bkz. 295-313. paragraf), Bay Dabetić ve Bayan Ristanović'in, herşeyden önce, resmi olarak, oturma izni talep etme yükümlülüğünden muaf oldukları söylenemez. Bu kişiler, ulusal düzeyde, makamların, kendileri lehine tedbirler alabileceği kanunla öngörülen bir prosedüre başvurmadan, Mahkeme'ye başvurmuşlardır.

293. Böylece, Hükümet'in ileri sürdüğü iç hukuk yollarının tüketilmesine ilişkin ön itiraz, Bay Dabetić ve Bayan Ristanović bakımından kabul edilmelidir.

294. Sonuç olarak, Mahkeme, başvurunun, Sözleşme'nin 35/1. ve 35/4. maddesi uyarınca, bu iki başvuran açısından, kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

b) Oturma izni almış olan altı başvuran (Bay Kurić, Bayan Mezga, Bay Ristanović, Bay Berisha, Bay Ademi ve Bay Minić)

i. Bireysel anayasal başvuru yolları

295. Hükümet, bu başvuranların, her birinin, kendi davasında anayasal başvuru yolunu kullanmadığını öne sürerek, «silinen bazı kişilerin», Anayasa Mahkemesi'nde dava açıp kazandıklarını belirtmektedir (bkz. 273-274. paragraflar).

296. Mahkeme, başvuranların, Sloven davalarında, kural olarak, iç hukuk yollarının tüketilmesi amacıyla, son olarak, anayasal başvuru yoluna başvurmaları gerektiğine ilişkin içtihadını hatırlatmaktadır (*Švarc et Kavnik/Slovenya*, no.75617/01,15-16. paragraflar, 8 Şubat 2007 ve *Eberhard et M./Slovenya*, no. 8673/05 ve 9733/05, 103-107. paragraflar, 1 Aralık 2009).

297. Anayasa Mahkemesi, anayasal bireysel bir başvuruyu inceleyip, ilgili kişinin anayasal hak ve özgürlüklerine aykırı hukuki işlemi iptal ettiğinde (Anayasa Mahkemesi kanunu, madde 60- bkz. 204. paragraf), aynı zamanda, makamlar veya memurların neden oldukları ihlalleri de telafi edebilir. Anayasa Mahkemesi, bunu, söz konusu hak veya özgürlük hakkında, bunun, daha önceden gerçekleşmiş olan neticeleri ortadan kaldırmak için gerekli olması veya bu anayasal hak veya özgürlüğün türünün bunu gerektirmesi halinde, karar vererek yapabilir. Sloven anayasal başvuru yolu, örneğin, Almanya'da, İspanya'da, Çek Cumhuriyeti'nde bulunan ve bu devletlerin anayasa mahkemelerinin, temel hak ve özgürlük ihlallerini telafi etmelerine izin veren başvuru yollarına benzemektedir

(*Riera Blume ve diğerleri/İspanya* (karar), no. 37680/97, AİHM 1999-II ; *Hartmann/Çek Cumhuriyeti*, no. 53341/99, paragraf 49, AİHM 2003-VIII ; *Sürmeli/Almanya* [BD], no. 75529/01, paragraf 62, AİHM 2006-VII ; ve, aksi bir örnek olarak, *Apostol/Gürcistan*, no. 40765/02, 42-46. paragraflar, AİHM 2006-XIV).

298. Mevcut olayda, Anayasa Mahkemesi, başvuranlara uygulanan yasal mevzuatın, onların anayasal haklarını ihlal ettiğini tespit eden ve genel tedbirlerin kabul edilmesini emreden, *erga omnes* kararlar kabul etmiştir. Özellikle, 4 Şubat 1999’da, Anayasa Mahkemesi, « silinmenin » yasaya ve anayasaya aykırı olduğuna (bkz. 41-48. paragraflar) ve 3 Nisan 2003’te, hukuki statü kanununun bazı hükümlerinin, anayasaya aykırı olduklarına karar vermiştir (bkz. 58-60. ve 215. paragraflar). Mahkeme’nin, başvuranların, Anayasa Mahkemesi’ne, sürekli mukimlerin kayıt listesine yeniden kaydolmalarını emretmesine yönelik bir anayasal başvuru yolu kullanma yükümlülüğü olup olmadığını tespit etmesi gerekir. Bu bakımdan, başvuranların, Hükümet’in, diğer « silinen kişilerin », bu başvuru yolları çerçevesinde kazandıklarına ilişkin iddiasına itiraz etmemektedirler.

299. Mahkeme, başvuranların, sürekli oturma izni alabilmek için, ya hukuki statü kanunu ya da Bay Ristanović gibi, hukuki statüye ilişkin değişik kanuna dayanarak, ulusal makamlar önünde birçok işlemi yapmış olduklarını tespit etmektedir (bkz. 133. paragraf). Mahkeme, makamların, ilgililerin Slovenya’daki durumlarını düzeltmek isteklerini bildiklerini ve bunun Bay Dabetić ve Bayn Ristanović açısından geçerli olmadığını söylenebileceği kanaatindedir. Ayrıca, Anayasa Mahkemesi’nin, genel tedbirlerin alınmasını emreden iki prensip kararına, sırasıyla, on bir yıl ve yedi yıl sonra uyulmuştur. Mahkeme’ye göre, ilgililerin, bireysel anayasal başvuru yollarının etkililiği ve başarı şansına olan güvenleri sarsılmıştır.

300. Bu bağlamda, Mahkeme, bir anayasal mahkemenin, ulusal makamların icra etmemiş oldukları bir kararda genel veya yapısal bir sorunun varlığını tespit etmiş olduğu davalarda, bu tutumun, yargı yetkisi ve hukuk devletini güçsüzleştirdiğini tespit etmektedir (*Broniowski/Polonya* [BD], no. 31443/96, paragraf 175, AİHM 2004- ve adı geçen *Orchowski*, paragraf 151).

301. Mahkeme, bunun dışında, daha sonraki tüm kararlarda, Anayasa Mahkemesi’nin, 1999 ve 2003’teki prensip kararlarına atıfta bulunarak, 10 Haziran 2010 tarihli kararında, 2003 prensip kararının icra edilmemesinin, Anayasa’nın yeni bir ihlaline neden olduğunu beyan ettiğini tespit etmektedir (bkz. 73. paragraf).

302. Nihayet, Mahkeme, Sloven kimlik kartı olmayan başvuranların, yıllar boyunca, hukuki bir boşlukta kaldıklarını ve sonuç olarak, mağduriyet ve hukuki güvensizlik durumunda kaldıklarını göz ardı edemez (bkz, *mutatis mutandis*, adı geçen *Tokić ve diğerleri*, 57-59. paragraflar, ve *Halilović/Bosna-Hersek*, no. 23968/05, paragraf 22, 24 Kasım 2009).

303. Bu söylenenler ve özellikle de, başvuruların başlattığı prosedürün toplam süresi ve makamların, Anayasa Mahkemesi'nin teorik olarak icra edilebilir olan kararlarına karşın uzun süreli hareketsizliklerinden kaynaklanan güçsüzlük ve hayal kırıklığı hisleri dikkate alındığında, Mahkeme, mevcut olayın özel koşullarında, başvuruların, bireysel anayasal başvuru yollarına başvurma yükümlülüğünden muaf oldukları kanaatinde.

304. Mahkeme, kararının, mevcut olayın özel koşullarıyla sınırlı olduğunu ve bu mahkemenin emrettiği genel tedbirlere uyulmadığı sürece, Slovenya Anayasa Mahkemesi önünde bir başvuru yoluna başvurma yükümlülüğü olmadığını gösteren genel bir beyan olarak yorumlanmaması gerektiğinin altını çizmektedir (bkz., *mutatis mutandis*, *Selmouni/Fransa* [BD], no. 25803/94, paragraf 81, AİHM 1999-V, ve adı geçen *Tokić ve diğerleri*, paragraf 59).

ii. Yasal mevzuatın soyut anayasallık denetimi başvurusu

305. Hükümet, bunun yanı sıra, başvuruların, yasal mevzuatın soyut anayasallık denetimi için bir başvuruda bulunabileceklerini ileri sürmektedir (bkz. 275. paragraf). Başvuranlar, bu başvuru yolunun etkin niteliğine itiraz etmektedirler.

306. Mahkeme, Anayasa Mahkemesi tarafından verilen 1999 ve 2003 prensip kararlarının, bir kısım « silinen kişi » ve « Silinen Kişiler » Derneği'nin inisiyatifiyle kabul edilmiş olduklarını (bkz. 40, 58 ve 214-215. paragraflar), oysaki başvuranlardan hiçbirinin, yabancılar kanunu veya hukuki statü kanununun ilgili maddelerine itiraz etmemiş olduklarını tespit etmektedir. Sadece Bay Ristanović, yakın geçmişte, hukuki statüye ilişkin değişik kanunun hükümlerinin anayasaya aykırılığı hakkında bir başvuru yapmış ve bu başvuru da, « Silinen Kişilerin » Sivil İnisiyatif Derneği ve elli bir diğer kişinin yaptıkları başvuruyla birleştirilmiştir (bkz. 81. paragraf). Bu dava, halen derdestir.

307. Oysa Mahkeme, Anayasa Mahkemesi tarafından 1999 ve 2003'te verilen ve her iki genel tedbirin alınmasını emreden prensip kararlarına, birçok yıl sonunda uyulduğunu hatırlatmalıdır (bkz. 298. paragraf). Bu prensip kararları, o dönemde, daha önce, başvuruların şikayetlerine değinmiştir (bkz., *mutatis mutandis*, *D.H. ve diğerleri/Çek Cumhuriyeti* [BD], no. 57325/00, paragraf 122, AİHM 2007-IV). İlgililerin, ayrıca, şikâyet konusu yasal mevzuatın soyut anayasallık denetimi başvurusunda bulunmalarına, böyle bir başvurunun, daha önceden, bunu yapmış ve karar almış olanlarla aynı işlevi göreceği nedeniyle, gerek yoktur.

iii. Hukuki statüye ilişkin değişik kanun

308. Büyük Daire önündeki dava sırasında, altı başvurana, oturma izinleri verilmesinden önce, Hükümet, aynı zamanda, aralarından bazılarının, « silinen kişilerin » statüsünü tam olarak düzenleyen sistemik

bir enstrüman olduğunu düşündüğü, hukuki statüye ilişkin kanun uyarınca dava açmamış olduklarını öne sürmekteydi (bkz. 276. paragraf). Bu kanun, 24 Temmuz 2010 tarihinde (bkz. 76. paragraf), dairenin, 13 Temmuz 2010 tarihli ve başvuruların, Sözleşme'nin 8, 13 ve 14. maddelerine ilişkin şikâyetlerinin kabul edilebilir olduğunu ilan eden kararından hemen sonra yürürlüğe girmiştir (bkz. 9. paragraf).

309. Mahkeme'nin içtihadına göre, başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesinden sonra ileri sürülen iç hukuk yollarının tüketilmemesine ilişkin itirazlar, esasın incelenmesi aşamasında dikkate alınamaz (*Demades/Türkiye* (esas), no. 16219/90, paragraf 20, 31 Temmuz 2003 ve *Lordos ve diğerleri/Türkiye* (esas), no. 15973/90, paragraf 41, 2 Kasım 2010). Mevcut olayda, hukuki statüye ilişkin değişik kanun, Mahkeme'nin, başvuruların şikâyetlerinin kabul edilebilir olduğuna karar vermesinden sonra yürürlüğe girmiştir. Sonuçta, Hükümet'in ileri sürdüğü itirazın bu kısmı kabul edilemez.

iv. Sloven vatandaşlığını talep etmiş olan dört başvurula ilgili olarak vatandaşlık edinme prosedürü

310. Hükümet'e göre, Sloven vatandaşlığını talep etmiş olan, dört başvuran-Bay Kurić, Bayan Mezga, Bay Minić ve Bay Ademi- iç hukuk yollarını gerektiği gibi tüketmemişlerdir.

311. Büyük Daire, dairenin, başvuruların Sloven vatandaşlığını alma imkânları olmamasına ilişkin şikâyetlerinin, Sözleşme'nin hükümleriyle *ratione temporis* uyumsuz olması nedeniyle kabul edilemez olduklarına karar verdiğini tespit etmektedir (bkz. 231 ve 236. paragraf). Sonuçta, Büyük Daire, başvuruların şikâyetlerini incelemek için, sadece, bu şikâyetlerin, Slovenya'daki, mukim statülerine ilişkin oldukları ölçüde incelemekle yetkilidir (bkz. 237. paragraf).

312. Böylece, Mahkeme, başvuruların yapmış oldukları, Sloven vatandaşlığı edinme taleplerinin, başvurunun kabul edilebilirliğine ilişkin kararlar sınırlanan şikâyetlerin esasını inceletmeye yönelik olarak görülemeyecekleri kanaatindedir. Sonuç olarak, Mahkeme, bu başvuru yollarının, etkili ve erişilebilir olup olmadıklarının incelenmesinin gerekli olmadığına karar vermiştir.

v. Sonuç

313. Yukarıda açıklanan gerekçelerle, Mahkeme, Hükümet'in, sürekli otuma izni almış olan altı başvurula ilgili olarak ileri sürdüğü iç hukuk yollarının tüketilmemesine ilişkin ön itirazın reddine karar vermiştir.

II. SÖZLEŞME'NİN 8. MADDESİNİN ÖNE SÜRÜLEN İHLALİ

314. Başvuranlar, Slovenya'da sürekli mukim statülerini koruma imkânından, keyfi olarak mahrum bırakıldıklarından şikâyet etmektedirler.

Başvuranlar, Sözleşme'nin, aşağıdaki şekilde kaleme alınmış olan 8. maddesini öne sürmektedirler:

« 1. Herkes özel hayatına, aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu otoritesinin müdahalesi, ancak ulusal güvenlik, kamu emniyeti, ülkenin ekonomik refahı, dirlik ve düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için, demokratik bir toplumda zorunlu olan ölçüde ve yasayla öngörülmüş olmak koşuluyla söz konusu olabilir.»

A. Tarafların iddiaları

1. Başvuranlar

315. Başvuranlar, ulusal kanun tarafından belirlenen kısa sürede, vatandaşlık edinme talebinde bulunamamışlardır. Sonuçta, 26 Şubat 1992'de, isimler, kayıtlardan, yasaya aykırı şekilde « silinmiştir ». Bay Kurić, Bay Dabetić ve Bay Ademi, SFYC'nin halef bir devletinin vatandaşlığını alamamış ve *de facto* vatansız hale gelmişlerdir. Daha sonra, 2010'da, hukuki statüye ilişkin değişik kanunun yürürlüğe girmesine kadar, başvuranların, Slovenya'da oturma izni talep etme ve almaları imkânsız hale gelmiştir.

316. Daire önünde, ilgililer, yabancılar kanununa ilişkin hükümlerin etkilerinin, ne erişilebilir ne de öngörülebilir olduklarını öne sürmüşlerdir. Erişilebilirliğe ilişkin olarak, makamlar, ilgili kişilerin hepsine yeterli ve detaylı bilgi vermemişlerdir. Öngörülebilirlikle ilgili olarak, yabancılar kanunu, düzensiz durumda bulunan yabancıların statüsünü düzenlemek için yapıldığından, « silinen kişilere », açıkça uygulanabilir olmamıştır. Söz konusu müdahale, ulaşılmak istenen amaç olan, yabancıların giriş ve ikametiyile orantılı olmamıştır çünkü ilgililerin sürekli ikametgâhları, ülkenin bağımsızlığını ilan ettiği sırada, Slovenya'dadır.

317. Başvuranlar, esasen, dairenin sonuçlarına katılmakta ve Hükümet'in hareketsizliğinin, daha katı ifadelerle şikâyet edilmesi için ısrar etmektedirler. Başvuranlar, Sloven vatandaşlığını talep edememe ve edememenin, kendileri için sonuçlarından, gereğince haberdar edilmediklerini öne sürmektedirler; başvuranlar, kamusal ilanlar ve basındaki yazıların yeterli olmadığı kanaatindedirler. « Silinme » keyfi olarak, hiçbir yasal temeli olmaksızın, gizli şekilde yapılmıştır ve 25.671 kişiyi kapsamaktadır.

318. Başvuranlara göre, 1999'da, Anayasa Mahkemesi'nin kararından sonra, « silinen kişiler », gerçekten ne olduğunu anlamaya başlamışlardır. Takip eden yıllarda, hükümet ve Parlamento, sistematik ve kararlı olarak, Anayasa Mahkemesi'nin kararlarını dikkate almamışlardır. Yeni çerçeve mevzuat- hukuki statüye ilişkin değişik kanun- « silinmenin » yasaya aykırılığı sonucuna ulaşan ilk prensip kararından on bir, ikinci prensip

kararından da, yedi yıl sonra kabul edilmiştir. Hükümet'in iddiasına itiraz eden başvuranlar, Sloven makamlarının, politikalarını, bu kanunun kabul edilmesinden sonra değiştirmediklerini öne sürmektedirler.

319. « Silinen kişiler », sadece, Sloven vatandaşlığına erişmekten değil aynı zamanda, « hakları kullanma hakkı » veren her türlü hukuki statüden de mahrum bırakılmışlardır. Başvuranlar, burada, insan onurunun, ağır şekilde ihlal edildiğini öne sürmektedirler. « Silinmenin », aynı zamanda, insan olarak kimliğinin detaylarını ortaya koyma hakkı veren (başvuranlar, özellikle, *Christine Goodwin/Birleşik Krallık* [BD], no. 28957/95, paragraf 90, AİHM 2002-VI, ve *Mikulić/Hırvatistan*, no. 53176/99, paragraf 53, AİHM 2002-I), Sözleşme'nin 8. maddesinde korunan özel/aile yaşamları üzerinde geri dönülemez sonuçları olmaktadır. Başvuranlar, haklarını tam olarak kullanan vatandaşlardan, yasa dışı durumda olan yabancılar durumuna düşmüşlerdir. Bazıları da, vatansız olmuşlardır. Yirmi yıldan beri, son derece eğreti bir durumda yaşamaktadırlar ve temel haklarının kullanımında, ağır müdahalelere maruz kalmaktadırlar. Başvuranların kişisel hikâyeleri, « silinen kişilerin » karşılaştığı zorlukları göstermektedir.

320. Hükümet, « silinmenin », yasa dışı ve keyfi niteliğini en aza indirmeye devam etmektedir. « Silinen kişilerin » varlığının tolere edilmesine ilişkin iddiasının zayıflığı, bu kişilerden birçoğunun ve mevcut olaydaki beş başvuranın, Slovenya'dan zorla sınır dışı edilmesiyle ortaya çıkmış olmaktadır.

321. Hükümet, aynı zamanda, Anayasa Mahkemesi'nin 1999 ve 2003 yılında verdiği kararlardan kaynaklanan sonuçların kapsamını da aza indirmiştir. Önceki yasal çerçeve ve/veya onun, yetkili idari makamlar tarafından uygulanması da, açıkça uygunsuzdur. Başvuranların çoğunluğu, oturma izinlerini çok yakın bir geçmişte, hukuki statüye ilişkin değişik kanun uyarınca elde etmişlerdir. Buna rağmen, durumları halen düzenli değildir, çünkü halen maddi tazminat almamışlardır.

322. Hukuki statüye ilişkin değişik kanuna gelince, bu kanun uyarınca, şimdiye kadar, sadece, otuz izin verilmiştir. Resmi rakamlara göre, 13.000 « silinen kişi », durumlarının düzeltilmesini beklemektedirler. Sonuçta, Mahkeme'nin kararı, açıkça, her başvuranın özel durumunun ötesindeki etkileri göstermektedir çünkü tüm « silinen kişiler » kategorisini kapsamaktadır.

323. Hükümet'in, dairenin, vatansızlığa ilişkin olarak ulaştığı sonuçları eleştirmesine rağmen, başvuranlar, dairenin, « silinmenin », vatansızlığa neden olduğunu veya başvuranların haklarının ihlal edilmesinin, onların vatansızlığından kaynaklandığını söylememiş olduğunu fakat, tartışmasız ve objektif bir olguyu tespit ettiğini öne sürmektedirler. Onlara göre, dairenin, vatandaşlığa bağlı hakların « silinmesinin » gerçek etkisinin değerlendirmesinde daha ileri gitmesi ve vatansızlığın önlenmesine ilişkin uluslararası maddi ve usuli kuralları dikkate alması gerekmektedir. « Silinme » başvuranlar için, yasal mevzuata uygun olarak, Slovenya'da

veya eski-SFYC'nin diğer cumhuriyetlerinde, vatandaşlıklarını düzenli hale getirmek çok daha zor hatta imkânsız hale getiren fiili bir durum yaratmıştır.

324. Hükümet'in, eski-SFYC'nin tüm vatandaşlarının, cumhuriyetin vatandaşlığını muhafaza etmeleri gerektiğine ilişkin varsayımı, tam olarak doğru değildir. Bay Dabetić'in durumu gibi birçok aksi durum raporlanmıştır (bkz. 97. paragraf). Bay Ademi'ye, yakın geçmişte, Ağustos 2010'da, « eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti'nin » pasaportu verilmiştir (bkz. 172. paragraf). Hükümet, bir cumhuriyetin önceki vatandaşlığının bulunmaması durumlarını, hiçbir şekilde değerlendirmemiştir. Bu durumlar, özellikle, Slovenya'da, başka bir cumhuriyetin vatandaşlığı olan veya başka bir cumhuriyetinkinden farklı bir vatandaşlığı olan ebeveynlerden doğan kişileri kapsamıştır. 1968'den itibaren, uygulama, vatandaşlığın, Slovenya'da tutulmuş olan kayıtlara geçirilmesi idi, fakat aslında, ilgili bilgiler, yürürlükteki yasal mevzuata rağmen, menşe cumhuriyete nadiren verilmiştir. SFYC'nin dağılması sırasında, hükümet, Slovenya'da yaşayan herkese, Sloven vatandaşlığının edinilmesi ve bir oturma izninin verilmesi arasında seçenek tanımakla yükümlü olmuştur.

2. Hükümet

325. Daire önünde, Hükümet, 1991'de gerçekleşen olayların, yeni bir devletin ortaya çıkmasına neden olduğunu ve bunun, bir yandan, genel seçimlerin yapılması için vatandaşlardan oluşan bir birliğin ortaya çıkmasını ve diğer yandan, eski-SFYC'nin, Slovenya'da yaşayan diğer vatandaşları da dahil olmak üzere, yabancıların statüsünün düzenlenmesini gerekli hale getirdiğini öne sürmüştür. Yeni bir devletin kurulması, elzem bir ihtiyaç olması nedeniyle, hızlı bir karar alınmasını gerektirmiştir. İyi niyet beyanı ve bağımsızlık kanunları uyarınca (bkz. 21-22 ve 24-25. paragraflar), Slovenya Cumhuriyeti, eski-SFYC'nin sürekli olarak Slovenya'da yaşayan vatandaşlarının, vatandaşlığa kabul edilme yoluyla Sloven vatandaşlığını almalarına, çok zor koşullarda izin vermişlerdir. Bu imkândan faydalanmayanlar, yabancı olmuş ve durumlarını düzeltmek zorunda kalmışlardır. Göç alanında, devletlerin, sadece, yabancıların konaklama veya ikametlerini değil aynı zamanda, sınır dışı gibi caydırıcı tedbirler de almalarına izin verilmiştir. Böylece, Hükümet, kamu güvenliğini sağlamak için, etkilerini, başvuruların, erişebilecekleri ve öngörebilecekleri yasal mevzuatı kabul etmiştir. Bu yasal mevzuat, demokratik bir toplumda gereklidir ve gerçekleştirilmek istenen amaçlarla orantılıdır.

326. Büyük Daire önünde, Hükümet, « silinmenin » yasaya aykırı olduğunu ve anayasaya aykırı bir duruma neden olduğunu kabul etmektedir. Son yıllarda, Hükümet, Anayasa Mahkemesi'nin kararlarına uymak ve « silinmenin » etkilerini telafi edebilmek için gereken tüm tedbirleri almıştır: hukuki statüye ilişkin değişik kanun, 24 Temmuz 2010 tarihinde yürürlüğe girmiş ve 2009'da, hükümet değişiminden sonra, bakanlık, *ex*

tunc oturma izni verilmesine yeniden başlamıştır. Bunun dışında, « silinen kişilere » farklı yollarla (broşürler, internet ve ücretsiz telefon hattı) bilgi verilmiştir. Daire'nin kararı, bu inisiyatiflere yeterince önem vermemiştir.

327. Hükümet, 1991'de, başvuranların, daha önceden yeterince, resmi gazetede yayın ve basın yoluyla, statülerini düzeltme imkânından ve Slovenya'da oturmaya devam etmek istemeleri halinde, yabancılar kanununun genel hükümleri (madde 16) gereğince, sürekli ikamet izni alma gerekliliğinden haberdar edilmiş olduklarını öne sürmektedir. 1992'den 1997'ye kadar, 4.983 tane bu tür izin verilmiştir ve gereken koşullar, lehte yorumlanmıştır. Neredeyse 12.500 sürekli ikamet izni, hukuki statü kanunu ve hukuki statüye ilişkin değişik kanun gereğince verilmiştir (bkz. 67, 76 ve 80. paragraflar).

328. Hükümet, Sözleşme'nin 8. maddesinin, özel bir tür oturma izni verilmesini güvence altına aldığı anlamında yorumlanamayacağını ve Sözleşme'deki haklara saygı gösterilmesinin sağlanması için en iyi yöntemlerin seçilmesinin, sadece, ulusal makamlara düştüğünü (Hükümet, adı geçen, *Syssoyeva ve diğerleri* kararına atıfta bulunmaktadır, paragraf 91), fakat Slovenya Cumhuriyeti'nin, « silinen kişilere » geriye dönük olarak sürekli oturma izni vermeye, yani, yabancıların faydalanabileceği en iyi hukuki statüyü vermeye karar verdiğini eklemektedir. Bu tedbir, Sözleşme'deki asgari gerekliliği aşmaktadır.

329. Hükümet, özellikle, dairenin, kararındaki vatansızlık sorununa ilişkin tespitlere itiraz etmektedir. Hükümet, « silinmenin » tek sonucunun, sürekli ikamet kaydına son vermek olduğunun ve ilgili kişilerin vatandaşlığıyla ilgili hiçbir etkisi olmadığını altını çizmektedir. Daire'nin, bu sonuca ilişkin sonuçları, hukuki ve fiili olarak doğru değildir.

330. Hükümet, dikkati, « çift vatandaşlık » kavramına çekmektedir: kural olarak, SFYC'nin tüm vatandaşlarında, onu oluşturan cumhuriyetlerden birinin vatandaşlığı vardı. Ona göre, SFYC'nin sisteminin, vatansızlığa izin vermiyor olması nedeniyle, federasyonun dağılması, bunun yaratılmasını sağlamamalıydı.

3. Müdahiller

331. Open Society Justice Initiative organizasyonu, kişilerin, vatandaşlıklarından, keyfi olarak mahrum bırakılma ve vatansız olma riskiyle karşılaştıkları bir sürecin, mağdurlar üzerinde, Sözleşme'nin 8. maddesinde korunan hakkı ihlal etme yönünde bir etkisi olduğunu beyan etmektedir. Open Society Justice Initiative, HCR'nin verilerine göre, 2009 sonunda, Slovenya'da, ismi, 1992'de « silinmiş » olan ve vatansız olmuş olan 4.090 eski-SFYC vatandaşı vardır. Avrupa Birliği'nin bir araştırmasına göre, sadece, beş vatansız, Slovenya'da, 2002'den sonra vatandaşlığa kabul edilmiştir.

332. Uluslararası örf ve adet hukukuna göre, özellikle de devletlerin halefiyeti söz konusu olduğunda, vatansızlığı önlemek ve vatansız hale

gelmiş olanların koşullarını geliştirmek yönünde pozitif bir yükümlülük bulunmaktadır. Vatansızlar marjinalleşmiş ve mağdur durumda bulunmaktadırlar. Open Society Justice Initiative, vatandaşlığın verilme kuralları konusunda, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nin, özellikle, mutad ikametgâh, « gerçek ve etkin bağ » ve devletin, ülke topraklarında yaşayan vatansızların ve özellikle de çocukların, vatandaşlık almalarını kolaylaştırma yükümlülüğünü vurgulamaktadır.

333. Bunun dışında, 1 Ağustos 2010'da yürürlüğe giren, Avrupa Konseyi Devlet Halefiyeti Halinde Vatansızlığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin açıklayıcı raporu, vatansızlığın önlenmesinin, bu enstrüman, bu devlet tarafından onaylanmamış olsa da, Slovenya'yı bağlayan uluslararası örf ve adet hukukunun bir parçası olduğunu belirtmektedir.

334. SFYC'nin halef devletleri çerçevesinde, önemli vatansızlık sorunları bulunmaktadır. Slovenya'da « silinen kişiler » grubunda, halen birçok vatansız bulunmaktadır. SFYC'nin halef devletlerinin, vatandaşlığı, cumhuriyetin vatandaşlık kayıtlarındaki isimlere göre vermeyi seçmiş olmasının, eski-SFYC vatandaşlarının, bir cumhuriyetin vatandaşlığı olmaması veya farklı nedenlerle (kimlik kartlarının imha edilmesi ve/veya silahlı çatışma çerçevesindeki kayıtlar, doğum yerinde cumhuriyet vatandaşlığının onaylatılamaması, vb.), bu vatandaşlığa sahip olduklarını kanıtlayamıyor olmalarının bazı sonuçları olmuştur. HCR, beş halef devlette, yıllar boyunca, önemli bilgi ve hukuki yardım programları ortaya koymuştur. Durum, mağdur grupları, özellikle de, diğer cumhuriyetlerdeki azınlık gruplarını ve romanları orantısız şekilde etkilemiştir.

335. Sloven devleti tarafından, « silinen kişilerin » statüsünü, ilgililere, resen oturma izni vererek ve hukuki statüye ilişkin değişik kanunun uygulanması yoluyla düzeltmek için, gösterilen çabalar iyidir. HCR, bununla birlikte, dayatılan ağır gereklilikler dikkate alındığında, reformların, « silinmeden » etkilenen herkesin, sürekli oturma izni ve vatandaşlık almalarını sağlamamaktadır. Diğer müdahiller, esasen, Open Society Justice Initiative'in görüşlerine katılmaktadırlar.

B. Daire'nin kararı

336. Daire, 1991'den önce, başvuranların, Sloven topraklarında yasal olarak ve sürekli olarak yıllarca hatta birçoğu için, on yıllar boyunca, o dönemde, SFYC'nin yasal mevzuatı gereğince oturduklarını ve uzun süreli göçmenlere göre, daha sağlam bir mukim statüleri olduğunu tespit etmiştir. Başvuranların hepsi, hayatlarının çoğunu Slovenya'da geçirmiş ve her insanın özel hayatını oluşturan kişisel, sosyal, kültürel, dille ilgili ve ekonomik ilişkileri olmuştur; aralarından çoğunun, Slovenya'da bir aile hayatı olmuş veya orada kalan aileleriyle olan bağlarını korumuşlardır.

337. Daire, başvuranların, o dönemde, Sözleşme'nin 8/1. maddesi anlamında, Slovenya'da özel hayat ve/veya aile hayatları olduğu sonucuna

ulaşmıştır. Daire, bunun dışında, « silinmenin » etkilerinin ve Sloven makamlarının, başvuranların durumunu, tüm unsurlarıyla düzeltmeyi reddetmelerinin, özellikle de, vatansız hale gelmiş olan başvuranlar için, ilgililerin, Sözleşme'nin 8. maddesindeki haklarına müdahale olarak görüleceği sonucuna ulaşmıştır (dairenin kararının 348-361. paragrafları).

338. Bu müdahalenin, 8/2. madde anlamında « kanunla öngörülebilir » olup olmadığı konusunda, daire, « silinmenin », Anayasa Mahkemesi tarafından, yasaya aykırı bulunduğunu tespit etmiş ve yüksek mahkemenin kararına uymamak için bir neden görmemektedir. Daire, özellikle de, devlet halefiyeti durumunda, uluslararası hukukun vatansızlığın önlenmesine ilişkin kurallarını da dikkate alarak, 8. maddenin ihlal edildiği kararına varmıştır (dairenin kararının 362-376. paragrafları).

C. Büyük Daire'nin değerlendirmesi

1. 8. maddenin, başvuranların şikâyetlerine uygulanması

339. Büyük Daire, Hükümet'in « silinmenin » ve etkilerinin, başvuranlara zarar verdiğine ve bunların, Sözleşme'nin 8/1. maddesi anlamında, ilgililerin, « özel hayat ve aile hayatlarına » müdahale oluşturduğuna itiraz etmemektedir (*Slivenko/Letonya* [BD], no. 48321/99, paragraf 96, AIHM 2003-X). İki tarafın da iddialarını inceledikten sonra, Büyük Daire, dairenin, « silinmenin », Sözleşme'nin Slovenya bakımından yürürlüğe girdiği tarih olan, 28 Haziran 1994'te yapılmış olmasına rağmen, başvuranların, olaylar zamanında, Slovenya'da, Sözleşme'nin 8/1. maddesi anlamında özel hayatları ve/veya aile hayatları olduğuna ve « silinmenin » 8. maddeden kaynaklanan haklarını ihlal ettiği ve ihlal etmeye devam ettiğine ilişkin sonucuna katılmamak için bir neden görmemektedir (bkz. 337. paragraf).

340. İncelenmesi gereken, bu müdahalenin, Sözleşme'nin 8. maddesinin ikinci bendindeki gerekliliklere uygun olup olmadığı yani, « kanunla öngörülmüş » olup olmadığı, bu bentteki meşru amaç veya amaçları takip edip etmediği ve bu amaç veya amaçları gerçekleştirmek için « demokratik bir toplumda gerekli » olup olmadığıdır.

2. Müdahalenin gerekçelendirilmesi

a) Müdahale, « kanunla öngörölmüş müdür ? »

341. Mahkeme'nin sabit içtihadına göre, « kanunla öngörölmüş » ifadesi, tedbirin, iç hukukta bir temeli olmasını gerektirmekte ve aynı zamanda, söz konusu kanunun niteliğini de, bunun etkilerinin, ilgili kişi için erişilebilir ve öngörülebilir olması kastetmektedir (*Amann/İsviçre* [BD], no. 27798/95, paragraf 50, AİHM 2000-II, ve adı geçen *Slivenko*, paragraf 100).

342. Mahkeme, eski-SFYC'nin 25.000 diğer vatandaşı gibi, başvuranların isimlerinin kayıtlardan « silinmesinin », 25 Haziran 1991'de kabul edilen, bağımsızlık kanunlarının hükümlerinden kaynaklandığını tespit etmektedir: vatandaşlık kanununun 40. maddesi ve yabancılar kanununun 81. maddesi (bkz. 25. ve 27. paragraflar). Eski-SFYC'nin, diğer cumhuriyetlerden birinin vatandaşlığına sahip olan ve Slovenya'da sürekli olarak oturan ve 25 Aralık 1991 tarihine kadar Sloven vatandaşlığını talep etmemiş olan veya talebi reddedilmiş olan vatandaşları, yabancılar kanununun 81. maddesinin ikinci bendi kapsamına girmektedirler. 26 Şubat 1992'de, bu hükmün doğrudan uygulanabilir olmasıyla, başvuranlar, yabancı olmuşlardır.

343. Mahkeme, vatandaşlık kanununun 40. maddesi ve yabancılar kanununun 81. maddesinin, ilgili herkesçe erişilebilir olan hukuki enstrümanlar oldukları kanaatindedir. Başvuranlar, Sloven vatandaşlığını talep etmemiş olsalardı, yabancı muamelesi göreceklerini öngörebilirlerdi. Bununla birlikte, Mahkeme'ye göre, bu bağlamda bir hüküm bulunmaması nedeniyle, yabancı olma koşullarının, Sloven topraklarında ikametlerini yasa dışı hale getireceği ve « silinme » kadar uç bir tedbirin alınmasına neden olacağını öngöremezlerdi. Bu bağlamda, « silinmenin » resen ve ön bildirimsiz olarak yapıldığının hatırlatılması gerekmektedir. Bunun dışında, başvuranların, ne bu tedbire ulusal makamlar önünde itiraz etme ne de Sloven vatandaşlığını neden talep etmediklerine ilişkin gerekçeleri açıklama imkânları olmamıştır. Her türlü bildirim veya kişisel bilgi verilmemiş olması, mukim statülerinin değişmediğini ve yıllardır olduğu gibi, Slovenya'da çalışmaya devam edebileceklerini düşündürebilirdi. « Silinmeden » haberleri, çok tesadüfî bir şekilde olmuştur (bkz. 89, 111, 126, 137, 162 ve 177. paragraflar). Söz konusu tedbirin öngörülebilirliğinden ciddi şekilde şüphe edilebilir.

344. Bunun dışında, Mahkeme, Anayasa Mahkemesi'nin, 4 Şubat 1999 tarihli prensip kararında, « silinen kişilerin » isimlerinin, sürekli mukim kayıtlarından, oturma izni olmayan yabancıların kayıtlarına geçirilmesinin, iç hukukta hiçbir temeli olmadığına karar vermiş olmasına, ciddi önem vermektedir; ne yabancılar kanunu ne de halk ve mukimlerin kayıtlarına ilişkin kanun, kayıtlardan silinmeyi ve başka kayıtlara geçirilmeyi öngörmemekteydi (bkz. 41. ve 214. paragraflar). Ayrıca, Anayasa Mahkemesi, hiçbir yasal hükmün, « silinen kişi » durumundan, Slovenya'da

yaşayan yabancı durumuna geçmeyi düzenlememekteydi; nihayet, yabancılar kanununun, Slovenya'ya giren yabancıları kapsayan 13. ve 16. maddeleri (bkz. 206. paragraf), başvurulara uygulanabilir değildi (bkz. 41-42, 44-45 ve 214. paragraflar). O dönemki yasal mevzuatta, eski-SFYC'nin, diğer cumhuriyetlerden birinin vatandaşlığı olan ve yabancılar kanununun, 81. maddesinin 2. bendi kapsamına giren vatandaşlarının, sürekli oturma izni talep etmelerini sağlayan bir prosedür bulunmaması nedeniyle, bir hukuk boşluğu bulunmaktaydı. Yabancılar kanununun 13. maddesi uyarınca bu kişiler, Slovenya'ya geçerli bir vizeyle giren ve orada, daha uzun süre kalmak isteyen yabancılar gibi sadece, geçici oturma izni talep edebiliyorlardı.

345. Ayrıca, İçişleri Bakanlığı tarafından, idari hizmetlere gönderilmiş olan idari yönetmeliklerden, özellikle de, 27 Şubat ve 15 Haziran 1992 tarihli olan ve yabancılar kanununun uygulanması, 81. maddenin yorumlanması ve kayıtların tutulmasına ilişkin olanlardan (bkz. 28, 30 ve 35. paragraflar), Sloven makamlarının, o dönemde, gizlice yapılmış olan "silinmenin" kötü sonuçlarının bilincinde olduğu çıkmaktadır. Tanım olarak, bu idari yönetmelikler, başvurular için erişilebilir değildirler.

346. Böylelikle, Mahkeme, hukuki statüye ilişkin kanunun kabul edildiği tarih olan, 8 Temmuz 1999'a kadar, söz konusu "silinmeye" neden olan Sloven yasal mevzuatı ve idari uygulamasının, Mahkeme'nin içtihadında tanımlandığı gibi öngörülebilirlik ve erişilebilirlik kriterlerine cevap vermedikleri kanaatinde dir.

347. Şüphesiz, 8 Temmuz 1999'da, Anayasa Mahkemesi'nin 4 Şubat 1999 tarihli kararından sonra, hukuki statü kanunu, « silinen kişilerin » statüsünü düzenlemek için kabul edilmiştir (bkz. 49-50. paragraflar). Bununla birlikte, 3 Nisan 2003'te, Anayasa Mahkemesi, bu kanunun bazı hükümlerinin, "silinen kişilere" geriye dönük oturma izni vermemeleri ve sınır dışı edilen kişilerin durumunu düzenlememeleri gerekçesiyle, anayasaya aykırı olduklarına karar vermiştir (bkz. 58-60. ve 215. paragraflar). Nihayet, hukuki statüye ilişkin değişik kanunun kabul tarihi olan 24 Temmuz 2010 tarihine kadar, Anayasa Mahkemesi'nin, genel tedbirlerin alınmasını emreden bu kararının, icra edilebilmesi için yedi yıl beklenmesi gerekmiştir (bkz. 76. paragraf).

348. Böylece, en azından, 2010'a kadar, iç hukuk sistemi, « silinmenin » sonuçlarını ve buna maruz kalanların mukim statüsünü düzenlemiyordu. Böylelikle, başvuruların, sadece, söz konusu tedbiri öngörmeleri değil, aynı zamanda, özel ve/veya aile hayatları üzerindeki etkilerini öngörmeleri de imkânsız idi.

349. Bu unsurlar, Mahkeme'nin, başvuruların, 8. maddeden doğan haklarının kullanılmasına yapılan müdahalenin, « kanunla öngörülmemiş » olduğuna ve bu hükmün ihlal edildiği sonucuna varması için yeterlidir.

350. Bununla birlikte, mevcut olayın koşullarında ve « silinmenin » geniş etkileri dikkate alındığında, Mahkeme, aynı zamanda, yeterli bir yasal

temele dayanmaması nedeniyle, bu tedbirin, meşru bir amacı olup olmadığını ve bu amaçla orantılı olup olmadığını incelemeyi gerekli görmektedir.

b) Müdahalenin meşru bir amacı var mıdır?

351. Hükümet, yeni devletin kurulma döneminde, bağımsızlık kanunlarının, milli güvenliğin korunması olan meşru amacı izlediklerini öne sürmektedir. Ayrıca, devletin, yabancıların, topraklarına giriş ve ikametini denetleme hakkı, devletin, göç kanunlarına aykırı davranışlar hakkında sınır dışı etme gibi caydırıcı tedbirler alabilmesini gerektirmektedir (bkz. 325. paragraf).

352. Mahkeme, bağımsızlık kanunlarının ve başvurular hakkında alınan tedbirlerin amacının, SFYC'nin dağılması, Slovenya'nın 1991'de bağımsız olması ve genel seçimlerin yapılması için « Sloven vatandaşlar birliği » kurulmasını da kapsayan etkili bir politikanın yaratılması çerçevesinden ayrılamayacağı kanaatindedir. Şikâyet konusu müdahalenin (« silinme »), bu genel çerçevede incelenmesi gerekmektedir.

353. Mahkeme, eski-SFYC'nin cumhuriyetlerinin, Slovenya'da yaşayan tüm vatandaşları için Sloven vatandaşlığına kabul edilmesini, kısa bir süre için öngören bağımsızlık kanunlarının kabul edilmesiyle, Sloven makamları, « Sloven vatandaşlar birliği » yaratmaya ve ülkenin milli güvenlik çıkarlarını korumaya çalışmışlardır (bkz. *mutatis mutandis*, adı geçen *Slivenko*, 110-111. paragraflar) ve bu da, Sözleşme'nin 8/2. maddesi anlamında meşru bir amaçtır.

c) Müdahale, « demokratik bir toplumda gerekli midir ? »

354. Bu bağımsızlık kanunlarının, Sloven vatandaşlığını gereken süre olan altı ay içinde talep etmemiş olan ve isimleri, sürekli mukimler listesinden « silindiği » için, Sloven topraklarında, yasa dışı olarak yaşayan yabancılar haline gelen eski-SFYC vatandaşları için kötü sonuçları olmuştur. Mahkeme, bu tedbirin, başvuruların özel ve/veya aile hayatlarına saygı gösterilmesi hakkıyla uyusup uyuşmadığını değerlendirecektir. Mahkeme, Sözleşme'nin 8. maddesinde güvence altına alınan hakların kullanılmasına bir müdahale oluşturan bir tedbirin, elzem bir sosyal ihtiyaç karşısında alınmış olması ve kullanılan araçların, izlenen amaçla orantılı olması halinde, « demokratik bir toplumda gerekli » olarak görülebileceğini hatırlatmaktadır. Mahkeme'nin görevi, söz konusu tedbirlerin, bir yandan, ilgili kişinin, Sözleşme bağlamındaki hakları ve diğer yandan, toplum çıkarları (adı geçen, *Slivenko*, paragraf 113). arasında bir denge sağlayıp sağlamadığını tespit etmektir.

355. Mahkeme'nin defalarca tekrar ettiği üzere, Sözleşme, bir yabancıyı bir ülkeye girmesi veya orada ikamet etmesine ilişkin bir hakkı güvence altına almamaktadır ve sözleşmeciler devletlerin, uluslararası hukukta iyice yerleşik bir prensip olan ve Sözleşme de dahil olmak üzere,

kendilerinin, sözleşmelerden kaynaklanan taahhütlerine hâle getirmeksizin, vatandaş olmayanların, ülkeye giriş, konaklama ve uzaklaştırılmalarını denetleme hakları vardır (diğerlerinin yanı sıra bkz., *Chahal/Birleşik Krallık*, 15 Kasım 1996, paragraf 73, *Dergi* 1996-V ; *El Boujaïdi/Fransa*, 26 Eylül 1997, paragraf 39, *Dergi* 1997-VI ; *Baghli/Fransa*, no. 34374/97, paragraf 45, AİHM 1999-VIII ; *Boultif/İsviçre*, no. 54273/00, paragraf 39, AİHM 2001-IX ; *Üner/Hollanda* [BD], no. 46410/99, paragraf 54, AİHM 2006-XII ; ve adı geçen *Slivenko*, paragraf 115). Bununla birlikte, bir kişinin, bir ülkede kalmasını kısıtlayan tedbirler, bazı durumlarda, bu tedbirlerin, ilgilinin özel ve/veya aile hayatıyla ilgili olarak orantısız etkilere neden olmaları halinde, Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlaline neden olabilirler (adı geçen *Boultif*, paragraf 55; adı geçen *Slivenko*, paragraf 128; *Radovanovic/Avusturya*, no. 42703/98, 36-37. paragraflar, 22 Nisan 2004 ve *Maslov/Avusturya* [BD], no. 1638/03, paragraf 100, AİHM 2008).

356. Mevcut olayda, Slovenya'nın bağımsızlığını ilan etmesinden önce, Sloven topraklarında, yıllardır yasal olarak yaşayan başvuranların, eski-SFYC'nin vatandaşları olarak, bir dizi sosyal ve siyasi hakları bulunuyordu. « Silinmenin », onlar için, kimliklerinin imha edilmesi, iş bulma imkânlarının kaybı, sağlık sigortalarının kaybı, kimlik kâğıtlarının yenileme imkanlarının kalmaması ve emeklilik haklarını kullanabilmekte zorluklar gibi, bazı kötü etkileri olmuştur. Aslında, bağımsızlık kanunlarının bıraktığı hukuki boşluk (bkz. 344. paragraf), başvuranları, kendilerinde, önceden tanınan haklar yelpazesinden mahrum bırakmıştır.

357. Hükümet, « silinmenin », ilgililerin, Sloven vatandaşlığını almaya çalışmamış olmaları nedeniyle yapılmış olduğunu belirtmektedir. Mahkeme, bununla birlikte, bir ülkede, yasal olarak yaşayan bir yabancının, orada, vatandaşlık almadan yaşamayı isteyebileceğinin altını çizmektedir. Başvuranların, yıllar boyunca, geçerli bir oturma izni almak için karşılaştıkları zorlukların gösterdiği gibi, Sloven yasa koyucu, diğer cumhuriyetlerden birinin vatandaşı olan eski-SFYC vatandaşlarının, Sloven vatandaşlığını almamaya karar vermiş olmaları veya bunu talep etmemiş olmaları halinde, mukim statülerini düzenlemelerini sağlayan hükümler kabul etmemiştir. Benzer hükümler, yabancıların ikametinin denetimi ve Sloven vatandaşlar birliğinin oluşturulması gibi meşru amaçlara engel olmamaktadır.

358. Bu bağlamda, Mahkeme, 8. maddenin, esasen, bireyi, kamu güçlerinin keyfi müdahalelerine karşı korusa da, devlete, benzer müdahalelerde bulunmaktan kaçınmasını salık vermekle yetinmemektedir : bu negatif taahhüde, özellikle de, başvuranlar gibi uzun süreli göçmenlerin söz konusu olması halinde, özel ve/veya aile hayatına etkili « saygı » gösterilmesine yönelik pozitif yükümlülükler de eklenebilir (bkz., *mutatis mutandis*, *Gül/İsviçre*, 19 Şubat 1996, paragraf 38, *Dergi* 1996-I ; *Ahmut/Hollanda*, 28 Kasım 1996, paragraf 67, *Dergi* 1996-VI, ve *Mehemi/Fransa* (no. 2), no. 53470/99, paragraf 45, AİHM 2003-IV).

359. Mahkeme, mevcut olayın özel koşullarında, devletin, eski-SFYC'nin vatandaşlarının mukim statüsünü, Sloven vatandaşlığının edinilmemesinin, orantısız şekilde, « silinen kişilerin » 8. maddeden doğan haklarını ihlal etmesini önlemek için düzenlemesi gerektiği kanaatindedir. Böyle bir düzenleme yapılmaması ve başvuruların, geçerli oturma izni alamamaları, devletin, milli güvenliğin korunması ve özel ve/veya aile hayatına etkili olarak saygı gösterilmesi arasında sağlaması gereken dengeyi bozmuştur.

d) Sonuç

360. Mahkeme, Anayasa Mahkemesi'nin 1999 ve 2003'te vermiş olduğu kararlardan ve yakın geçmişte, hukuki statüye ilişkin değişik kanunun kabul edilmesiyle, Sloven makamlarının, gösterdikleri çabalara rağmen, « silinmenin » genelleşmesini ve başvurular için ağır sonuçlarını telafi etmedikleri kanaatindedir.

361. Yukarıda açıklanan nedenlerle, şikâyet edilen tedbirler, ne « kanunla öngörülmüş » ne de, milli güvenliğin korunmasının oluşturduğu meşru amaca ulaşmak için « demokratik bir toplumda gereklidirler ».

362. Böylece, Sözleşme'nin 8. maddesi ihlal edilmiştir.

III. SÖZLEŞME'NİN 13. MADDESİNİN 8. MADDE İLE BİRLİKTE İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

363. Başvurular, Sözleşme'nin 8. maddesine ilişkin şikâyetleriyle ilgili olarak hiçbir etkili başvuru yolunun bulunmadığını öne sürmektedirler.

Sözleşme'nin, aşağıdaki şekilde kaleme alınmış olan 13. maddesini öne sürmektedirler:

« Bu Sözleşme'de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ihlal fiili resmi görev yapan kimseler tarafından bu sıfatlarına dayanılarak yapılmış da olsa, ulusal bir makama etkili bir başvuru yapabilme hakkına sahiptir. »

A. Tarafların iddiaları

1. Başvurular

364. Mahkeme'nin, *M.S.S./Belçika ve Yunanistan* ([BD], no. 30696/09, paragraf 291, AİHM 2011) davasında verdiği karara ve 279-280. paragraflarda açıklanan iddialara dayanan başvurular, olaylar zamanında, kullanabilecekleri başvuru yollarının hiçbirinin, Sözleşme'nin 8. maddesinden doğan şikâyetlerin esasını incelemeye ve kendilerine uygun bir telafi sağlamaya ehil olmadığını öne sürmektedirler.

365. Anayasa Mahkemesi'nin prensip kararlarına rağmen, Hükümet, daha önceden *ex nunc* oturma izni sahibi olan kişilere, *ex tunc* oturma izni

vermemiş ve « silinmeden » doğan soruna genel bir hukuki çözüm bulamamıştır. Bu durum, yıllarca sürmüştür.

2. Hükümet

366. Hükümet, başvuranların kullanabileceği başvuru yolları olan- idari prosedür, bireysel anayasal başvuru ve tazminat davası- gibi yolların, Sözleşme'nin 13. maddesinin gerektirdiği gibi, hem erişilebilir hem de etkili olduklarını öne sürmektedir.

3. Müdahiller

367. Müdahiller, devletin, siyasi irade eksikliği nedeniyle, Anayasa Mahkemesi'nin, 3 Nisan 2003 tarihinde vermiş olduğu ve hukuki olarak bağlayıcı olan kararın uzun süreli olarak gözetmemesinin, başvuranların, etkili başvuru yapma haklarını ihlal ettiği kanaatindedirler.

B. Daire'nin kararı

368. Daire, Anayasa Mahkemesi tarafından verilen prensip kararlarının gözetilmemesi nedeniyle, Sözleşme'nin 13. maddesinin 8. madde ile birlikte ihlal edildiğine karar vermiş ve savunmacı hükümetin, başvuranların kullanabileceği başvuru yollarının etkili olduklarını kanıtlamadığına karar vermiştir (dairenin kararının 383-386. paragrafları).

C. Büyük Daire'nin değerlendirmesi

369. Mahkeme, defaten, Sözleşme'nin 13. maddesinin, iç hukukta, Sözleşme'deki hak ve özgürlüklerden faydalanılmasını sağlayan bir başvuru yolunun bulunmasını güvence altına almaktadır. Bu hükmün sonucu, Sözleşme üzerine kurulu bir « savunulabilir şikâyetin » içeriğini incelemeyi ve uygun telafiyi sağlayan bir başvuru yoludur (*Kudla/Polonya* [BD], no. 30210/96, paragraf 157, AİHM 2000-XI).

370. Mahkeme, başvuranların « silinmelerinin » Sözleşme'nin 8. maddesini ihlal ettiğine karar vermiştir (bkz. 362. paragraf). İlgililerin sundukları şikâyetler, bu bağlamda, 13. madde açısından savunulabilirdir.

371. Mahkeme, Hükümet'in, başvuranların ellerinde bulunan başvuru yollarının, olaylar zamanında, Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiği iddiasını telafi etmek için « uygun » ve « etkili » olduklarını kanıtlamadığına ilişkin tespitine gönderme yapmaktadır (bkz. 295-313. paragraflar).

372. Sonuç olarak, Sözleşme'nin 13. maddesi, 8. maddeyle birlikte ihlal edilmiştir.

IV. SÖZLEŞME’NİN 14. MADDESİNİN 8. MADDEYLE BİRLİKTE İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

373. Başvuranlar, kendileriyle, geçici veya sürekli ikamet izniyle Slovenya’da yaşamaya devam eden yabancıların (« gerçek anlamda » yabancılar) karşılaştırılması halinde, kendilerinin, 8. maddeden doğan hakların kullanılmasında, milli kökene dayalı bir ayrımcılığa maruz kaldıklarını öne sürmektedirler.

374. Sözleşme’nin, aşağıdaki şekilde kaleme alınmış olan 14. maddesini ileri sürmektedirler:

« Bu Sözleşme’de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanır.»

A. Tarafların iddiaları

1. Başvuranlar

375. Başvuranlar, Slovenya’da bağımsızlıktan önce yaşamaya başlamış olan ve sürekli oturma izinleri, yabancılar kanununun 82. maddesi gereğince geçerli olan « gerçek » yabancılar göre daha olumsuz şekilde muamele gördüklerini öne sürmektedirler.

376. Başvuranlar, « silinen kişilere » yapılan ayrımcı muamelenin, mevcut olayın temel unsurlarından biri olduğunu ve Büyük Daire’nin, 14. maddeden kaynaklanan şikayetlerinin esasını incelemesi gerektiği kanaatindedirler (*Chassagnou ve diğerleri/Fransa* [BD], no. 25088/94, 28331/95 ve 28443/95, paragraf 89, AİHM 1999-III, ve *Natchova ve diğerleri/Bulgaristan* [BD], no. 43577/98 ve 43579/98, 160-168. paragraflar, AİHM 2005-VII). Başvuranlar, Anayasa Mahkemesi’nin de, bir ayrımcılığın varlığını teyit etmiş olduğunun altını çizmektedirler. Onlara göre, yabancılar kanununun, « gerçek » yabancılar, topraklarda oturmaya devam etme hakkı vermesi nedeniyle, bu hakkın, « silinen kişilere » de tanınması gerekmektedir.

377. Nihayet, başvuranlar, Hükümet’in, kendilerinin sınır dışı edilmemiş olmaları nedeniyle, pozitif bir ayrımcılığa maruz kaldıkları yönündeki iddiasına itiraz etmektedirler (bkz. 379. paragraf) ; başvuranlar, gerçekte, aralarından beşinin, ülkeyi terk etmeye zorlandıklarını belirtmektedirler.

2. Hükümet

378. Hükümet, Slovenya Cumhuriyeti’nin bağımsız olması sırasında, eski-SFYC’nin, sürekli Slovenya’da yaşayan diğer vatandaşlarının, Sloven vatandaşlığını almalarını, çok iyi koşullarda sağladığını belirtmektedir. Bunun dışında, 1991 anayasal kanunu, bu kişilerle Sloven vatandaşları

arasında, bunların, Sloven vatandaşlığını almalarına kadar veya yabancılar kanununda belirtilen sürenin sonuna kadar, muamele eşitliğini güvence altına almıştır (bkz. 202. paragraf). Bununla birlikte, özellikle 1992 genel seçimleri için Sloven vatandaşlar birliği kurma gereksinimi dikkate alındığında, bu muamele eşitliği, belirsiz bir zamana kadar süremezdi. Böylece, Hükümet için, Sloven vatandaşlığı olmayan sürekli mukimlerin görevi, resen verilmeyen bağımsız Slovenya vatandaşlığını almaya uğraşmak olmalıydı.

379. Başvuranların durumu, yabancı olarak, sürekli oturma izni alamamalarına bağlıdır. Aslında, oturma izni olmayan yabancılarla aynı muameleyi görmüşlerdir. SFYC'nin yasal mevzuatı ve yabancılar kanununun hükümlerine gelince, bunlar, başvuranları ve « gerçek » yabancıları, karşılaştırılabilir bir duruma sokmamıştır. Ayrıca, başvuranlar, Slovenya'dan sınır dışı edilmedikleri için, pozitif bir ayrımcılıktan faydalanmışlardır.

3. Müdahiller

380. Sırp Hükümeti dışındaki müdahiller, Mahkeme içtihadının, temel önem verdiği ayrımcılık sorunuyla ilgili görüşlerini, esasen, Daire önünde bildirmişlerdir.

381. Onlara göre, « silinen kişiler », milli ve/veya etnik kökene dayalı hem doğrudan hem de dolaylı olarak ayrımcılığa maruz kalmışlardır (adı geçen *D.H. ve diğerleri Çek Cumhuriyeti* davasına atıfta bulunmaktadır, paragraf 175). Yabancılar kanununun hükümleri, diğer yabancılar göre, « silinen kişiler » bakımından daha katıdır. Sloven halkı, etnik olarak, eski-SFYC'nin diğer cumhuriyetlerine göre daha homojen olduğu için, « silinme », Sloven etnik kökeninden olmayan kişileri, eski-SFYC'nin azınlıklarını ve romanları orantısız şekilde etkilemiştir, bu da, mukimler arasında, etnik kökene dayalı bir ayrımcılığa neden olmuştur. Bundan kaynaklanan, « silinen kişiler » için on yıllardır süren hukuki belirsizliğin, hiçbir objektif gerekçesi yoktur. Nihayet, Avrupa Konseyi'nin diğer organları, ayrımcılığa maruz kalmama hakkını, üye devletler tarafından pozitif tedbirlerin alınmasını gerektirdiği yönünde yorumlamışlardır.

B. Daire'nin kararı

382. Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiği tespiti dikkate alındığında, daire, 14. maddeden doğan şikâyeteye ilişkin olarak hüküm kurmaya yer olmadığı kanaatindedir (bkz. dairenin kararının 400. paragrafı).

C. Büyük Daire'nin değerlendirmesi

383. Ayrımcılık sorununun, mevcut olaydaki önemini dikkate alan Büyük Daire, dairenin aksine, başvuruların, Sözleşme'nin 14. maddesindeki şikâyetinin incelenmesinin yerinde olduğu kanaatindedir.

1. Sözleşme'nin 14. maddesinin uygulanabilirliği

384. Mahkeme'nin sabit içtihadına göre, 14. madde, Sözleşme'nin ve Ek Protokoller'in diğer normatif hükümlerini tamamlamaktadır. Bu maddenin özerk bir varlığı yoktur çünkü bu madde, sadece, bunların güvence altına aldıkları « hak ve özgürlüklerin kullanılması » için geçerlidir. Şüphesiz, bu madde, bunların gerekliliklerini ihlal etmeden devreye girebilir ve bu ölçüde, özerk bir anlamı vardır fakat, davanın olaylarının, adı geçen hükümlerden birinin kapsamına girmemesi halinde, uygulama alanı bulamaz (bkz. diğer birçok kararın yanı sıra, *VanRaalte/Hollanda*, 21 Şubat 1997, paragraf 33, *Dergi* 1997-I ; *Petrovic/Avusturya*, 27 Mart 1998, paragraf 22, *Dergi* 1998-II, ve *Zarb Adami/Malta*, no. 17209/02, paragraf 42, AİHM 2006-VIII).

385. Mevcut olayda, Mahkeme, söz konusu tedbirlerin, Sözleşme'nin 8/1. maddesi anlamında, başvuruların, « özel hayat ve aile hayatlarına » saygı gösterilmesi haklarına, yasaya aykırı bir müdahale oluşturduğu kanaatine varmıştır (bkz. 339. paragraf). Sonuçta, 8. madde, davanın olaylarına uygulanabilir olduğu için 14. madde de uygulanabilir.

2. Sözleşme'nin 14. maddesinin 8. madde ile birlikte incelenmesi

a) Genel prensipler

386. Mahkeme'nin sabit içtihadına göre, ayrımcılık, benzer durumlarda bulunan kişilere, objektif ve makul bir gerekçe olmaksızın, farklı şekillerde muamele etmektir (*Willis/Birleşik Krallık*, no. 36042/97, paragraf 48, AİHM 2002-IV). Bir muamele farklılığının, « meşru bir amaç » gütmemesi halinde veya kullanılan araçlar ve amaç arasında « makul bir orantı ilişkisi » olmaması halinde objektif ve makul bir gerekçesi yoktur. Irk, renk veya etnik temele dayalı farklı muamele söz konusu olması halinde, objektif ve makul bir gerekçe kavramının, olabildiğince katı yorumlanması gerekir (bkz. diğerlerinin yanı sıra, *Oršuš ve diğerleri/Hırvatistan* [BD], no. 15766/03, paragraf 156, AİHM 2010).

387. Sözleşmeci devletlerin, benzer durumlar arasındaki farklılıkların, muamele farklılıklarını gerektirip gerektirmediklerini ve hangi ölçüde gerektirdiklerini tespit etmek için bir takdir marjları bulunmaktadır (*Gaygusuz/Avusturya*, 16 Eylül 1996, paragraf 42, *Dergi* 1996-IV). Takdir marjı, koşullara, konu ve çerçeveye göre değişmektedir (*Rasmussen/Danimarka*, 28 Kasım 1984, paragraf 40, seri A no. 87 ve *Inze/Avusturya*, 28 Ekim 1987, paragraf 41, seri A no. 126), fakat

Sözleşme'nin gerekliliklerine uyulup uyulmadığı hakkında, son hükmü Mahkeme verir. Sözleşme, her şeyden önce, bir insan hakları koruma mekanizması olduğu için, Mahkeme'nin, sözleşmeciler devletlerdeki gelişimi dikkate alması ve örneğin, ulaşılması gereken normlar konusunda ortaya çıkabilecek bir uzlaşmaya tepki göstermesi gerekir (bkz. *Ünal Tekeli/Türkiye*, no. 29865/96, paragraf 54, AİHM 2004-X, ve, *mutatis mutandis*, *Stafford/Birleşik Krallık* [BD], no. 46295/99, paragraf 68, AİHM 2002-IV).

388. Böylece, Sözleşme'nin 14. maddesi, sözleşmeciler tarafların, aralarındaki « fiili eşitsizlikleri » düzeltmek için, gruplara, farklı şekilde muamele etmelerini yasaklamamaktadır; aslında, bazı koşullarda, bir eşitsizliğin düzeltilmesi için farklı bir muamelenin yapılmamış olması, objektif ve makul bir gerekçe olmaması halinde, söz konusu hükmün ihlaline neden olabilir (*Thlimmenos/Yunanistan* [BD], no. 34369/97, paragraf 44, AİHM 2000-IV ve *Sejdić et Finci/Bosna-Hersek* [BD], no. 27996/06 ve 34836/06, paragraf 44, AİHM 2009). Mahkeme, aynı zamanda, kişi grupları üzerinde orantısız zararlı etkileri olan genel bir tedbir veya politikanın, bu grubu hedef almasa bile ayrımcı olarak görülebileceğini ve potansiyel olarak, Sözleşme'ye aykırı bir ayrımcılığın, fiili bir durumdan kaynaklanabileceğini kabul etmiştir (bkz. adı geçen *D.H. ve diğerleri/Çek Cumhuriyeti*, paragraf 175 ve orada belirtilen referanslar).

389. Nihayet, konu hakkındaki ispat yükü konusunda, Mahkeme, bir başvuranın, bir muamele farklılığının varlığını ortaya çıkarmış olması halinde, bu muamele farklılığının gerekçeli olduğunu kanıtlamanın, Hükümet'e düştüğüne karar vermiştir (*ibidem*, paragraf 177).

b) Benzer durumlarda bulunan kişiler arasında muamele farklılığı olup olmadığının bilinmesi

390. Mevcut davaya bakıldığında, Mahkeme, eski-SFYC'nin cumhuriyetleri dışındaki devletlerin, Slovenya'da, bağımsızlıktan önce yaşayan vatandaşlarının statüsünün (« gerçek » yabancılar), yabancılar kanununun, bu kişilerin sürekli oturma izinlerinin geçerli olduğunu öngören 82. maddesiyle düzenlenmişti (bkz. 207. paragraf). Bununla birlikte, bu kanun, eski-SFYC'nin diğer cumhuriyetlerinin, Slovenya'da yaşayan vatandaşlarının statüsünü düzenlememekteydi. Yukarıda vurgulandığı üzere (bkz. 344. paragraf), bu hukuki boşluk, bu kişilerin « silinmesine » ve Sloven topraklarında kalmalarının usulsüzlüğüne neden olmuştur.

391. Slovenya'nın bağımsızlığından önce, bu iki grup arasında, bunlardan birinin, yabancılardan diğerinin de, Slovenya'nın bir parçası olduğu eski federal devletin vatandaşlarından oluşmuş olması nedeniyle, bir fark olduğu öne sürülebilir. Mahkeme, bağımsızlığın ilan edilmesinden ve yeni devletin doğuşundan sonra, bu iki grup arasındaki durumunun, daha az karşılaştırılabilir olduğu kanaatindedir. Bu grupların ikisi de, Slovenya dışında bir devletin vatandaşlığına sahip olanlar ve vatansızlardan

oluşmaktaydı. Oysa « silinmeden » sonra, sadece, bu iki gruptan birine mensup olanlar, oturma izinlerini muhafaza edebildiler.

392. Böylece, « gerçek » yabancılar ve eski-SFYC'nin Slovenya dışındaki diğer cumhuriyetlerinin vatandaşları olan ve oturma konusunda benzer durumda olan bu iki grup arasında bir muamele farklılığı olmuştur.

c) Objektif ve makul bir gerekçenin varlığı

393. Mahkeme, Hükümet'in ileri sürdüğü, 1992 genel seçimleri için, Sloven vatandaşlar birliği oluşturma gerekliliğinin (bkz. 378. paragraf), yabancılara, Slovenya'da oturma imkânı verilmesinde, bir oturma izninin, sahibine, oy hakkı vermiyor olması nedeniyle, muamele farklılığını gerektiriyor olmasını anlamamaktadır. Şüphesiz, « gerçek » yabancılar değil, sadece « silinen kişilere », elverişli koşullarda Slovenya vatandaşlığını alma imkânı verilmiştir. Bununla birlikte, Mahkeme, vatandaşlık talep etmemiş olmanın, bir grup yabancıyı, oturma izinlerinden mahrum bırakmak için makul bir neden olmadığını vurgulamıştır (bkz. 357. paragraf).

394. Böylece, Mahkeme, şikâyet konusu muamele farklılığının, ilgililerin milli kökenine dayandığını- eski-SFYC'nin vatandaşlarına, diğer yabancılardan farklı muamele edildiğini- ve bunun meşru bir amacı olmadığı kanaatindedir; sonuçta, bu muamele farklılığı, objektif ve makul bir nedene dayanmamaktadır (bkz. *mutatis mutandis*, adı geçen *Sejdić et Finci*, 45-50. paragraflar). Bunun dışında, başvuruların da aralarında bulunduğu, eski-SFYC'nin vatandaşlarının durumu, bağımsızlık ilanından sonra, « gerçek » yabancılara » göre çok değişmiştir. 1991'den önce, eski-SFYC'nin vatandaşları, oturma sorunlarıyla ilgili olarak, « gerçek » yabancılara göre çok daha avantajlı bir durumda bulunuyorlardı. O dönemde, federal devletin vatandaşlığının, benzer bir tercihlili muamele için objektif bir nedeni olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, bağımsızlık kanunlarının kabul edilmesinden sonra, eski-SFYC'nin vatandaşları, ansızın, usulsüz ve Mahkeme'nin, 8. maddeye aykırı (bkz. 361-362. paragraflar), ve ilgililer Sloven vatandaşlığını talep etmemiş olsa bile, sürekli oturma izinleri geçerli olmaya devam eden « gerçek » yabancılara oranla dezavantajlı bir durum içine girmişlerdir (bkz. 390. paragraf). Mahkeme, söz konusu yasal mevzuatın, eski-SFYC'nin vatandaşları üzerinde aşırı ve orantısız bir yük yarattığı kanaatindedir.

395. Yukarıda ulaşılan sonuç, aynı zamanda, Anayasa Mahkemesi'nin, « silinen kişilerin », Slovenya'da, bağımsızlıktan önce yaşayan ve özel oturma izinleri, yabancılar kanununun 82. maddesi uyarınca geçerli olmaya devam eden « gerçek » yabancılara göre, daha elverişsiz bir durumda bulunduklarını söyleyen, 4 Şubat 1999 tarihli kararında da onaylanmıştır (bkz. 42. paragraf).

396. Anlatılanlar doğrultusunda, Mahkeme, Sözleşme'nin 14. maddesinin, 8. madde ile birlikte ihlal edildiği kanaatine varmıştır.

V. SÖZLEŞME’NİN 46. MADDESİ

397. Sözleşme’nin 46. maddesinin, ilgili kısmı, aşağıdaki şekilde kaleme alınmıştır:

« 1. Yüksek Sözleşmeci Taraflar, taraf oldukları davalarda Mahkeme’nin kesinleşmiş kararlarına uymayı taahhüt ederler.

2. Mahkeme’nin kesinleşmiş kararı, kararın uygulanmasını denetleyecek olan Bakanlar Komitesi’ne gönderilir.

(...). »

398. Bu hükme göre, başvurular, Mahkeme’den, savunmacı hükümete, « silinen kişilerin » durumlarını düzeltmeye yönelik genel tedbirleri belirtmesini talep etmektedirler.

A. Tarafların iddiaları

1. Başvurular

399. Başvurular, bu aşamada, yerleşik bir iç uygulama yokluğunda, hukuki statüye ilişkin değişik kanunun kabul edilmesi ve uygulanmasının, « silinen kişilerin » haklarının sistematik olarak ihlal edilmesine son veren nitelikteki genel tedbirler yerine geçemeyeceğini öne sürmektedirler.

400. Hukuki statüye ilişkin değişik kanun, her şeyden önce, 3 Nisan 2003 tarihli kararı, minimal ve kısıtlayıcı şekilde uygulaması ve eski kanunun teme özellik ve gerekliliklerini muhafaza etmesi nedeniyle, yetersiz bir telafi oluşturmaktadır. Yasa koyucu, « Slovenya’da etkin şekilde ikamet » koşulunu, bazı istisnalarla değiştirmiştir. Bununla birlikte, bazı « silinen kişilerin » durumu, öngörülen istisnaların hiçbirine girmemektedir. Prosedür ağır ve masraflıdır ve ispat yükü, « silinen kişilere » düşmektedir. Slovenya’da uzun süreli bulunmama durumlarında, « silinen kişilerin » ilk on yıl boyunca ülkeye geri dönmeye çalıştıklarını kanıtlamaları gerekmektedir ve bunun kanıtlanması oldukça zordur. Son istatistikler, şaşırtıcı değildir: Haziran 2011’de, yapılan 127 talepten (gereken koşulları karşılayan 13.000 kişiden), sadece, otuz tanesi kabul edilmiştir ve altmışı reddedilmiştir. Reddedilen taleplerin yüzdesinin fazla olması, kanunda ciddi eksiklikler olduğunu göstermektedir.

401. Bireysel tedbirlere gelince, sürekli oturma izni verilmesi, tespit edilen ihlaller için yeterli bir telafi değildir. Uğranılan ağır maddi ve manevi zararlar, özellikle, bireysel tazmin taleplerinin kabul edilmesi gibi ek telafi tedbirlerinin alınmasını gerektirmektedir. Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi de, 2010’daki görüşlerinde, bunu vurgulamıştır. Avrupa Konseyi İnsan Hakları komiseri de, özellikle de, aile birleşmesi gibi konularda, « silinen kişilerin » uğradığı ihlalleri tazmin etmek için, farklı tedbirlerin de gerektiğini beyan etmiştir. Komiser, yeni mevzuatın, ilgililere, statülerinin düzenlenmediği yıllar için, adil bir tazminat sağlayabilecek bir

mekanizma vermediğini vurgulamıştır. Nihai görüşlerinde, İşkence Karşıtı Komite, aynı zamanda, savunmacı hükümetin, roman topluluklarına ait olanlar da dahil olmak üzere, « silinen kişilerin » tam entegrasyonunu kolaylaştırmasını da teşvik etmiştir. Bunun dışında, yukarıda belirtilen üç uluslararası organ, hukuki statüye ilişkin değişik kanunun eksikliklerini de vurgulamıştır.

2. Hükümet

402. Hükümet, hukuki statüye ilişkin değişik kanunun kabul edilmesi ve uygulanmasını, « silinen kişilerin » özel ve/veya aile hayatına saygı gösterilmesi hakkını güvence altına almaya yönelik uygun ve tam genel tedbirlerin alınması olarak görmektedir. Anayasa Mahkemesi tarafından, 2003'te verilen karar da, böylelikle tam olarak uygulanmıştır.

403. Hükümet'e göre, Daire, hukuki statüye ilişkin değişik kanunun, yürürlüğe girmek üzere olmasına yeterince önem vermemiştir. Slovenya Cumhuriyeti, Daire'nin kararını ilan etmesinden önce uygun tedbirleri almıştır. Ayrıca, « silinen kişiler » farklı yollarla (broşür, internet, ücretsiz telefon hattı, vb.) bilgilendirilmişlerdir. Özellikle de bu nedenle, Hükümet, Büyük Daire önüne gönderilme talebinde bulunmuştur.

404. Bunun dışında, 25 Kasım 2011'de, hükümetlerarası bir komisyon, « silinen kişilerin » sorununu çözmekle görevlendirilmiştir. Ayrıca, makamlar, düzenli olarak, kanunun uygulanmasını kontrol etmişlerdir. Altmış dört sürekli oturma izni ve 111 ek izin, hukuki statüye ilişkin değişik kanun gereğince verilmiştir. Toplamda, 12.500 « silinen kişinin » durumları düzeltilmiştir.

B. Daire'nin kararı

405. Daire, Sloven yasal ve idari makamlarının, Anayasa Mahkemesi'nin kararlarını gözetmemiş olmaları nedeniyle tespit edilen ihlalin, açıkça, Sloven iç hukuk düzeninde alınması gereken genel ve bireysel tedbirleri belirttiğini tespit etmiştir: uygun bir kanunun kabul edilmesi ve her başvuranın durumunun geriye dönük sürekli bir oturma izni verilerek düzeltilmesi (bkz. dairenin kararının 401-407. paragrafları).

C. Büyük Daire'nin değerlendirmesi

406. Sözleşme'nin 46. maddesi gereğince, yüksek sözleşmecî taraflar, taraf oldukları davalarda, Mahkeme'nin verdiği kararlara uymayı taahhüt etmektedirler, Bakanlar Komitesi de, bu kararların icrasını denetlemekle yükümlüdür. Mahkeme'nin bir ihlal tespit etmesi halinde, savunmacı devletin görevi, sadece ilgililere, 41. maddede öngörülen adil tazmin olarak verilen miktarları ödemek değil, aynı zamanda, alınacak genel tedbirleri

ve/veya bireysel tedbirleri seçmektir. Mahkeme'nin kararları, esasen tespit edici nitelikte olduklarından, savunmacı devlet, Bakanlar Komitesi'nin denetiminde, Sözleşme'nin 46. maddesi bağlamında, kullanılan araçların, Mahkeme'nin kararında ulaşılan sonuçlarla uyumlu olması koşuluyla (*Scozzari et Giunta/İtalya* [BD], no. 39221/98 ve 41963/98, paragraf 249, AİHM 2000-VIII; adı geçen *Sejdovic*, paragraf 119 ve *Alexanian/Rusya*, no. 46468/06, paragraf 238, 22 Aralık 2008) hukuki yükümlülüğünü gerçekleştirmek için kullanacağı araçları seçmekte serbesttir.

407. İstisnai durumlarda, savunmacı devletin, 46. madde bağlamındaki yükümlülüklerini yerine getirmesine yardım etmek için, Mahkeme, tespit edilen duruma son vermek için alınması gereken tedbirlerin türünü belirtebilir (bkz. örneğin, adı geçen, *Broniowski*, paragraf 194).

408. Mevcut durumda, Mahkeme, başvuruların, 8, 13 ve 14. maddelerdeki haklarının ihlal edildiğini tespit etmiştir; bu ihlaller, esasen, Anayasa Mahkemesi'nin prensip kararlarına rağmen, Sloven makamlarının, ciddi bir zaman zarfı boyunca, başvuruların, « silinmeden » sonraki statüsünü düzeltmemiş ve onlara uygun bir telafi sağlamamış olmalarının sonucudur.

409. « Silinme », eski-SFYC'nin, Slovenya'da sürekli oturan ve Slovenya'nın bağımsızlığı sırasında, eski-SFYC'nin diğer cumhuriyetlerinden birinin vatandaşlığına sahip olan vatandaşları etkilemiştir. Bu tedbirin, ciddi sayıda kişi üzerinde etkileri olmuş ve olmaya devam etmektedir.

410. Bununla birlikte, özellikle, hukuki statüye ilişkin değişik kanun olmak üzere (bkz. 76-79 ve 211. paragraflar), farklı yasal reformların, dairenin kararının ilan edilmesinden sonra uygulandıklarını unutmamak gerekir. Bu yeni kanun, « silinen kişilere », Slovenya'daki oturumlarını, bazı işlemler yaparak düzenleme imkânı vermektedir. Mahkeme'nin, ihlal tespit ettiği altı başvuranın, sürekli oturma izinleri aldıklarının (bkz. 95, 123, 133, 158, 173 ve 194. paragraflar) ve Hükümet'in, hükümetlerarası bir komisyonu, hukuki statüye ilişkin değişik kanunun uygulanmasını ve « silinen kişilerin » sorunlarıyla ilgilenmesi için görevlendirdiğinin de tespit edilmesi gerekmektedir (bkz. 404. paragraf).

411. Hukuki statüye ilişkin değişik kanunun, 24 Temmuz 2010'dan beri yürürlükte olduğu ve uluslararası denetim organlarının, onun eksikliklerinden bazılarını vurguladıkları doğrudur (bkz. 223. ve 227-228. paragraflar). Bununla birlikte, Mahkeme, bu aşamada, yerleşik bir iç uygulama yokluğunda, yukarıda belirtilen reformların ve Hükümet'in aldığı farklı tedbirlerin, « silinen kişilerin » oturma izni hakları durumunu, tatmin edici şekilde karşılayıp karşılamadıklarını incelemenin erken olduğu kanaatinde (bkz. *mutadis mutandis* adı geçen *Sejdovic*, 119 ve 123. paragraflar).

412. Aynı zamanda, Mahkeme, başvuranlara, mağdur oldukları ve hukuki güvensizlik içinde bulundukları yıllar için, mali bir telafi elde

etmediklerini ve mevcut durumda, ulusal düzeyde, bir hukuk davası çerçevesinde veya savcılık önünde tazminat elde etme imkânının, çok düşük olduğunu tespit etmiştir (bkz. 268. paragraf). Böylece, Mahkeme, mevcut olayın, Sloven hukuk sisteminde, tüm « silinen kişilerin », temel haklarının ihlal edilmiş olması nedeniyle tazminat verilmesinin reddedilmesi sonucuna ulaşmış olan bir fay söz konusu olduğu kanaatindedir.

413. Mahkeme, mevcut davanın, İç tüzüğün 61. maddesi anlamında, pilot karar prosedürüne uygun olduğunu, bu prosedürün uygulanması için temel koşullardan birinin, Mahkeme tarafından, « pilot » davada şikayet konusu olan durumun, başvuran ya da başvuruların çıkarlarının ötesinde olduğunun değerlendirilmesi olduğunu ve Mahkeme'nin, davayı, potansiyel olarak etkilenebilecek olan diğer kişilerin çıkarları doğrultusunda alınması gereken genel tedbirler çerçevesinde incelemesini salık verdiği kanaatindedir (*Broniowski/Polonya* (dostane çözüm) [BD], no. 31443/96, paragraf 36, AİHM 2005-IX, ve *Hutten-Czapska/Polonya* (dostane çözüm) [BD], no. 35014/97, paragraf 33, 28 Nisan 2008). Bu bakımdan, Mahkeme, bir davanın süre uzunluğunu ve iç hukuk düzenindeki aksaklıkları kapsayan *Lukenda/Slovenya* (no.23032/02, 89-98. paragraflar, AİHM 2005-X) davasında verdiği pilot kararın ardından, Hükümet'in, özellikle de, özel bir mali mekanizmanın ortaya konulması olmak üzere, bir takım tedbirler aldığını tespit etmektedir. Bu tedbirler, Mahkeme'nin, önündeki derdest birçok davayı sonlandırmasını sağlamıştır.

414. Sadece, « silinen kişilerce » yapılmış olan benzer başvurular, Mahkeme önünde derdesttir fakat sistematik, yapısal veya benzer ihlaller çerçevesinde, ileride ortaya çıkabilecek dava miktarının da, Mahkeme'nin, tekrarlayan davalarla boğulmayı önleyebilmek için dikkate alması önemlidir. İç tüzüğün 61/2. a) maddesinde öngörülen, davanın taraflarına bu soruna ilişkin olarak danışılması konusunda, Mahkeme, bu hükmün, 1 Nisan 2011'de, yani, davanın Büyük Daire önüne gönderilmesinden sonra yürürlüğe girdiğini ve bunu da mevcut olayda uygulanmasını engellediğini vurgulamaktadır.

415. Mahkeme, savunmacı hükümete, iç tüzüğün 61/3. maddesi gereğince, bir yıl içinde, ulusal seviyede *ad hoc* bir tazminat sistemi ortaya koyması gerektiğini belirtmeye karar vermiştir (bkz, *mutatis mutandis*, adı geçen *Hutten-Czapska*, paragraf 239, ve *Xenides-Arestis/Türkiye* (esas), no. 46347/99, paragraf 40, 22 Aralık 2005). İç tüzüğün 61/6 a) maddesi gereğince, tüm benzer başvuruların incelenmesi, söz konusu telafi tedbirlerinin kabul edilmesi beklenirken ertelenecektir.

VI. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİ

416. Sözleşme'nin 41. maddesi aşağıdaki şekilde kaleme alınmıştır,

« Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa,

Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören tarafın hakkaniyete uygun bir surette tatminine hükmeder.»

417. Başvuranlar, hem maddi hem de manevi zararları için tazminat ve Mahkeme’de önünde yapılan yargılama giderlerinin geri ödenmesini talep etmektedirler. Hükümet, bu taleplere itiraz etmektedir.

A. Tarafların iddiaları

1. Başvuranlar

418. Başvuranlar, hükümetin, öncelikle, tazminat taleplerini ulusal mahkemelerde veya savcılıkta öne sürmeleri gerektiğine ilişkin bakış açılarının, temelden yoksun olduğunu öne sürmektedirler (*Barberà, Messegue et Jabardo/İspanya* kararına atıfta bulunmaktadır (madde 50), 13 Haziran 1994, paragraf 17, seri A no. 285-C). Adil tazmin taleplerinin kabul edilebilirliği, iç hukuk yollarının kullanılmasına bağlı değildir. Bu, özellikle de, mevcut olaydaki gibi, söz konusu başvuru yollarının, mağdur taraflara, maddi bir tazminat elde edebilmeleri için hızlı ve basit bir olanak sağlamaması durumunda doğrudur.

419. Büyük Daire önünde, başvuranlar, adil tazmin taleplerini yinelenmişlerdir. Hiçbir geliri olmayanlar, « silinme » hiç olmamış gibi, sosyal yardım ve lojman yardımı talep etmektedirler.

Başvuranlar, maddi tazminat olarak, aşağıdaki miktarları talep etmektedirler:

- Bay Kurić : 37.929,85 Avro;
- Bayan Mezga: 58.104,03 Avro;
- Bay Ristanović : 15.698,07 Avro;
- Bay Berisha: 104.174,25 Avro;
- Bay Sadik: 41.374,95 Avro;
- Bay Minić : 40.047,24 Avro.

420. Manevi zararlarına ilişkin olarak, başvuranlar, « silinmenin » kendileri için çok ağır sonuçları olduğunu, hayatlarını ciddi ve ağır şekilde altüst ettiğini belirtmektedirler düzenlenmemiş statü, iş kaybı, insana yakışmayan yaşam koşulları ve aralarından birçoğu için ağır sağlık sorunları. Özet olarak, başvuranlar, Mahkeme’nin içtihadında tanınan birçok acı türünü yaşamışlardır: çok uzun süre boyunca, acı ve ağır sabit olmama ve güvensizlik hissi, sınır dışı edilme riskinden kaynaklanan kaygı ve düşman tavırlar ve etkili başvuru yolu bulunmaması nedeniyle, derin korku ve üzüntü. Onlara göre, manevi tazminatın, Anayasa Mahkemesi’nin ilk karar tarihi olan, Şubat 1999’dan itibaren hesaplanmalıdır. Başvuranlar, aşağıdaki miktarları talep etmektedirler:

- Bay Kurić : 147.822 Avro;
- Bayan Mezga: 151.986 Avro;
- Bay Ristanović : 151.986 Avro;

- Bay Berisha: 146.781 Avro;
- Bay Sadik: 154.068 Avro;
- Bay Minić : 154.068 Avro.

421. Nihayet, başvuranlar, Mahkeme önünde yapılan masraflar için 49.975,82 Avro'yu KDV ve diğer vergilerle birlikte (62.369,82 Avro) talep etmektedirler. Başvuranlar, davanın istisnai koşulları ve başvuranların yaşadıkları ciddi fakirlik dikkate alındığında, temsilcilerinin, Mahkeme'nin şikâyetlerini reddetmesi durumunda, ücretlerini almaktan vazgeçeceklerini de vurgulamaktadırlar. Sonuçta, başvuranlar, henüz hiçbir ödeme yapmamışlardır ve buna ilişkin bir kanıtları bulunmamaktadır.

2. Hükümet

422. Hükümet, başvuranların hiçbirinin, ulusal mahkemeler önünde tazminat talebinde bulunmadıklarını belirtmektedir. Sadece Bay Berisha ve Bay Minić, savcılıkta, kısmi bir tazminat talebinde bulunmuşlar ve bu talepleri reddedilmiştir.

B. Daire'nin kararı

423. Daire, Sözleşme'nin 41. maddesinin uygulanmasına ilişkin sorunun hazır olmaması nedeniyle, bu sorunun tamamını saklı tutmuştur (Daire'nin kararının 422-423. paragrafları ve hüküm kısmının 7. noktası).

C. Büyük Daire'nin değerlendirmesi

1. Maddi zarar

424. Mevcut olayın koşullarında, Mahkeme, maddi zararın tazmin edilmesi sorununun hazır olmadığı kanaatindedir. Sonuç olarak, Mahkeme, bu sorunu saklı tutmakta ve bir sonraki aşamayı, Hükümet'in ve başvuranların, bir uzlaşma sağlama imkânı doğrultusunda ve Hükümet'in, işbu kararın icrası için, bireysel veya genel nitelikli olarak alabileceği her türlü tedbir ışığında belirleyecektir (İç tüzük, madde 61/7. ve 75/1).

2. Manevi tazminat

425. Mevcut olayda tespit edilen ihlallerin türü ve başvuranların çektikleri acılar dikkate alındığında, Mahkeme, kısmen, taleplerini kabul ederek, başvuranlardan davayı kazananların her birine (Bay Kurić, Bayan Mezga, Bay Ristanović, Bay Berisha, Bay Ademi ve Bay Minić), manevi tazminat olarak, hakkaniyet çerçevesinde, 20.000 Avro ödenmesine karar vermiştir.

3. Yargılama giderleri

426. Mahkeme'nin içtihadına göre, bir başvuran, yargılama giderlerinin geri ödemesini, bunların, gerçekliği, gerekliliği ve oranlarının makul niteliğinin kanıtlandığı ölçüde alabilir (bkz. örneğin, *Iatridis/Yunanistan* (adil tazmin) [BD], no. 31107/96, paragraf 54, AİHM 2000-XI).

427. Mahkeme, davanın, birçok fiili unsur ve belgenin incelenmesi ve ciddi bir araştırma ve hazırlık çalışması gerektirdiğini tespit etmektedir. Harcanan miktarların gerçekliğinden şüphe etmeyerek, Mahkeme, yargılama giderleri için talep edilen miktarın aşırı olduğu kanaatindedir. Başvurunun ortaya çıkardığı hukuki sorunlar, tüm başvuranlar için aynı oldukları için, Mahkeme, onlara, 30.000 Avro ödenmesine karar vermektedir.

4. Gecikme faizi

428. Mahkeme, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına üç puanlık bir artışın eklenmesinin uygun olduğuna karar vermiştir.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME

1. İkiye karşı on beş oyla, Bay Petreš ve Jovanović'in ileri sürdüğü şikayetleri incelemek için yetkili olmadığına;
2. Oybirliğiyle, Hükümet'in ileri sürdüğü, Sözleşme'nin hükümleriyle *ratione materiae* ve *ratione temporis* uyumsuzluk itirazlarının reddine;
3. Oybirliğiyle, Bay Kurić, Bayan Mezga, Bay Ristanović, Bay Berisha, Bay Ademi ve Bay Minić'in, Sözleşme'nin 34. maddesi anlamında, Sözleşme'den kaynaklanan haklarının öne sürülen ihlallerinin « mağduru » olduklarını öne sürebileceklerine;
4. Sekiz oya karşı dokuz oyla, Hükümet'in ileri sürdüğü iç hukuk yollarının tüketilmemesine ilişkin ön itirazın, Bay Dabetić ve Bayan Ristanović bakımından kabulüne;
5. Oybirliğiyle, Hükümet'in ileri sürdüğü iç hukuk yollarının tüketilmemesine ilişkin ön itirazın diğer başvuranlar bakımından (Bay Kurić, Bayan Mezga, Bay Ristanović, Bay. Berisha, Bay Ademi ve Bay Minić) reddine ;
6. Oybirliğiyle, Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine;

7. Oybirliğiyle, Sözleşme'nin 13. maddesinin, 8. maddeyle birlikte ihlal edildiğine;
8. Oybirliğiyle, Sözleşme'nin 14. maddesinin, 8. maddeyle birlikte ihlal edildiğine;
9. Oybirliğiyle, savunmacı devletin, işbu kararın ilan edilmesinden sonraki bir yıl içinde, ulusal seviyede, bir *ad hoc* tazminat sistemi kurmasına (bkz. 415. paragraf) ;
10. Oybirliğiyle, mevcut olayda tespit edilen ihlallerden kaynaklanan maddi zarar konusunda, 41. maddenin uygulanması sorununun hazır olmadığına ve sonuç olarak,
 - a) bu sorunun saklı tutulmasına;
 - b) Hükümet'i ve başvuranları, kendisine, yazılı olarak, üç ay içinde, bu sorunla ilgili görüşlerini sunmayı ve özellikle de, kendisini, ulaşabilecekleri herhangi bir uzlaşmadan haberdar etmeye davet etmektedir;
 - c) daha sonraki aşamayı saklı tutmakta ve bunun belirlenmesini Mahkeme başkanına bırakmaktadır.
11. Oybirliğiyle,
 - a) Savunmacı devletin, üç ay içinde, aşağıdaki miktarları ödemesine:
 - i. Bay Kurić, Bayan Mezga, Bay Ristanović, Bay Berisha, Bay Ademi ve Bay Minić'e, manevi zararları için 20 000 Avro'nun (yirmi bin Avro), bu miktar üzerinden ödenmesi gereken her türlü vergi ile birlikte ödemesine;
 - ii. Başvuranlara, birlikte, yargılama giderleri için, 30.000 Avro'nun, bu miktar üzerinden ödenmesi gereken her türlü vergi ile birlikte ödemesine;
 - b) Bu sürenin sona erdiği tarihten itibaren ödemenin yapılmasına kadar, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan marjinal kredi kolaylığı oranının üç puan fazlasına eşit oranda faiz uygulanmasına;
12. Oybirliğiyle, başvuranların, 41. madde bakımından ileri sürdükleri manevi zarar ve yargılama giderlerine ilişkin taleplerin fazlaya ilişkin kısmının reddine;

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar, Fransızca ve İngilizce olarak hazırlanmış ve Strazburg'da, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde, 26 Haziran 2012'de, kamuya açık duruşmada ilan edilmiştir.

Vincent Berger
Hukukçu

Nicolas Bratza
Mahkeme Başkanı

İşbu kararın ekinde, Sözleşme'nin 45/2. maddesi ve İç tüzüğün 74/2. maddesi uyarınca, aşağıdaki ayrık görüşler bulunmaktadır :

- Yargıç Zupančič'in uyma görüşü ;
- Yargıç Vučinić'in kısmen uyma kısmen ayrık görüşü;
- Yargıçlar Bratza, Tulkens, Spielmann, Kovler, Kalaydjieva, Vučinić ve Raimondi'nin, ortak kısmi muhalefet görüşü ;
- Yargıç Costa'nın kısmi muhalefet görüşü ;
- Yargıçlar Kovler et Kalaydjieva'nın kısmen muhalif görüşü.

N.B.
V.B.

Bu görüşlerin çevirisi yapılmamıştır, İngilizce veya Fransızca'sına, Mahkeme içtihadının veritabanı olan HUDOC'tan ulaşılabilir.

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2013.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin resmi dilleri Fransızca ve İngilizce'dir. Bu çeviri, Avrupa Konseyi'nin insan haklarına destek Fonu'nun desteğiyle hazırlanmıştır (www.coe.int/humanrightstrustfund). Mahkeme'yi bağlamamaktadır ve Mahkeme, kalitesi konusunda herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarının veritabanı olan HUDOC üzerinden (<http://hudoc.echr.coe.int>) veya HUDOC'un bildirdiği başka veritabanları üzerinden yüklenebilir. Davanın isminin tamamen yazılması, yukarıdaki telif hakkıyla ilgili ifadeler kullanılması ve insan haklarına destek Fonu'na referans yapılması şartıyla ticari olmayan amaçlarla kullanılabilir. Bu çevirinin tamamını veya bir kısmını ticari amaçlarla kullanmak isteyen herkesin, bu durumu belirtilen adrese bildirmesi rica olunur: publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund) Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int.